

عبداللہ شاہ بندہ

حوجامبردی حان دستانی

چاپا تایارلان:
آنناقوربان آشیروف

روس/ کریل حاطیندان عاراپچا اورن:

آرنہ گلی (آ.گورگنلی)

رداكتور:

پروفیسور قاقاجان آتایف

آشغابات « مشرپ » ۱۹۹۳

تورکمنیستان علیمیلار آکادمیاسی
قولیازمالار بؤلومی

گىرىش

ملى بارلىغىمىزىنگ بىرى بولان كلاسىك ادبىياتىمىزىنگ داستانلىق شاخاسىندان عبدالله شابداننىڭ «ھوجامېردى ھان» اثرى اىلكىنجى گزك عالمى آناقورىان آشىروف طاراپىندان دولى صوراتدا خالق كۆپچىلىگىنە ھۇدورلىنىپدۇر.

۱۹- نىجى عاصىر توركىمن تارىخىنا ھەم دىگىپ گىچىلىان بو اثر دە گورگن و ھازار كىنارىندا اوتوران توركىمنلار بىلەن قاچار شالارى نىنگ قاتناشىغى بارادا اۋورە نرە زات كۆپ. گورگن يايلاسىندا ياشايان «داز» لارىنگ مشھور ھانى ھوجامېردى ھانىنگ سىياسى رولى و صحرادا قوزغالانگ توروزماز يالى اونونگ اوغوللارى نىنگ ھەم بىر عىالى نىنگ تەھرانە ضامون آلنىپ گىدىلىشى بارادا قىممەتلى ماغولمات بىرلىار.

اترك- گورگن توركىمنلارنىڭ صفوى لره قارشى قوزغالانگنا آباسدار يولباشچىلىق ادىپىدى. اوندە يىگىتلارنىڭ يانى بىلەن توپار- توپار گلەن- قىزلارنىڭ- دا سۆش دونونى گە يىپ آطا چىقاندىغى باراسىندا ماغولمات بار. نادرشانىنگ زولموندان قاچىپ آق- قالانگ توۋە رەگىندە ياشايان "داز" توركىمنلارى نىنگ آراسىنا سىغىنار قاچار اوروغى نىنگ اىلكىنجى پادىشاسى نىنگ آتاسى مامت اسن ھانى توركىمنلارنىڭ قوراندىغى ھاقدا ماغولمات دىيىسەن يىزلىك. نىدرشاھ اۋى اۋزۈنە بىرەمگىنى سوراپ دازلار اىلچى اىيىرندە، ھان- سىردارلار گىنگش ماسلاھاتىنى گىچىرلار. شۇندا دازلارنىڭ ھانى بىگىچەلى بىگىنگ عىالى اوغول باغى، "سۇغىنار كىشىنى بىز اۋز پىنامىزدا ساقلارىس" دىيىپ، گىنگش ادىپ اوتوران و قورقۇلارنىڭ سىغىنار بىندانى پادىشانىڭ اىلچىسىنە بىرەمگى بولىان آدمالار باش اۋرتىسەن آتۇپ: "سىز ارىكلار بو يالىغى اۋرتىنىپ اوتورونگ بىز عىاللار پادىشانىڭ اۋىگۈندە دورارىس" دىيىپ جوغاپ بىرنىمىش.

توركىمنلارنىڭ قولداۋى بىلەن ھاكىمىت باشىنا گىچەن قاچالار، سونگرا دورا- بارا توركىمنلار بىلەن آزالارنى آچىپلار، ھتى قوزغالانگ توروزماقلارىندان ھواپىرلانىپ، توركىمن ھان- بىلگى نىنگ اوغوللارنى- دا تەھراندا ضامون ساقلاپلار. يىزد- كرمان و شوشا يۇرىشلىرىنە قاتناشمىزدا اۋزال، ھوجامېردى ھان، اوغلى نادرنىڭ آزاد ادىلىپ، تەھراندا توركىمنلار اىيىرلىمگىنى اقاممىد شاھ دان ايسلە يار، يۈنە اونونگ بو طالابىنى شاھ رد ادىار.

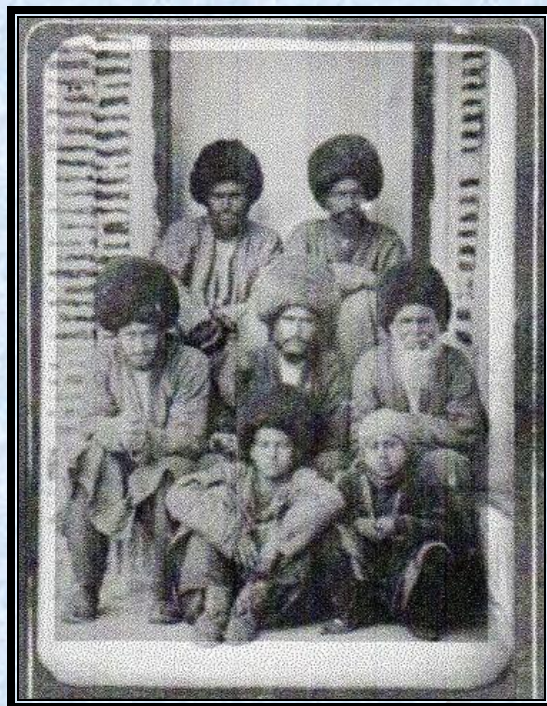
آقامحمد خان قاجارنگ تورکمنلرینگ اۆستونه گچیرن جزالاندیرنجی یوزیشی

تورکمنلرینگ تهراند ضامون ساقلانیشی باراسیندا داشاری یورتلی سیاحتچیلار- دا اوز یادلامالاریندا بلأپ گچیدیرلر. منثال اۆچین ۱۸۵۱- نجی یئلدا انگلستانینگ باش ایلچیسى نینگ عیالی مری شل اۆزی نینگ: "فارسلارینگ دورموش و یاشایشینا قیسغاچا باقیش آدلی یادلاماسیندا شئیلہ یازیار:

« فوریه ۱۸۵۱: یکی از مسائلی که خیلی باعث کنجکاو می شود وجود عده ای از زنان ترکمن در تهران است که شوهرانشان را به عنوان گروگان از قبیله "گوکلان" در پایتخت نگهداری میکنند... در حدود چهل پنجاه خانوار از این قبیله را در تهران نگهداشته اند تا از سرکشی افراد آنان جلوگیری کنند... در اینجا با آنها مثل زندانیها رفتار می کنند و حتی اجازه خروج از دروازه های شهر را هم به آنان نمی دهند... آنان بسیار پژمرده و از این بابت فوق العاده ناراضی هستند...»

زنان ترکمن گروگان در تهران اغلب به صورت اشخاص بی هدف در محلات شهر سرگردان هستند، بدون توجه به شرایط محیط، حتی چادر هم بسر نمی کنند. لباس آنها معمولاً یک شکل و یک فرم است و شامل شلوار تنگ قرمز همراه با جلیقه یا کتی قرمز رنگ از پارچه زبر می باشد که بسیار دراز است و اغلب تا پایین زانو می رسد، سر و گردن خود را نیز با چارقد زرد رنگی می پوشانند...¹

¹ خاطرات لیدی شل. ترجمه دکتر حسین ابوترابی. چاپ اول ۱۳۶۲. نشر نو. تهران. صص ۱۶۹-۱۶۷

عكاسخاتە مدرسە مبارکە درالفنون. دارالخلافة ناصرى. خانه زاد عبدالله قاجار.
گروپ چند نفر از ريش سفيدان يلقى (يىلغاي) و پسرى كه اسير و به تهران آورده بودند.

شاه بنداۋىنىڭ بو اثرىندە آقامحمدخان، حوجامبرىدى خانىنىڭ ياقىن خواندارى، دوستى ادىلىپ گۆركزىليار. بىر يردە
آقامحمدخاننىڭ آغزىندان شو سطرلر آيدىليار:

من سنى دۈۋلتىم يارى بىلمىشم،
چوخ ولايات سنىڭ بىلە المىشام.

اول شىئىلە- دە حوجامبرىدى خانى، اھلى يۈمۈت- گۆڭلنگە باش ادىلىپ بللە ندىگىنى نىغتايار:

اول يۈمۈت- گۆڭلنگ، قاجارلار ماصلاحات گۆردى سنى،
ايلە دىم بارىنا سردار، خان حوجامبرىدى سنى.

يۈنە مونگا قارامازدان حوجامبرىدى خانىنىڭ گۆيچ ھم آبرايى نىنىڭ آرتماغىندان حواطىرلانئىپ، شوشا يۇرىشى
دۈۋرىندە آقامحمد خاننىڭ اونگا آوى بىرىپ اولدۇردىدىگى آيدىليار. شىئىلە لىك بىلەن باغتى چۆمىدىك بو باتىر
تۈركمەن سردارى نىنىڭ ۴۳ ياشى نىڭ ئىچىدە ئۆزۈلىار و تاھرانىڭ گۆندو غارىنداقى "دۈۋلت"
دروژە سىندە دىيىن يردە جايلانىار.

حوجامبرىدى خاننىڭ گۆرە شى و اونونگ ياشان دۈرى حاقدى كۆپرۇك ماغلومات ادىنمەك ئۈچىن تۈركمەنىستانلى
تارىخچى آخمت آئنانپسوفىنىڭ "حوجامبرىدى خان دىستانى نىنىڭ دۈۋرى حاقىندا" آدى بىلەن تۈركمەنىستانىنىڭ

علىملار آكادمىياسى نىنگ ژورناليندا/ توموس ۱۹۹۰/ چاپ بولان مقالاسىنى- دا اثرىنگ آخرىنا قوشدوق. دستاندا،
 اقامحمد قاجارىنگ آدى، اق محمد دىليپ اغز الپدير.
 تاريخمىزىنگ بير بۆله گىنى بيان اديان بو دىسانىنگ گۆنۆگىزدن تورجاغىنا ائناياريں.

آ. گلى

سوند- ژانويه ۱۹۹۴

دستان حاقىندا كلام آغيز

گچمىش توركمن ادبىياتىنىڭ ئاڭلىتا- دا ۱۹-۱۸- نجى عاصىرلارنىڭ ادبىياتى نىڭ تارىخىنى ئورنىمىكە بللى درجە دە ايش ادلىدى. يۇنە مونگا قارامازدان، گچمىش ادبىياتى نىڭ شول ساندا ۱۹-۱۸- نجى عاصىرلار ادبىياتى نىڭ تاس ال دگىرىلمان ياتان تئورى تىكى مسئلە لرىنى حاسابا آلماندا هم، ادبىياتىڭ تارىخىنى ئورنىمىكە بابا- دا واجىپدان- واجىپ مسئلە لر، بارماق بۇكىپ ساناردان جودا كان. شو ماحالا چنلى اىنگ باركىسى كلاسىك شاهىرلاريمىزنىڭ هېچ بىرى نىڭ ادبى مىراثى دولولىغىنا حالقا يىتىرىلمىدى. هنيز آز اوورە نىلن يا- دا اوورە نىلمىك شاهىرلارنىڭ اثرلرىنىڭ سانىنى الله بىلسىن.

بو ۱۸- نجى عاصىر توركمن ادبىياتى نىڭ گۇرۇڭلى وكىلى «عبدالله شابنده» بابا- دا هم شۇئىله. شاهىرنىڭ ادبى مىراثى هنيزە چنلى دولولىغىنا ايله يىترىلە نوق. اونونگ هم بىرناچە سبأپلىرى بولدى. دۇورنىڭ سياساتى بىلن باغلاننىقلى شاهىرنىڭ دىنى ماضمونلى شىغىرلارى اليازمالارنىڭ قاتىندا قالان بولسا، اونونگ «سياحات ناما» ادلى اثرى هنيز بوگۇنە چنلى اله سالنانونق.

شاهىرنىڭ «حوجامبردى خان دىستانى» بارادا آيدىلاندا بولسا، بو دستان بارىپ ۱۹۴۳- نجى يىلدا دولى دال گۇرۇشده حالقا يىترىلىپدى. دستانى گچمىش توركمن ادبىياتىنى توپلاماقدا و حالقا يىتىرمىكە اولى ايشلر بىترن عالىملار بايىمىد قارىف چاپا تاييارلاپ، ماتى كۇسايىف رداكتىرلاپدىر. بو كىتابى توركمنىستانىڭ كىتابخانلارنىڭ تاپماق چىتىن. بىز شو برده «حوجامبردى خان» دستانى نىڭ ۱۹۴۳- نجى يىلداقى نىشى بىلن تانىشىدىرماغا ممكىنچىلىك دۇرە دىلىگى اوچىن بللى يازىچىمىز سىدىناز آتايىف- ه اوزومىزنىڭ مىنتدارلىغىمىزى بىلدىر يارىس.

بايىمىد قارىفنىڭ برىان ماغولماتىنا گۇرا، دستانىڭ بو نىشى دولى بولمان، اول توركمنىستان عىلىملار اكادىمىسى نىڭ قولىزمالار بۇلومىندە ساقلىنىان ۷۴- نجى بوقجانىڭ (خاضىركى نومرى ۶۴) اساسىندا تاييارلانپىدىر. بو بوقجادا «حوجامبردى خان» دستانى نىڭ ايكى نوسغاسى ساقلىنىپ، اولارنىڭ ايكىسى هم دولى دال. اونونگ دولى نوسغاسىنى دىنگە ۱۹۸۸- نجى يىلدا اله سالماق باشارتدى. شول يىل فيلولوگيا(دىل شناسلىق) عىلملارنىڭ كاندىدادلارى، دۇولت مامت ازادى آيدىناقى پداگوگىك انىستىتوتى نىڭ موغاللىملار جبارمىد گۇكلىڭ اوف و بردى سارىف و شو سطرلرىنىڭ يازىچىسى داش حوض ولاياتىندا علمى سياحاتدا بولدوق. شوندا بىز كۇنە اورگىچ اطراپى نىڭ "توركمنىستاننىڭ ۴۰ يىللىقى" قالحوزىندا ياشايان، شابندانىڭ نىبىرە سى قلىچ تاي تايچىقوف بىلن دوشوشدىق. قلىچ تاي آقا «حوجامبردى خان» دستانى نىڭ اليازماسىنى داش حوض شأهرىندە ياشايان شابندانىڭ عمرى و دۇرە دىجىلىگى بىلن ياقىندان فىزىقلانىان قوات اورىفه برىدىگىنى آيتدى. شۇئىله لىكدە «حوجامبردى خان» دستانى نىڭ دولى نوسغاسى اىلكىنچى گزك اله سالىندى و اول اىلكىنچى گزك حالقا حۇدورلىنار.

ال يازمانىڭ سنە سى يوق. يۇنە اونونگ علامت لارىنا اساسلانپ ۱۸- نجى عاصىرنىڭ آخىرلارىندا، ۱۹- نجى عاصىرنىڭ باشلارىندا گۇچۇرلىندىگىنى چاقلاماق بوليار. اونونگ هم اوستە سىنە بو اليازمانىڭ شابندانىڭ نىبىرە لرىندە ساقلىنىپ قالاندىغىندان چن توتسانگ، اونا اونونگ شاهىرنىڭ اوز قولىازماسى بولمايانلىغىنا هم شوندىن

گۇچۇرلن، ياغنى قوليازما قولاي نوسغا بولماغى قاتى اۇحتىمالدېر. ھر حالدا، قولياز ماددا كاتىب- يىنگ آدى نىنگ قابات گىلمزلىكى بو مىسئالنى آچىق قويىار. دىستانىنگ آخىرىندا شابداننىنگ شىغىرلارى بىلن بىرلىكدە كىمىنە نىنگ و طالبى نىنگ قوشغولارى بار.

واقىتىنگ گىچىمى بىلن اليازمانىنگ كآبىر يىرلىرى چىغ چىكىپ ضاىلالانىپدېر، غىرلارى كىرتىلىپدېر. بو بولسا دىستان چاپا تاپىيارلانان ماحالى بىللى درجە دە قىنچىلىق دۇرتدى.

شابداننىنگ «ھوجامېردى ھان» دىستانى ۱۸- نىجى عاصىرىنگ آخىرىنداقتى توركىمىن-ايران قاتناشىقلارنى بىيان ادىار. بىز شو ماحالا چىلى «ھوجامېردى ھان» دىستانىنى تارىخى قاھرىمانچىلىقلى اثر ھۆكىمىندە كىگىتە دىك. بو كىگىتە بىزىنگ فكىرىمىزچە بىر طاراپلى. دوغرى، اثر دە ۱۹-۱۸- نىجى عاصىر توركىمىن-ايران قاتناشىقلارى، **اقامۇت شاتىنگ** كرمان، شوشا سۇوشلىرى بىيان ادىلىار. ھاوا، سوراتلاندىرىلمىيار- دا، دىنگە بىيان ادىلىار.

دىستانىنگ ھىچ بىر قاھرىمانى نىنگ اول-يا- دا بىئە كى سۇوش گۇركىزىن قاھرىمانچىلىغى، غاىر اتلىلىغى-يا- دا بى غاىر اتلىلىغى، سۇوش تىلىمىنە اوستاتلىغى و غىرى قاھرىمانچىلىقلى اثرلەرە مخصوص نشانالار سوراتلاندىرىلمىيار، حتى كرمان، شوشا سۇوشلىرى نىنگ بولان واقىتى، شول سۇوشلاردا طاراپلارنىنگ ماقصادى، ھاصىتى، علامتلىرى و ش. م تارىخى ماغولماتلار ھم يىترلىك دال. اونگا درەك «ھوجامېردى» نىنگ اولومى بىلن باغلانشىقلى آغىلار، آھى- فرىادلار دىستانىنگ توتوش سۇنگىگۇنە سىنگىپدېر. دىستانىنگ باشىندا «ھوجامېردى ھان» نىنگ عىالى **تازە گل**، ھوجامېردا ياقا برىان يالبارىپ، اۇزى نىنگ اربىت دۇيش گۇرندىگىنى آيدىپ، اۇزە لنىار. گىپىنگ كۆلە ىرى دىستاندا تارىخى لىقدان، قاھرىمانچىلىقدان آغى شىغىرلارى آغدىق. اگر شىئە كىگىتەك مەكىن بولسادى، اوندا بىز بو دىستانى تارىخى قاھرىمانچىلىقلى ھاسرات دىستانى دىە ردىك. چونكى آغى اثرىنگ توتوش سۇنگىگۇنە سىنگىپدېر.

آصلىندا بو ھاصىت توركىمىن ادبىياتى اوچىن ياد ھم بولماندېر. ادبىيات تارىخىندان مالىم بولشونا گۇرا، «**اورھون**»، «**يىنى سى**» يازوو يادىگارلىكلرىندە ھم ھالق، سىردارى نىنگ اولومى نىنگ آغىسىنا آغلانىلىار. بلكى- دە «**سىدى**» نىنگ «**قوشا پوداغىم**» دىستانىنى ھم آغى دىستانى آدلاندىرىلمالى دىر. ماخلاصى آغى ژانرى (موضوعى) يۇرىتە علمى درىنگۇو قاراشىار.

دىستاندا ھوجامېردى ھان ادبى اوبراز(چەرە) ھۆكىمىندە ھم تۇورە كلە بىن اىشلنماندېر. اونونگ سۇوشلىرى باباتىنداقتى توتومى، تۇورەك- داشى بىلن باغلانشىغى، دۇورىنگ سىياسى واقعالارى باباتىنداقتى اويلانمالار يىترلىك آچىلىپ گۇركىزىلمە يار. البتە بو مىسئە دە بىز شابداننى ياز غارماق فكىرىندە داشدا. بىرىنجىدن، شول دۇورە چىلى توركىمىن دىستانچىلىق دابىندە قاھرىمانىنگ اىچكى ھاسراتىنى، ھركىتلىرىنى تۇورە ركە بىن سوراتلاندىرىماق ھاصىتىلى دالدى. اىكىنجىدن، شول دۇورە چىلى اىشلەن دىستانلارنىنگ ھەمە سى، اساسان گۇچمە سۇژە لرىنگ اساسىندا دۇورە دىلن اثردى. يا- دا تارىخى شاخصلار بىلن باغلانشىقلى دۇورە دىلن اثرلردى. اويلانىپ تاپىلان قاھرىمانلار يوقدى.

بو شابداننىنگ «ھوجامېردى ھان» دىستانى باباتدا ھم شىئە. دىستاندا ھركىت ادیان قاھرىمانلارنىنگ ھەمە سى ھوجامېردى نىنگ ماشغالا آغزاسى: دوغانلارى، اوغول- قىزلارى، قارىنداشلارى.

شابدانېنگ «ھوجامېردى ھان» دىستانى نېنگ توركمن ادبىياتى نېنگ تارىخىندا توتيان رولى ھاقىندا آيدىلندا بولسا، اول ۱۸- نى عاصىر توركمن دورموشىنى ھاقىقى بىيان ادبىانلىكى بىلن، شىئىلە ھم آغى دىستان ژانرى نېنگ عىجابى نوسغاسى ھۆكمىندە آيراتىن اھمىيەتە اىە دىر.

ھورماتلى اوقىچىلار!

سىزىنگ الېنگىزدە «ھوجامېردى ھان» دىستانى نېنگ اېلکىنچى دولى نوسغاسى، شونونگ اوچىن بو اىشده كآبىر نأتھقىق لىغىنگ كىدن بولماغى مەكىن. سبأى دىستانىنگ يە نوسغادا غابات گلەكى، اونونگ ھم اۆستە سىنە اونونگ كآبىر ىرلرى نېنگ چىغ چكىپ ضاىالاناندىغى، دىستان چاپا تاييارلانان ماحالى بللى درجە قىنچىلىق دۆرتدى. اىل آراسىندا بو دىستانىنگ باشغا نوسغاسى نېنگ بار بولماغى مەكىن. اگر شىئىلە بولسا اوند بو بارادا توركىستاننىنگ عىلمىلار آكادىمىاسى نېنگ قوليازمالار بۆلومىنە ھابار ىتىرسە لىر منتدار بولاردىق.

آناقورىبان آشىروف

فىلولوگىا عىلملارنىنگ كاندىداتى

بىسىم اللھ الرحمن الرحىم

اما روايان اخبار و ناقلان آثار و محدثان خوشه چىنان خرمن سخن

« ھىركە سخن را به سخن ضم آ كند. پاره اى از خون جگر كم كند.

اما روايلار آنداغ روايت قيلار كىم، ايران يوردوندا آق محمد شاه آدلى پادشاه بار اردى. اصلى قاجار اردى. اونونگ بير ياغشى وزىرى بار اردى، ھوجامېردى ھان دىبير اردىلر، اصلى توركىمن، يوموت تاىپاسىندان، شانىنگ گۇرر گۇزى، محرمى اردى، ھىرنه گنگش- ماصلاھات اونونگ بىرلە اردى. بىرگۇن ھوجامېردى ھان، شاه دان روغصات آلپ، تھىراندان اۇيۇنە غايتدى. گلىپ، آلتى آى بىمار ياتدى. شاه ھىزماتىنا بارا بىلمدى. بىرگۇن شاه دان كىشى گلىدى. – "گنگشدارىم، ياقىن سردارىم ھوجامېردى ھان تىزدن- تىز يتسىن. من ساپارا بارىان، گلىسىن، ياغشراق بولوپ اردى" دىيدى. ھوجامېردى شاه ھىزماتىنا گىتمىكى بولوپ آت اوستۇنە چىقىدى. تازە گل آدلى بىر عىالى بار اردى. تۇللا قىلىپ: – اى باشىمنىڭ اىھە سى، اوغلانلار ئىمنىڭ آتاسى. بىر ياويىز دۇيش گۇردۇم. گىتسىنگ گلە يوقدور. گىتمە گىل!" – دىيىپ، زار- زار يىغلايدى. شول وقت ھوجامېردى ھان اونگا قاراپ جوغاپ بىرپ بىر باش كلمە سۇز آيتدى. گۇرباق نامە دىيىدۇر:

يارىم تۇللانگى آلا بىلىمىم،
غم چكىمە، آغلاما، گىدىسم گلرىن.
شانىنگ قوللو غىندان غالا بىلىمىم،
غم چكىمە، آغلاما، گىدىسم گلرىن.
ھىر يىرلردە گزسىم آھى- زارىم سىن
دىلىم تاپان، سىياھ زولفى تارىم سىن
گۇزۇم آچىپ گۇرن، سۇور يارىم سىن
غم چكىمە، آغلاما، گىدىسم گلرىن.
گىدە رىن، دىداردان يوقدور غانارىم،
بىر وعدە اىلە دىم، بولماز غالارىم.
اوجامىنىڭ باشى سىن، ياغشى سانارىم،

ضم= يىغناماق، اۇيشۇرمىك²

غم چكمه، آغلاما، گيدسم گلرين.

آير اليغينگ اودى ايچده دولودير
بيز بارساماق مائل، شانينگ قولودير.

باشدا آتام- بابام سالان يولودير
غم چكمه، آغلاما، گيدسم گلرين.

گيده رم، ماصلاحات بيله بولماسين،
بييك شانينگ گوزى يولدا قالماسين.
فلك يايوز سۇودا باشا سالماسين،
غم چكمه، آغلاما، گيدسم گلرين.

سنيگ ترحوسينگى³ آليپ گيتمه سك
بوزه لايق ايشمى، امرين توتماساق؟
خجالتدير، قوللوغينى اتمه سك،
غم چكمه، آغلاما، گيدسم گلرين.
زارينجى سوز ديليميز دن گلسمه،
اقباليميز قايدىپ، بير ايش بولماسا
حوجامبردى خان دبير پيمان دولماسا
غم چكمه، آغلاما، گيدسم گلرين.

حوجامبردى خان بو سوزى آيدىپ بولوپ اردى. شول حالدا تازە گل بيچارە آغلاپ، سيغلاپ، غم- غصه بيرلە
آير اليغينگ دردينه قالىپ، اوغلى كريم حانا يۆزلە نىپ، شئيله ديدى:
— اى نوبهاريم او غلوم! اى گۆزۆمىنگ چراغى بالام! آتانگ شاه حىزمايتينا گيتمك سرانجامىنى توتموش.
منينگ ترخوسىمى المادى. سن هم بير تۇولا قىلغىل. بلكى سنيگ تۇوللانگى آغاي- ديدى.
ارسه كريم خان گليپ، آتاسينا تۇولا قىليپ، بير باش كلمه سوز ديدى:

دمير قالام، باش قۇر غانيم⁴ جان آتام!
نيچون بيزى ياشلى قويار سن؟
بار سۇيون حان، آغير ايله حان آتام،
نيچون بيزى گۆزى ياشلى قويار سن؟

ترخوس= درخواست، ايسلگ³

غالا⁴

سن گېدر سن آلىس⁵ يولا باش آلىپ،
 اولوساتدان⁶ اوزونگ مونچا داش آلىپ
 بيز قالارمىز باغرىمىزا داش آلىپ
 نىچون بىزى گوزى ياشلى قويار سن؟
 فلک اويونجىدير، كۆشت بريپ اوتار،
 يالانچى باش گوندير، دورماين اوتر.
 اوزاق قالسانگ، ايشىنگ كيم توتار؟
 نىچون بىزى گوزى ياشلى قويار سن؟
 ايل آقالاپ، اوز يوردونگدا بولمانى،
 آغير گنگش، ماصلاحات گلمانى،
 كابام انم ترخوسىنى آلمانى،
 نىچون بىزى گوزى ياشلى قويار سن؟
 اويون قوراپ، اط آچمازدا⁷ باغلايىپ،
 آيراليقدا آي قىز⁸ ايلىنگ آغلايىپ،
 جندا دوشوپ، جان جگريم داغلايىپ،
 نىچون بىزى گوزى ياشلى قويار سن؟
 مدد برسېن، دۇرت چارىار، بار امام
 يازىپ دىلن و اصف- يىنگ اوقار حاص و عام
 آرقا داغيم، سۇيه نه نيم، جان آتام،
 نىچون بىزى گوزى ياشلى قويار سن؟
 كرىم ھان دىير زارىنجى سۇز باغلارېن،
 اشيدنلرېنگ جان- جگرېن داغلارېن.
 يىننە قايدىپ، گوز گورېنچا آغلارېن،
 نىچون بىزى گوزى ياشلى قويار سن؟

⁵ اوزاق

⁶ اولوس= ايل

⁷ كۆشت اوينوندا بىر گۆچۆم

⁸ دازلارنىڭ اوتوران ېرى

كرىم خان بو سۆزى آيدىنپ بولوپ اردى. حوجامبردى خان او غلونا جو غاپ بريپ بير باش كلمه سوز ديدى.
گۇرباق نامە دىيىدۇر:

ياقېن ساقلاپ، سيلايانىم جان اوغول،
ترحوس ادېپ، قويما يولدان سن بېزى.
آتاسى نېنگ سۆزىن توتان، خان اوغول،
ترحوس ادېپ، قويما يولدان سن بېزى.

غانىملارى بير قلىچدان اۇتۇرمان،
اولوس-ايلېنگ بير- بير عرضىن يىتىرمان،
قالىپ بولماز، شاه قوللوغىن بىتىرمان،
ترحوس ادېپ، قويما يولدان سن بېزى.

قەبە فلک نرد اوينايتىپ اوتماسىن،
دوست آيرىلىپ، دوشمان اورون توتماسىن.
آتام- بابام سالان يولى يېتمە سىن،
ترحوس ادېپ، قويما يولدان سن بېزى.

الله نى ياد ادېپ، دېلە گىتىرىن،
شاه يانىندا آچا ايشلر بىتىرىن
شالېق خەلت، قۇماش دونلار گىتىرىن
ترحوس ادېپ، قويما يولدان سن بېزى.

گېدى دوشمان قالالارىن يىقىدىرىپ،
بېيكلرى اۆز آغزىما باقىدىرىپ،
غمگېن بولوپ، گۆز ياشلارېن آقىدىرىپ،
ترحوس ادېپ، قويما يولدان سن بېزى.

حوجامبردى خان دېير، كآن اكيلىدى،
كۇنگلومىزدن بو سۆز داشدى، دۇكولدى،
نصىبأميز آليس يولا چكىلىدى،
ترحوس ادېپ، قويما يولدان سن بېزى.

ھوجامبەردى ھان بو سۆزى آيدىن بولاندىن سونگ آت اۆستۈنە چىقىدى. تازە گۈلە كۈنگۈللىك بىرپ، بىر باش
كلمە سۆز دىيدى:

يارىم اوزاق يولا گىتمى بولمۇ،
الله يارىنگ بولسون، خوش قال سن ايندى.
آلىس يولا نصىيأميز چكىلدى،
الله يارىنگ بولسون، خوش قال سن ايندى.

ياغشىسىنى- يامانى من آنچه گۆردۈم،
آغير گنگشلىردە ماصلاحات بىردىم،
ايزىنگ سرانجامىن سانگا تافشىردىم،
الله يارىنگ بولسون، خوش قال سن ايندى.

شاد گۆرۈر، زارىنجى سۆز باغلاما،
زارلىق چكىپ، جان- جگىرىنگ داغلاما،
غمگىن بولۇپ، بوينونگ بورۇپ باغلاما،
الله يارىنگ بولسون، خوش قال سن ايندى.

بالالارىم مىخمان گلە دۆزىندىن،
دۈنمە سىنلر آلتىسىندىن، يۆزىندىن.
چىقماسىنلار كرىم جانىنگ سۆزىندىن
الله يارىنگ بولسون، خوش قال سن ايندى.

بىز گىدە لى شاھ ياتىندا يۇرماگە،
آنچا دووزى، نصىيأنى تىرماگە⁹،
ساغلىق بولسا يىننە قايدىپ گۆرماگە،
الله يارىنگ بولسون، خوش قال سن ايندى.

ھوجامبەردى ھان دىير، بولماز يۇرمە سىك،
ياغشىلارىنگ بوللارىنا گىرمە سىك،
راضى بولغون بىزدىن، گۆرسىك، گۆرمە سىك
الله يارىنگ بولسون، خوش قال سن ايندى.

تيرمىك= بولماق، آلماق⁹

ھوجامېردى ھان بو سۆزى تافشىرىپ بولوپ اردى. تازە گل كۈنگلۈنە گىتىردى كىم ھان بېزىنگ ترھوسىنى
 آلمادى. "بو بېر آتلى يولا چىقىپ بارىان كىشى بولار. مانگا يامان سانغى¹⁰ آيتدىلار دىيىپ، كۈنگلۈنە گىتىرىپ
 بولماسىن. من اونونگ يانىنا بارىپ، ھوشلاشىپ قالايىن" دىيىپ، ھوجامېردى ھانىنگ يانتۇا گلىپ، بېر باش كلمە
 سۆز دىيىدى. گۇرباق نامە دىيىدى:

آنچا آيتدىق، ترھوسىمىز آلمادىنگ،

آمان بارىپ، ساغلىق بىلن گلە سن.

آيرا دۇشۇم، گۈزل ھاقدان دىلە گىم،

آمان بارىپ، ساغلىق بىلن گلە سن.

آيرالقدار زارىنجى سۆز باغلارىن،

ھەر سەت¹¹ بىلە جگر - باغرىم داغلارىن،

يىننە قايدىپ گۈز گۈرىنچا آغلارىن،

آمان بارىپ، ساغلىق بىلن گلە سن.

قلىچ اوروپ، دوشمانلاردان جان آلىپ،

آغىر اوردا سىردار بولوپ، سان آلىپ،

شانىنگ برن انعامىندان كان آلىپ،

آمان بارىپ، ساغلىق بىلن گلە سن.

كىمە قويدونگ غازنا، قماش بو مالى

باغ ايچىندە مونغىن¹² بىتن نھالى

قايتماسىن بالالار مىنگ اقبالى

آمان بارىپ، ساغلىق بىلن گلە سن.

اوغول - قىزىنگ دعا اوقار اىزىنگدا،

دىيىگىنگىدېر، خلاف دالدىر سۆزۈنگدە،

تأھران بارسانگ، ندىر بولسون گۈزۈنگدە،

آمان بارىپ، ساغلىق بىلن گلە سن.

تازە گل دىيىر، گرە گىنگ بار ايللردە،

گۈز، ياغشىلار واصفىنگ اوقىر دىللردە

¹⁰ سانماق = خيال اتمك

¹¹ سەت = يول بىلە

¹² مېوھ لى اغاچ

تا گلىنچانگ گوزوم قالار يوللاردا

آمان باريپ، ساغلىق بيلن گله سن.

القصه، تازه گل بو سوزى تافشيريپ بولاندى سونگ، حوجامبردى خان آطينا مونيپ، الله يارلاشيپ، يولا روان بولدى. نيجه منزل يول كسيپ، چول كسيپ، تاهران قالاسينا آمان- ساغ باريپ، شانينگ حيزماتينا يتيشيپ، قول قاوشوريپ، باش اينده ريپ، سالام بريپ دوردى.

شاه، حوجامبردى خانينگ ديدارينا مشتاق اردى. هم «اوغلان خانينگ»¹³ اوستونه گيتمكچى بولوپ، يىغين¹⁴ يىغناپ دوروپ اردى. حوجامبردى خانينگ يتيشيديگينه خوشوقت بولوپ، خوشاماي ادپ، بير باش كلمه سوز ديدى:

آستراباد ايه سى، يوردونى گوردى گوزلريم،

بير، ايكي، اوچ حيزماتين، دوردونى گوردى گوزلريم.

اغزى غانلى چوللرينگ قوردونى گوردى گوزلريم

سوننانينگ¹⁵ آقاسى، مردينى گوردى گوزلريم،

خوش گليپدير، خان حوجامبردينى گوردى گوزلريم.

انچه قوللوق بيتيريپ، گور، بيزى قويدى مينته،

تازه محبوب، گوكجه گين قويמוש جداليق فرقته،

قوچ ييگيده مونگ تومن برسنگ يتيشمز قيمماتا

كونگولوم ايستان، ديبديگيم گونلر يتيشدى حيزماتا،

خوش گليپدير، خان حوجامبردينى گوردى گوزلريم.

بگلر اشدينگ من اونونگ واصفى- واصفين سويله رم،

اوردايا سركرده ايلاپ، اط- ياراغين شاييلارام،

بارسام اوغلان خانى آلسام، آنچا پوللار پايلارام

اط- ياراغ اسبابلارين، بارين قيزيلدان ايه رم،

خوش گليپدير، خان حوجامبردينى گوردى گوزلريم.

سورساق اوندان ماصلاحات، بيز ايندى كرمان گيتماگه

چونكى نسبت بيلمه نم من، بير سوز اتسه اوتماگه،

گور منينگ دؤولتلى ايشيگيمده آدينگ بيتماگه¹⁶،

¹³ لطفلى خان زندىنگ لاقامى

¹⁴ قشون

¹⁵ سنى

¹⁶ توتماغا

ايل- گۈنىنگ، قومى- قارداشلارنىڭ عرضىن اتمانگە،
خوش گلىپىدېر، ھان ھوجامبىردىنى گۈردى گۈزلىرىم.

ھىزمەتلىمدا بولسا چوڭدور، مەھمەتلەر بى ھىساب،
ھاق بىرىدېر، داي¹⁷ تەئىب ھۇنار ھەر دۆرلى باب،
ايشىگى دىوانلى، مە يلىس سازى- سەھىت قوراپ،
ساغلىغىمدا گزىمك اىستار، تۈركمەن ايلىن آقالاپ،
خوش گلىپىدېر، ھان ھوجامبىردىنى گۈردى گۈزلىرىم.

مۆنماگە باغىش ايلە رەم مەن دال بدولرىنگ يىگىن¹⁸
تاپماز اول ايلى گزىپ، "باش قالانىنگ" اۈزىگىن،
الماغا عرض ايلە سە، كۈنگۈندە بارى اىستە گىن،
قوچماغا باغىش ايلە رەم، سۈيگى پرى لرىنگ گۈكجە گىن¹⁹
خوش گلىپىدېر، ھان ھوجامبىردىنى گۈردى گۈزلىرىم.

اق مەھمەد دىيەر كە عالمىنگ جەھانگىر شاسى يام
اول فتحلى بىرلە مەن، مەھمەد سەن اولادى يام،
سەن اشىت شاھ ايدىار، بۇ سۆزلىرىنگ اوستادى يام،
بار يۈمۈت- بابام نۇكرى نىنگ كۈنگۈلدە شادى يام
خوش گلىپىدېر، ھان ھوجامبىردىنى گۈردى گۈزلىرىم.

القەسە، شاھ بۇ سۆزى تەفشىرىپ، بولۇپ اردى. ھوجامبىردى ھان اۈنگە جو غاب بىرىپ، بىر باش كەلمە سۆز
دەيدى:

سەن اشىت عرضىمى شاھىم، عالمىنگ دادخواسى سەن
دوشمانا ز اھرىنگ ساچىپ، جان دوستونىنگ دلخواسى سەن
قوللۇغا گەن نۇكرلر ھالى نىنگ آگاھى سەن،
ساغلىغىنگى اىستە رەم مەن، كۈنگۈلمىنگ خوش گاهى سەن
كەلى ايران عالمىنگ سەن بىر جەھانگىرى شاھى سەن.
مەن سانگا جان دوستى يام، بىردىم سۈيە نىپ بىلىمى،
غايغى چەكەن يۈز يولا، گەچسەنگ- دە دريا نىلىمى،

¹⁷ قاجارلار، تۈركمەنلەر دايى دىيىدېرلر

¹⁸ يىگ= ياغشى، قاۋى

¹⁹ آۋادان، ياش

ايل و گۆندن آيراليق آقديرسا گۆزدن سيليمى
عرضيم اول دير ايسته رم تارحان²⁰ اديپ اوز ايليمى
كلتى ايران عالمينگ سن بير جهانگيرى شاهى سن.

كلتى ايران اولكه سيني دولديرپ سن دان²¹ بيله
انچه آلدینگ ضبط اديپ دوشمان قالاسين قان بيله
باش- آياق سرپاي باغيشلاپ، انچه شاليق دون بيله
يوموت دير اوتن لرمينگ قوللوق اتمك جان بيله
كلتى ايران عالمينگ سن بير جهانگيرى شاهى سن.

آلميشام ايل مينه تين، سن اشيت بو سوزلرى
شكر الله دؤولت ايشيگينه سورتديم يوزلرى
آيراليقدا "آي قيز" ايليم، يولدا قالدى گۆزلرى
كلتى ايران عالمينگ سن بير جهانگيرى شاهى سن.

اي شاهنشاهيم مينگ، چيق ايندى دوشمان قاصدينا
كيم توكل ايله سه، تانگري قويات بيير دستينه
ايش توتان بو يوللارينگ، باقماز بلندى- پستينه
گل، سرانجامينگ توتوپ، سور ايندى كرمان اوستونه
كلتى ايران عالمينگ سن بير جهانگيرى شاهى سن.

چون اوقار اوصافينگ هر دمده شيرين ديللريم
دؤوله تيندن بوچمنده سايراشار بلبل لريم
داش- آليس يرلرده قالدى مسكنيم- منزللريم
قوللوق ايلاپ جان بيله سويون حان ايللريم
كلتى ايران عالمينگ سن بير جهانگيرى شاهى سن.

بو حوجامبردى ديپر باغيش ايلآدينگ حان يارليغين²²
اول حاقا سيغينيپ بيلرمن بيرليگين هم بارليغين
حاق بريپدير كؤنگلوميزه هر سؤزؤنگ تاييارليغين
ايل- گؤنؤنگ اولاديمينگ چكديم آيسدا زارليغين
كلتى ايران عالمينگ سن بير جهانگيرى شاهى سن.

²⁰ ارکانا آدم

²¹ شان- شهرات

²² شاه فرمانى

ھوجامبىردى خان بو سۆزلرى تافشىرىپ اردى. شاھ نۆكرلرىنى چاغىرىپ دىيدى كىم:
 – ھوجامبىردى خانى اوطاغا آلىپ بارىنگ، يانىندا ھىزمەتكەر قويونگ، چويشە قالپانى كۆك ادىپ، گىجە- گۆندىز
 ھىزمەتىندا بولونگ. اطلارېن طبلا چكىپ مائىرە²³ تافشىرىنگ. آستىنا ياغشى شاھانە ھالى دۆشكەر دۆشأنگ. يىننە
 بىر كىشى اوتوران ېرىنىنگ ھىزمەتىندا دۆرسون. ھرنە كى حاجتى، ھىزمەتى بولسا تاييار بولوپ دوروپ بىتتىرىنگ.
 وای اول گۆن سىزىنگ ھالىنگىزا اونگا بىر كم ھىزمەتلىق ادىپ بى داماق²⁴ اتسە نگیز سىزلىرى دارا چكىرىپ
 قىرارىن. من شايى مذهبى نىنگ پادشاسى بولسام، اول سىنى نىنگ بگى- آقاسىدىر. ھركىم منى سۆيوپ ھىزمەت
 اتسە، ھوجامبىردى خانى ھم سىلاپ ھىزمەت ادر- دىيدى.
 ارسە²⁵ قوللار باش ايندىرىپ، ھوجامبىردى خانى جايا التىپ، قول قاوشىرىپ ھىزمەتىندا بولدىلار. اوندان سونگ
 ھوجامبىردى خان بويوردى كىم اوغلى ندىرى موندا آلىپ گلىسىنلر. قوللار گىدىپ ندىر خانى ھىزمەتىنا آلىپ گلىدىلر.
 ندىر آتاسىنى گۆرۈپ، انە سىنى زارلاپ، ایل- گۆنلرىن ساغىنىپ²⁶ بىر باش كىلمە سۆز سۆز دىيدى:

آتام بىيك شاھ دان منى عرض ادىپ
 آل- دا گۆندر، واطانىما، ايليمە.
 ایل- گۆندىن آيرىلىپ، جدا دوشموشم
 آل- دا گۆندر، واطانىما، ايليمە.

گۆزدىن سالىپ منى ھىچە سايماغىن،
 زار آغلادىپ، گۆز ياشىما غىماغىن
 گۆزى ياشلى منى موندا قويماغىن
 آل- دا گۆندر، واطانىما، ايليمە.

آلىسدا آيرىلدى گۆوين شادىندان
 منى قويماز كآبۇم انم يادىندان
 قوتار منى آيرالىغىنگ اودوندىن
 آل- دا گۆندر، واطانىما، ايليمە.

منى قويما آيرالىغىنگ شانيندا
 اود قالاندىر قارداشلارمىنگ جانيندا
 ھاطىرانگ عزىزدىر، شانينگ يانيندا
 آل- دا گۆندر، واطانىما، ايليمە.

²³ سىس، مەتر

²⁴ بى مازا، راحت سىز

²⁵ شئىلە بولسا

²⁶ زارىنلاپ

عرض ادېپ آغىن دىيپ يادا سالاندير
زارىم چكىپ، غصه بىلن دولاندير
كأبام انم گۆزى يولدا قالاندير
آل- دا گۆندر، واطانىما، ايليمه.

يولوم گۆزلأپ باجى لارمىنگ گۆزلىرى
حاسرات بىلن سارالاندير يۆزلىرى
ياد بولوپدير "دهستانىنگ"²⁷ دۆزلىرى
آل- دا گۆندر، واطانىما، ايليمه.

ندير آيدار، بحرى عمان گۆزىندن
دستان اتديم شاهيرلارىنگ سۆزىندن
منى ايستأپ گۆزل شانينگ اۆزىندن
آل- دا گۆندر، واطانىما، ايليمه.

القصه، ندير بو سۆزى تافشيريپ بولوپ اردى. حوجامبردى خانينگ كۆنگلى بوزوليپ، نأزه گل- ينگ آيدان
سۆزلىرى يادينا دوشوپ، او غلونا خوشاماي ادېپ، كونگول ليك بريپ، بير بأش كلمه سۆز دىيىدى. گۆر باق نأمه
دىيىدېر:

جان او غول مرد بولغول، كۆنگلونگ غم توتما
ساغ بولسام، عرض ادېپ شاه دان آلارىن.
ايأنكدن ديله گين آتانگ ساغليغين،
ساغ بولسام، عرض ادېپ شاه دان آلارىن.

ساغ گليپ ساپاردان حىذماتدا بولسام،
شاه اۇنگۇندە گزيپ ذوالفقار²⁸ چالسام
روغصات آليپ ايله قايتمالى بولسام
ساغ بولسام، عرض ادېپ شاه دان آلارىن.

او غلوم بييك شاه دان روغصات بولينچا
شادى- خرم گزگين تا من گلينچا
گۆزدن سالمان قضا يتيپ اولينچا

دهستان: گورگن بىلن بالقان يايلاستىنىنگ آراسىندا اولى مدنيت مركزى بولوپدير. اول، دازلارينگ (قادىمى داخه لرينگ پايتاغتى) ²⁷
[دهستانىنگ بايرىندا بادى صبانى گۆرسم- مختومقلى]

²⁸ حضرت على ننگ قلىجى ننگ آدى

ساغ بولسام، عرض ادىپ شاه دان آلارين.

الله نى ياد ادىپ ديله گتيرين

انشاءالله مشكل ايشلر بتيرين

دوشمانلارى بىر قلىچدان اوتيرين

ساغ بولسام، عرض ادىپ شاه دان آلارين.

شاه بىلن آرامدا هيچ بولماز پرده

قالماغين كۆپ غايغى- غم، غصه- درده

من سنى قويمايىن شو غريب پرده

ساغ بولسام، عرض ادىپ شاه دان آلارين.

أعتبار يوق جانە، دونيا يالاندير،

آوالى طوى- بايرام، سونكى تالاندير²⁹

انه نك اغلاپ، گۆزى يولدا غالاندير

ساغ بولسام، عرض ادىپ شاه دان آلارين.

حوجامبردى خان دىير، گۆردى بو گۆزلر

باغلادى شانينا زارينجى سۆزلر

غم چكە، آغلاما، سارالما يوزلرى

ساغ بولسام، عرض ادىپ شاه دان آلارين.

حوجامبردى خان بو سۆزلرى تافشيريپ بولوپ اردى. شاه دىيدى كيم حوجامبردى خان موندان گلسين.

حوجامبردى خان شاه نىنگ حىزمتينا باريپ، باش اينده رىپ دوردى. شول وقت شاه حوجامبردى خانان حوشاماي

ادىپ، بىر باش كلمه سۆز دىيدى:

آرزو ايلار آقا- بگلر شايىنينگ يوردى سنى،

آوانىم³⁰ سن آغزى قانلى چۆللرينگ قوردى سنى

بو نصيب بىز بيرله كرمان اۆستونه سۆردى سنى

اول يوموت- گۆگلىنگ، قاجار ماصلاحات گۆردى سنى

ايله ديم بارينا سردار، خان حوجامبردى سنى.

اتميشم خان توركمه نينه، اول بىابان چۆللرينگ

²⁹ تالانگ

³⁰ آويان= آو ايه سى،

شونقاريم³¹ سن سالماغا بو اوردە گينه كۇللرينگ
 آرسلانى- شيرى بولوپ، كس باشلاريني يوللارينگ
 كردى، گرجى، ارمنى، تورك بىرلە سانسىز قوللارينگ
 ايله ديم بارينا سردار، خان حوجاميردى سنى.

شايلادىم آطينگ- ياراغينگ، گۆچلى دوشمان شانينا
 دانينگ³² اشديپ، اود دوشوپدير، چۆل غانيملار جانينا
 باش توتوپ، قورى ساخلار³³ باردا كرمان يانينا
 اول يوموت- گۆگلنگ قاجارلار آق- بگينه، حانينا
 ايله ديم بارينا سردار، خان حوجاميردى سنى.

گۆرلە يىپ سۆر، شيرى بولدونگ سن بو داغلارينگ يولونينگ
 باشى سن عثمانلى، آوغان بىرلە توركمين قولونينگ
 اوردە گين، غازنى آولا، باردا كرمان كۆلى نينگ
 همه توركمين، سنى و شايى مذهب ايلي نينگ
 ايله ديم بارينا سردار، خان حوجاميردى سنى.

باش گۆترديم، من گچر من انچه دريا نيل لر،
 كره ارضى بىرلە بو داغلارينگ داشغين سيل لر،
 قوچ بارىپ كرمانى آلسام، گۆكجك اينچه بيل لر،
 باغيش اديبان آستراباد، اول خراسان ايل لر،
 ايله ديم بارينا سردار، خان حوجاميردى سنى.

گۆر، سنينگ بىرلە منينگ آرمدا بولماز پردە لر،
 واصفينگى آيدىپ اوقارلار، اول فلک ده، يردە لر،
 سن بوير، چيقماس سۆزۆنگدن، انچه يۆزمۆنگ اوردالار³⁴
 بو قوشوندا انچه باتير، مونگ باشى سرکرده لر،
 ايله ديم بارينا سردار، خان حوجاميردى سنى.

آق محمد شاه ديه ر، دوشمان قالاسين لاش اديپ،
 دوغرى گلسه آقا- بگلرينى آلسام داش اديپ،

³¹ آو قوشى

³² شهرات

³³ فرسخ

³⁴ اردو

وصف ادر، گۇر، شاھ سنى، آلطين يۈزۈگىنە قاش اديپ
بو آغير اوردا لارا، يوزمونگ قشونا باش اديپ،
ايله ديم بارينا سردار، ھان ھوجامبەردى سنى.

شاھ بو سۈزى تافشيريپ بولدى. ارسە ھوجامبەردى ھان اونگا جو غاب بريپ، بير باش كلمە سۈز دىيدى. گۇر
باق نامە دىيپدیر:

قوللو غىنگ ايلار "سۈيۈن ھان" ايللىرى توركمەن سىنىگ.
داغا- چۈلدە گۈرلە يان چوخ شير بيله آرسلا سىنىگ
چونكى روم ھونكارى³⁵ دىيىمىز قوللو غىنگ ادمەن سىنىگ
سۈيله نىپ اوصافى شرح- يىنگ واصفينا ادمەن سىنىگ
ساغليغىنىگى ايسە رم، دۈولتلى شاھىم، مەن سىنىگ.
آقا- بگلر قوللو غىنگدا چوخ سىنىگ ھان دوستلار يىنگ
انچە گلەشدير، گذردن گچمەگە كان دوستلار يىنگ،
ايىمەگە گلەش يئە ھەم بير نەچە نان دوستلار يىنگ،
نأ گرک دىيىپ سوراسا مەندەن يئە جان دوستلار يىنگ
ساغليغىنىگى ايسە رم، دۈولتلى شاھىم، مەن سىنىگ.
گلەشەم مەن ايله رم، عرضىمى شاھ يانيدا،
يزد بيله كرمان ايه سى، قصدىنگ اوغلان ھانيدا،
سەن يازىپ سىنىگ ھۆكىمىنگ يۈرۈش سىنىگ شايى- سنى دە
قوللو غىنگى اتمەگە باش گۈن يالانچى دونيادە
ساغليغىنىگى ايسە رم، دۈولتلى شاھىم، مەن سىنىگ.
چوخ خوش آمدلار بيله، واصفيم اوقىدىنگ ياد اديپ،
ھەم ساجىپ دوشمانا ز اھرىنگ، دوستلار يىنگ شاد اديپ
اول اطين آچمازدا باغلاپ، كۈشت اديبان مات اديپ،
ضبط اديپ دوشمان قالالار يىنى آلسانگ آد اديپ،
ساغليغىنىگى ايسە رم، دۈولتلى شاھىم، مەن سىنىگ.
ھەرنەچە قوللو بويور سانگ، مقصدىنگ تاپسام گرک،
تانگرى گر دست برسە، دوشمان ايللىرىن آلسام گرک

ھونكار = عثمانلى سۇلتانلارنىڭ لاقامى³⁵

چىقسا يوز مونگ لشگر آلنېمدان، دوغرى دېسم گرگ،
 حىزىماتىنگى بېتىرىپ، ھريانا چاپسام گرگ
 ساغليغىنگى اېستە رم، دۇولتلى شاھىم، من سىنىنگ.

شاھە قوللوق ايلە رم، باقمان بو دونيا قىلىنا³⁶
 اوغراش³⁷ اولساق بوز³⁸ بولانچاق، دالى داشغىن سىلىنا
 مرد اولان باغلار، توكل نىنگ طنابىن بېلىنە،
 سن بىزى خان ايلە دىنگ كلى سۇيون خان ايلەنە
 ساغليغىنگى اېستە رم، دۇولتلى شاھىم، من سىنىنگ.
 دىير حوجامبردى، شو ايرانىنگ عادىل سلطانى سن،
 چوخ ولاياتلار آلپ، دۇكدونگ قلىچدان قانى سن،
 بو سوزونگ اوستادى من، سن ايللرىنگ دىستانى سن،
 بىئىدىرىپ كرمان قالاسىن، آلسانگ اوغلان خانى سن،
 ساغليغىنگى اېستە رم، دۇولتلى شاھىم، من سىنىنگ.

ايندى سوزى قىسغالدایلى. حوجامبردى خانىنگ ساغليغىندا دن ایشلىرى، توتان دعوالارى كۆپ، ایدیپ آنگیرسىنا
 چىقىپ بولماز. شاھا جو غاب برىپ بولاندىن سونگ، سۆرۆپ كرمان قالاسىنا گىتدىلر. بارىپ كرمان قالاسىنى
 آلدیلار. اوغلان خانى آلدیلار. اوغلان خانى اولدورىپ، آق- قىزىل لارىنى نۇكرلرىنە پايشلايدىرىپ، اوغول-
 اولجا³⁹، قىز- بىسىر ادىپ، بى حساب انعاملار برىپ، انچه اينچه بىل گۇكجك محبوبلر باغىشلاپ، اۇنگى سراپرده
 لى چادرلار دىكىرىپ، دم- دستگاسىنى كۆك ادىپ، آمان- ساغ قايدىپ، بارىپ تاھران قالاسىنا دۆشدۆلر. ارسە
 حوجامبردى خانىنگ قارداشى مراد خان بىلن آماندوردى خان اوز ايللرىندىن چىقىپ، شاھە و حوجامبردى حانا
 سالاملاشىپ بولاندىن سونگ، حوجامبردى قارداشى مراد خاندان قوم- قارداشلارىن، ایل- گۆنلرىن سوراشىپ بىر
 باش كلمە سوز دىيدى. گۇر باق نامە دىيىدیر:

حوش گلىپ سن قوچ قارداشىم مراد خان
 قوم- خويشىم، قارداشلاردان حابار بر.
 آمانمدىر آقا- اينىنگ، اولادىنگ؟
 آرزو دن سىرداشلاردان حابار بر.

آغير ايلیم ياقىنىندا، يانىندا

³⁶ قىل و قال

³⁷ هجوم

³⁸ خاكستى رنگ

³⁹ غنىمت جنگى

بارمدىرلار امانلىغىنىڭ شادىندا؟
 اغلاپ قالان آيرالغىنىڭ اودوندا
 گوزدن آقان قان ياشلاردان حابار بر.
 من قورقارين بولار اغلاپ قالدیلار،
 آليس يرده چكر آهى- نالالار،
 كريم، ذكى، عاديل، ايناق بالالار،
 مستان گزن سرحوشلاردان حابار بر.

آقام محمدبردى، صادق نرچه سى
 عاراپ باغ ايچىندە بيتن آرچاسى⁴⁰
 امانمدىر اولى- كيچى، بارچاسى؟
 بيله گزن دنگى- دوشدان حابار بر.
 آيرا دوشن سياه زولفى ساچىندا
 ارمان قالار ار اوغلى نىنگ گوزچونده،
 بيز گيدن سونگ «آى قىز»⁴¹ ايلىنگ ايچىندە
 تازە بولان گنگ ايشلردن حابار بر.

انچه يتىم، انچه آتا-انه لى،
 كىمدىر بولان شاه يانىندا گناه لى
 آلفىش اوقان اغزى دىلى تنالى
 ملا- مفتى، درويشلردن حابار بر.

فصلى بهار بولسا، سايراشار بلبل
 قالام قاشلى، سياه ساچلارى سنبل،
 مارال گوزلىم، سؤور يارىم تازە گل،
 گوزوم گورن باشداشلاردان حابار بر.

حوجامبردى خان دىير، جانلارين ياقان،
 اغلاپ، اجيزلرينگ زارينى باقان،
 آهيم چكىپ، گوزلرىندن قان آقان
 حاليم سوران دردكش لردن حابار بر.

⁴⁰ بىر دۆرلى آغاچ

⁴¹ حوجامبردى خان و دازلارنىڭ اولى يرلشن يوردى

حوجامبردى خان بو سۆزى تافشيريپ بولوپ اردى. مراد خان اونگا جوغاب بريپ باش كلمه سۆز ديدى:

چوخ سالام گتيرديم آى قيز ايليندن
اگلنمه سين، تيزدن گلسين ديديلر.
يامان سۇودا، باشا ايشلر دوشنده،
آغير گنگشلرده بولسون ديديلر.

اولى- كيچى يادينگ ادر ديلينده،
باغ ايچينده بيتن غونچا- گۆلۆنده،
آغير ايللر آسترابادينگ چۆلۆنده
ايه سيز قاليپدير، بيلسين ديديلر.

گۆزۆن آچيپ آوال گۆرن يولداشى،
انچه دنگ- دوشلارى، قالان سيرداشى،
ساغدير بالالارى، قوم- قارداشى،
اشيديپ شاد بولوپ، گۆلسۆن ديديلر.

اودى باردير، دوست بولانينگ شانيندا
چوخ آرمانلار قويوپ گيتدى جانيندا
عرضين ايلاپ بييك شانينگ شانيندا
اۆز ايلي نينگ قيلجين چالسين ديديلر.

هركيم دۆشسه شوم آجالينگ دستينه،
آلار، باقماز بلندينه- پستينه،
اگر تآهراندان يۇريسە شو شا اۆستۆنه
آليس يولا گيدمان، قالسين ديديلر.

عرضين آيديپ قايتسين، ايلين ياد اديپ،
شاه اۇنگۆنده آبراي اديپ، آد اديپ
آمان گلسين، دوست بولانى شاد اديپ،
دوشمانى دربدر سالسين ديديلر.

آى قيز ايللرى بار، پلنگلى- شيرلى،
ساواش گۆنى شاهى مردان دستگيرلى،

هر كيم بولسا شاه يانيندا تقصيرلى،
عرض ادبپ گناه دان يولسون ديديلر.

شاه اونگونده گزيپ، ذوالفقار چالپ،
ايران ولاياتين، يوردونى آليپ
شاه نينگ حيزماتيندان آمان- ساغ گليپ،
آبرايى عالمه دولسون ديديلر.

مراد خان دبير، حاق ساقلاسين بلادان،
درويش قول نينگ ديلي قالماز ثنادان.
ديلاپ بييك شاه دان، يولوپ گناه دان،
عرض ادبپ نديرى آلسين ديديلر.

مراد خان بو سوزى تاقشيرپ بولوپ اردى. حوجامبردى خان كۈنگلوگه گتيردى كيم نديرى شاه دان ديله سم، بو
ببر بيتمز ايشيدير. ايله هم بولسا، تازە گل ينگ حاطيراسى اوچين شاهه ببر عرض اده بين. ارته ببر گۈن آمان-
ساغ بارساق، نديرينگ انه سى نينگ يانيندا اوتانچلى بولمايلى، "نديرى شاه دان ببر ديلمآگه پارامانسینگ" دبير
ديپ، توروپ گيتدى. شانينگ حيزماتينا باريپ باش ايندردى. ارسه شاه حوجامبردى حانا ديپدى كيم:
نه عرضينگ بار؟

شول وقت حوجامبردى خان جوغاب بريپ، ببر باش كلمه سوز ديپدى. گۈر باق نأمه ديپيدير.

عرضيمى- حاليمى ايله رم، كۈنگلومده خوشگأهيم سانگا
التماس ادماگه گلديم، شوندا دادخواهيم سانگا
كيمه آيدام درديمى، گر يتمه سه آهيم سانگا
دوغرى گلديم داديمى ديپماگه اى شاهيم سانگا
بر نديرنى عرضيم اول، دولتى پادشاهيم سانگا.

قوللوغينگ ادماگه گلديم، اهلى اولاديم ساليپ،
چوخ دعاگو ياغشى درويشلىر بيله پاتا آليپ،
گر بويورسانگ حيزماتا هريانا من يورتوپ- يليپ،
من بوگون توتدوم يوزومنى، ايشيگه دوغرى گليپ،
بر نديرنى عرضيم اول، دولتى پادشاهيم سانگا.

من منم، آر اوغلى يام، ببر عهدى- پيمان ايله سنگ
هر يره حوكمينگ يۈره دپ، عالمه دانگ ايله سنگ،
ايسته رم اۈز ايليمى هر یرده تارحان ايله سنگ،

بآر سۇيۇن ھان، كلى توركمن ايلينه ھان ايله سنگ
بر ندىرنى عرضيم اول، دولتلى پادشاھيم سانگا.

ياد ادبيدیر "كۆپ دوغا" دىيىپ ايللريم بيلديم بو گۆن
ساغليغين ديدى مراد ھان، آچىلىپ گۆلدۆم بو گۆن
بوينوما بار ايللرى مينگ مينتە تين آلدیم بوگۆن،
بو سنىنگ دۆلتلى ايشيگىنگە من گلديم بوگۆن
بر ندىرنى عرضيم اول، دولتلى پادشاھيم سانگا.

دوستلاريم پرواز اولوپ، دوشمانلاريم نى سآيمانام،
گر گيدر بولسام باشيم، دوغرى سۆزۆمدن تآيمانام⁴²،
ساغليغىنگى ايستە رم، ھىچ دونيا مالينگ دىيمە نم،
بو غريب يردە باشيم ساغ بولسا بير گۆن قويمانام،
بر ندىرنى عرضيم اول، دولتلى پادشاھيم سانگا.

ديير ھوجامبىردى گۆترديم ايليمينگ ھاييرين- شرين،
واصفينگى دىيمك اوچين شاھيرلارا برديم اورون،
قوچ بىگيت دييلر كە قولدار اوليالاردان بورون
بير دىلگ اتديم بوگۆن، سيلاپ انە سى ھاطيرين،
بر ندىرنى عرضيم اول، دولتلى پادشاھيم سانگا.

ھوجامبىردى ھان بو سۆزى تافشيريپ بولوپ اردى. شاھ اونگا جو غاب بريپ، بير باش كلمە سۆز دىيدى:

ساغليغىمدا بير كوتاه لىق گل اشيت، ادمن سانگا،
گۆرميشم ميداندا چوخ- چوخ برميشم من تن سانگا
سۆزلە يىپ اوصاف شرحينگ، وصف ادبىپ ادمن سانگا
شوشاغا سۆرمك حىاليم، ديديم توركمن سانگا،
ساغ بولوپ گلسم، نديرى والله برە رين من سانگا.

كۆنگلونگى غم توتما، من چوخ مرھمت ايله ريم،
سن مانگا جان دوست دىرسن، دوغروسىنى سۆيلە ريم.
بو باشيم ساغ بولسا، كۆنگلونگ ايستە ديگين من برە م
ھىچ سۆزونگ سينماز بو يردە، ھاطيرانگ چوخ ايستە رم،

⁴² دانمىرين

ساغ بولوپ گلسم، ندىرى والله بره رين من سانگا.

برميشم كلى سويون خان حانليغىنى من سىزه،

بو قاپيدا هر سوزونگنى ايله رم سۆرمه گۆزه،

دردى- حالينگ سۆيله دينگ، چون يتريپ عرضينگ بىزه،

گل، منينگ باشيم اوچين، سن باور ايله بو سۆزه،

ساغ بولوپ گلسم، ندىرى والله بره رين من سانگا.

من حاقىقات، جان سىريم نى سندن اوزگا برمە نم،

بىر زامان من بو چمن سه يلىنده سن سىز يۇرمە نم.

اول سۆوش گۆن سندن اوزگه دن گنگش سورمانام

من ندىرنى، بلكى باباحان دان⁴³ آيرى گۆرمە نم،

ساغ بولوپ گلسم، ندىرى والله بره رين من سانگا.

دوشمانا قاهر ايله بىپ، چين دوستوما جان ايله ديم،

باغيش اديپ شاليق حالات لار، من سانگا شان ايله ديم،

يازديرپ يارلىق⁴⁴ پىغاملار ايلينگه خان ايله ديم،

تا گلنچا من اونى تاھرانا تارخان ايله ديم،

ساغ بولوپ گلسم، ندىرى والله بره رين من سانگا.

ماصلحات بر ايندى سن، شوندا پاراحات ياتماغين،

آيرا دۆشدۆم دىيپ يانيپ، اوزونگى اودا آتماغين.

بو باشيم ساغ بولسا، سن هيچ غايغى- غوصا باتماغين،

شوشا اۆستونه سۆره يلى، كۆنگلونگى غم توتماغين،

ساغ بولوپ گلسم، ندىرى والله بره رين من سانگا.

شاه ديه ر گيتمك ليك اسبابىنى تاييار ايله ديم،

گۆر سنى شيرين دىليم بىرله نه گفتار ايله ديم.

بو سۆزۆم، گيزلى سىريم يانينگدا أشگاړ ايله ديم.

آنت ايچپ بابام⁴⁵ باشيدان، بارچا اقرار ايله ديم.

ساغ بولوپ گلسم، ندىرى والله بره رين من سانگا.

⁴³ آقامحمد خانينگ دوغانى فتعللى خانينگ آد داقيلانى

⁴⁴ فرمان

⁴⁵ آقامحمد خان بگنچ خانينگ قىز آغتيغى بولانى اوچين، اونگا بابام دىيپ يوزله نىيدير.

القصه، شاھ بو سۆزى تافشىرىپ بولوپ اردى. شوشا اوستۆنە قشون چكىپ سۆردى. بىرنىچە گۆن يول يۈرە دىلر. آرا يولدا ھوجامبىردى خان ناساغ بولوپ، باشىندان بىر آغىرىق آلدى. ارسە مراد خانى، ھرنە كە يانىندا يۈرگن جان كۆيە ر دنگ - دوشلارنى چاغىرىپ، اوغلانلارنى ايل- گۆنى يادىنا دۆشۈپ بىر باش كلمە سۆز دىيدى:

ھانى مېنىڭ ايلىم- گۆنۈم، اۋولادىم؟
كۈنگلۈم اىستار، پرواز بولونگ داشىمدا.
قارداشلار، بىر آغرىق آلدى سىرىمدن،
بىلمن نىچىك ايشلر باردىر باشىمدا.

ميدان اۈزرە غانىم بىلە ارشماق،
دوست- يار بىلە گزىپ، آلىپ- بىرىشمك،
يوقدور گرگ ساغلىق بىلە گۆرۈشمك،
بىر يامان آھالى گۆردۈم دۆيشۈمدە.
غافىلداڭ اوستۈمە "ھو" دىيىپ گلدىلر،
بىر بۈلك دىوانە سىرىم آلدىلار،
آلىپ بارىپ دار لحدە سالدىلار.
مونونگ اوچدن بىرى سحر دۆيشۈمدە.

اشدىنگ سۆزۈم، قادىردانىم، دنگ- دوشلار،
غرىب ىردە بىلە گزن سىرداشلار،
تىسگىنىپ اوياندىم، يۈردۈم قارداشلار.
فلگ ىنگ اوىسى باردىر آشىمدا.

ايلدن آيرا دۆشۈپ، داشدا اگىلىپ،
نصىبأميز آلىس يولا چكىلىپ،
....⁴⁶ اوستۈمىزە دۇكآلىپ،
فلگ بىر گۆن تالانگ سالار قوشۇمدا.

.....فرمانى،
شوم آجالىنگ ھىچ تاپىلماز درمانى،
.....ايلىم- گۆنۈم گۆرمانى،
اۈلسم گرگ، قىرىق اوچ بولان ياشىمدا.

اوقالىپ بولمايدىق ىرلر(آشىروف نىڭ بللىگى)⁴⁶

حوجامبردى خان دىير يتيشمز دادىم،

..... ياقىنىم- يادىم،

سۈيە نىم قوچ قارداشىم، مرادىم،

سن بولار باشىم اوزره لاشىمدە.

القصه حوجامبردى خان بو سۈزى تافشىرىپ بولوپ اردى. مراد خان اونگا جو غاب برىپ بير باش كلمه سۈز
ايتدى. گۈر باق نامە دىيىدۇر:

جان قارداشىم، اميد اوزمه جانينگدان،

قضا دولماي، آدم اوغلى اولمزلر.

كىم بيلر حايسى گۈن آجال گلرين،

غىبى ايشى، حاقدان اوزگه بيلمزلر.

غريب ىرده قويسانگ باغرىمدا باشلار،

سيل دك بولوپ آقار گۈزۈمدن ياشلار.

آهى- نالالار يىنگ اديپ قارداشلار،

پرواز اديپ باش اۋستۈندە بولمازلار.

شاد ادردينگ ياقىنگى- داشىنگى،

اۋنگرىپىدىنگ، قىلجىنگى- آشىنگى.

آجال ياستىغىنا قويسانگ باشىنگى،

آى قىز ايلىنگ آليس ىردن گلزلر.

اشىدن قولقلاردا، گۈرن- بىلىندە،

آدى قالار قوچ يىگىدىنگ اولندە،

قضا دولوپ، آجال دوغرى گلندە،

انچه اتسنگ ترخوسىنگى آمازلار.

آرمان قويمما "ترغونچالار سولدى" دىيىپ،

"ايل- گۈنۈنگ، اۋولادىنگ گۈرمە ى قالدى" دىيىپ،

"بير قوچ يىگىت غريب ىردە اولدى" دىيىپ،

دوست آغلاشار، دوشمان بولان گۈلمزلر.

اۋزۈنگ گىتسنگ، آدىنگ قالار جهاندا،

اشىدن قولقادا، شىرىن زبانددا،

اون سكيز مونگ عالم، برده-آسماندا،
جان بيته نينگ هيچ بيرسى قالمازلار.

مراد ديبر شانينگا بير سوز آيدنلسا،
آغير لاشينگ موندا قويوپ گيديلسه،
واطانينگ بوش قالپ، يرينگ گاديلسه،
بار سويون خان باريپ گيرسه دولمازلار.

مراد خان بو سوزى تافشيرپ بولوپ اردى. شاه لشگرينى سوروپ شوشانينگ ياقينيندا دوشوپ، سنگر قوروپ ياتيپ اردى. حوجامبردى خان ياغشراق بولوپ، آط اوستونه چيقيپ اردى. بير گون شاه حوجامبردى خانى ايسته دى. ارسه گليپ، سرپرده دن باش اينده رپ دوردى. شول وقت شاه حوش آمد آيدپ، بير باش كلمه سوز ديدى:

کردى، گرجى سانسيز آغير قشونا،
سردار ايله ديگيم، خان حوجامبردى،
بار يوموت- گولنگ نه قيزيل باشينا
اشگار ايله ديگيم، خان حوجامبردى.
دربدر سال شو اولكائينگ مردينى،
توتوپ گنير اغزى قانلى قوردونى،
بره بين ديبپ آسترابادينگ يوردونى،
اقرار ايله ديگيم، خان حوجامبردى.

اويناپ اوتغون فلک بيله نردىمى،
ايئر باشدان توزانىمى، گردىمى.
سويله شيپ خلوتده گيزلى دردىمى،
اظهار ايله ديگيم، خان حوجامبردى.

آقا ايلاپ خراسانينگ ايلينه،
آستراباد، گورگه نينگ داشغين سيلينه،
يزد، کرمانينگ گوكجك اينچه بيلينه،
ديدار ايله ديگيم، خان حوجامبردى.

ايسته ديم حيزماتا، گلدينگ سالاما،
ملحم اتدينگ سينامداقى ياراما،
شاليق خلعت، يوز تومن ليک انعاما

دوچار ايله ديگيم، خان حوجامبرىدى.

ياغشى چاغ اولدونگى، گليپ يانيما،

باش اتميشم، آقا، بگه، حانيما،

سووش گون ميداندا دردى جانىما،

دركار ايله ديگيم، خان حوجامبرىدى.

شاه ديه ر جزالار الى بيلانى،

ساقلام باشمىنگ تلى⁴⁷ بيلانى،

اشيت گوزل شانينگ دىلى بيلانى،

گفتار ايله ديگيم، خان حوجامبرىدى.

شاه بو سوزونى تاقشيريپ بولوپ اردى. حوجامبرىدى خان اونگا جو غاب بريپ بير باش كلمه سوز آيتدى. گور
باق نامه ديبيدير:

ايسته دينگ حىلماتا، گلديم يانينگا،

قولاق توتغون عرضى- حالا، پادشاهيم.

انچه گوندير آلميش سريمىن بير آغرىق،

اليپ قاتديم دؤنميش دالا، پادشاهيم.

بير چاره ايله گين، يتيش دادىما،

فلك تالانگ سالى كؤنگول شادىما.

هر زامان دؤشنده ايليم يادىما،

دؤندى گوزده ياشيم سيله، پادشاهيم.

بنده اجيز، هر نه جيره قابىلدير،

جلاد آجال گلسه جانا ماصيل دير⁴⁸،

آي قيز ايليم آليس يرده قابىلدير،

بير نامه گؤندرگين، ايله پادشاهيم.

كىمسه باقى قالماز، بو دونيا يالان،

يلىپ- يورتوپ يوقدور موندان پاچ آلان،

آليس دوشوپ، ايل- گؤنؤندن آيريلان،

⁴⁷ ساچىنگ بير تارى

⁴⁸ حاصيل اديان، بو يرده عزرايىل دان ماقصات

غرىب يردە چكر نالا، پادشاھىم.

ايرا دۆشۈم، شاھىم، ھايتىر - شىمىدىن،

سىمست گىزن انچە اسرىك نىمىدىن،

غافلىقدا گلىپ توتدى سىمىدىن،

سالدى قەبە فلک آلا⁴⁹ پادشاھىم.

چرخى فلک بىزە يامان سانىپىدىر،

فلک لىر اوورۇلىپ دۇوۆر دۇنۇپىدىر،

آلغىرىنگ ناچاغى دىر، بوگۇن قونۇپىدىر،

سووسار سونا، اۇردىك كۇلە، پادشاھىم.

ھوجامبىردى ھان دىپىر باشىم ساغ بولسا،

گۇرۇپ سنى غىمگىن كۇنگلۇم آچىلسا،

بىر دم قايرا قويماز، شوم آجال گلەسە،

باقماق اولماز ساغدان، سولا، پادشاھىم.

ھوجامبىردى ھان بو سۇزى تافشىرىپ بولۇپ اردى. ارسە شاھ بىلن ھوجامبىردى ھان ايكىسى ماصلاھات ادىپ، شوشانىنگ بىر آغىر محەلە سى بار اردى. اونگا بىر "يا الله" ادىپ، آلماق خىالى بىلن آت اۆستۈنە چىقىدىلار. شاھ ھوجامبىردى ھانىنگ ياغشىراق بولۇپ، آت اۆستۈنە چىقانىنى گۇرۇپ، خوشوقت بولۇپ، بىر باش كەلمە سۇز دىيىدى. ھوجامبىردى ھان اونگا قارشىلىق برىپ، ايكىسى آيدىشىدىلار:

شاھ:

مبارك بولسون بوگۇن آتا چىقىدىغىنگ،

ياغشى چاغ اولۇپ، سىن، ھان ھوجامبىردى.

والله قوتۇلىپ سىن، خوشوم گلر،

ياغشى چاغ⁵⁰ اولۇپ سىن، ھان ھوجامبىردى.

ھوجامبىردى:

شكر الله، چىقىدىم بدو بىلىنە،

قوللوق بىتىرماگە، دۇولتلى شاھىم.

"خسرن من الله"⁵¹ دىيىپ قايرات ايلە دىم،

⁴⁹ آل = ھىلە

⁵⁰ كىفى كۆك

⁵¹ الله دان ھاراي، مدد

حىذمات بىتىرماگە، دۇولتلى شاھىم.

شاه:

قويمانام دىلىمدىن، واصفىنگى سۇيلارىن،
 آط- ياراغىنگ، صاپ قىزىلداق شايلارىن،
 الله قويسا، چوخ مرھمت ايلارىن،
 ياغشى چاغ اولوپ سن، خان حوجامبرىدى.

حوجامبرىدى:

چىقىدى دوستى، ھمتى بولسا شانى نىنگ،
 قايتماز ساغلىغى بولسا جاني نىنگ،
 آليپ محله سىن شوشا حانى نىنگ،
 اوغلان گىتىرماگە، دۇولتلى شاھىم.

شاه:

حوش گلىپ سن دوست كۈنگلۈنە يىتماگە،
 باش بولوپ شو قالا، آليپ گىتىماگە،
 شوگۈن دۇولتىمدە قوللوق اىتماگە،
 ياغشى چاغ اولوپ سن، خان حوجامبرىدى.

حوجامبرىدى:

تۈكل ايلارىن حايىردان- شىردن،
 اگرى كۈچە لردە، دار گۈذرلردن،
 گلدېم آغىر قولى، ھىم لى، ىردن،
 بارىن اۋتۈرماگە، دۇولتلى شاھىم.

شاه:

گلىپ چىقىدىنگ بوگۈن سۈۈش لباسىن،
 قصد ادېپ آماغا دوشمان قالاسىن،
 بىر تانگىرىم سامىشدىر ھرنە بىلاسىن،
 ياغشى چاغ اولوپ سن، خان حوجامبرىدى.

حوجامبرىدى:

گىتىردىم گۈر بوگۈن توركىمن بىگلىرىن،
 آط- ياراغىن شايلاق، بار بىزە گلىرىن،

سەردارلار، باتىرلار، بىگەر،
ساندان گىچىرماڭ، دۇلتلى شاھىم.

شاھ:

من سنى دۇلتىم يارى بىلمىش،
چوخ ولايات سىنىڭ بىلە ئالمىش،
بۈگۈن آطا چىقىدىڭ، خوشوقت بولموش،
ياغشى چاغ اولوپ سىن، ھان ھوجامبەردى.

ھوجامبەردى:

چاغ بولوپ قوللۇغىڭا يىتىشىم سىنىڭ،
بارچا ازارى بار جان بىلە تىنىڭ،
گىلىشىم سۈش گۈن دردى يۈرە گىمىڭ،
اودون اۋچورماڭ، دۇلتلى شاھىم.

شاھ:

گىلە سىن فال يىڭدا "شىن" بىلە "جىم" لىر⁵²
شالىق حالاتلار گى گىن، ھىم زىلى سىمىلر،
گىتيرىن اۋستۈنگە جراح ھىمىلر،
قورقما، چاغ اولار سىن، ھان ھوجامبەردى.

ھوجامبەردى:

قوللۇقدا يۈرمىش، يولوم اۋتگە رىپ،
سۈزۈم سىند بولوپ، ايشىم بىتگە رىپ،
گىلىشىم شو دردىم، عرضىم يىتگە رىپ،
سۈزۈم دۈشۈرماڭ، دۇلتلى شاھىم.

شاھ:

بىز شۇندان تاهرا نا امان- ساغ بارساق،
شاھ دىيە ر شوشانى الىپ قايتساق،
جراح- طبىب لىرە دردىڭى ايتساق،
قورقما، چاغ اولار سىن، ھان ھوجامبەردى.

⁵² شىطان الرجىم/ داشلانان شىطان

ھوجامبەردى:

ھوجامبەردى ھان دىيەر، جولان چىكىرىپ،
 كۈنگۈمدە دوستلۇغىنىڭ توخمىن اكدىرىپ،
 قوللۇغىنىڭا كلىپىدىم، دونوم تىكىدىرىپ،
 ناننىم بېشىرماڭگە، دۇلتلى شاھىم.

القصە بو سۆزدن سونگ ھوجامبەردى ھان ناچاغ ھم بولسا، شاھ بىلە يۈرىپ قشونا سىرانجام بىرىپ، شوشانىنىڭ
 محلە سىنى ئالىپ، شوشانىنىڭ ھانى نىنىڭ اوغلىنى ئالىپ، ھوجامبەردى ھانا آغىر سىرپايلار سالىپ، كۆپ انىملار
 مەرحەمەت ادىپ، شوشانى ئۆزىنە راي ادىپ، گۆچۈپ چۆل موغان يوردونا دۇشدىلەر. ارسە ھوجامبەردى ھانىنىڭ
 دىدى گۆچلە نىپ، آجال ياستىغىنا باش قويدى. قارداشى مەراد ھان باشى نىنىڭ ئۆستۈندە پرواز بولۇپ كەردى.
 گۆنە- گۆندىن ھانىنىڭ دىدى آرتىپ اجىزلىدى. شول ۋەقت مەراد ھان آقاسى نىنىڭ باش ئۆستۈندە اوتورىپ، بىر
 باش كەلمە سۆز دىيدى. گۆر باق ئامە دىيىدەر:

مەراد ھان:

جان آقام، ايل- گۆنسوز غرىب ىرلەردە،
 نە ھالىنىڭ بار، نە ياتىرسىن انگرە نىپ؟
 نە ياۋىز ايشلىرى سالدىنىڭ باشىما،
 نە ھالىنىڭ بار، نە ياتىرسىن انگرە نىپ؟

ھوجامبەردى:

جان قارداشىم، مەنىنىڭ گۆچلەندى دىدىم،
 گرەك ھاقدان بولسا گرەك دىر.
 آۋال باشدا دىيىدىم، بىر دۆش گۆرمىشىم،
 ۋاقتىم بىتىپ، پىمان دولسا گرەك.

مەراد ھان:

سەن بولماسانگ، كىمسە ىتر دادىما،
 بئىلە تالانگ سالما، كۈنگۈل شادىما.
 يامان- ياۋىز قورقى سالدىنىڭ يادىما،
 نە ھالىنىڭ بار، نە ياتىرسىن انگرە نىپ؟

ھوجامبەردى ھان:

انچە كەردىم دوشمانلاردان قان ئالىپ،
 آغىر اوردا سىردار بولۇپ، سەن ئالىپ،

جلاد گليپ، عزيز تندن جان آليپ،
يامان سۇودا باشا گلە گركدير.

مراد خان:

ايله گرک وقتينگ، نووچا ياشينگدا،
من بيلمەن، نه ايش باردير ياشينگدا.
بالالارينگ پرواز بولمان داشينگدا،
نه حالينگ بار، نه ياتيرسن انگره نيپ؟

حوجامبردى خان:

فلک تالانگ سالدی کۆنگول چاغیما،
دووگون اوردی سینامداقی دأغیما،
نووچا بیتن تر غونچالی باغیما،
بادی حازان اؤسۆپ، چالسا گركدير.

مراد خان:

دايا تاصيب، قدیر بیلن آش قالار،
ایلینگ- گۆنۆنگ قارداشلارینگ داش قالار،
یرینگ گادیك بولوپ، واطان بوش قالار،
نه حالينگ بار، نه ياتيرسن انگره نيپ؟

حوجامبردى خان:

گرک قهبه فلک دؤکر قانیمی،
تۆکه دیپدیر ایرسغالیمی، نانیمی،
شوگون عزیز تندن شیرین جانیمی،
عزرائیل پریشته آلسا گركدير.

مراد خان:

امیدیم بار شو چیقمادیق جانینگدان،
خیرات ادیب، آجا برن نانیمدان،
پرواز بولوپ، من اینریلمان یانینگدان،
نه حالينگ بار، نه ياتيرسن انگره نيپ؟

حوجامبردى خان:

حانی منینگ دنگ- دوشلاریم، سیرداشیم،

او غلوم- قىزىم، تر محبوبىم، قارداشىم،
توپراق چكىپ، غريب يردە شو باشىم،
ايلدن آليس دوشوپ، قالسا گركدير.

مراد خان:

گوتارين لاشينگى، قويمان شو يردە،
الته رين، جايلارين اولى گذرده،
آرقاداغىم، باتير، بللى سرکرده،
نه حالينگ بار، نه ياتيرسن انگره نيپ؟

حوجامبردى خان:

گورلاپ گليپ، سريم باسدى بير دومان،
يوره ك سارسيپ، عقل بولدى پريشان،
پرواز بولان قوچ قارداشىم مراد خان،
آغلاپ قالدینگ، آقانگ اولسه گركدير.

مراد خان:

آجال ياسديغينا قويدونگ باشينگى،
كيم يوره در كسبينگ، قليچ، آشينگى؟
مراد خان ديپر گورمان دنگى- دوشونگى
نه حالينگ بار، نه ياتيرسن انگره نيپ؟

حوجامبردى خان:

حوجامبردى خان ديپر داشدان آغلادىپ،
اشيدنلرينگ جگر- باغرين داغلادىپ،
شانيميزا زارينجى سوز باغلادىپ،
تر غنچه گوللريم سولسا گركدير.

القصه، بو سوزلر تمام بولاندان سونگ، شاه بيرناچه جراح حكيم لرى گتريب:

"حوجامبردى حانا دارى- درمان برسینلر. كۈنگلى ايسته گن طاغاملارى تاييار اديپ برسینلر، ال-آياغين
أوقالاپ، يورغان- دۆشك، ياسديقلارين تامينلاپ، حيزماتيندا بولسونلار" دىيپ، شاه حكيملره باش كلمه سوز
آيتدى. گورباق نامە دىيپدير:

گنيرميشم حوجامبردى خان اوچين
سيز اونونگ دردينى بيلينگ، حكيملر.

ياتىپدېر انگرە نىپ، چوخدور آزارى،
تيز بولوپ، علاجىن قىلىنگ حكىملر.

سايلانگ يوره گيندن دردينگ برچى⁵³ دىر،
باتىر يمدىر، سردارىمدىر، ارچى⁵⁴ دىر.
دوولتىم، ديره گيم، قالام بورچى دىر،
يىقىلماسىن، قايىم سالىنگ حكىملر.

ياغشى حىزمات ادىنگ، حالىندان سوراپ،
معجونلار، كوك ادىپ، دولار برىپ،
سونگرا حوجامبردى خانى قوتارىپ،
مندن خلعت- سرپاي آلىنگ حكىملر.

باشىمدا تاجىم دىر، گوكوم قورغانىم⁵⁵
اوستونده پرواز دىر جان بيله تتىم.
باشسىز بولوپ قالدى آغير قشونىم،
يىغىن سردارىم دىر، بىلىنگ حكىملر.

حىزمات ادىنگ قوچ بىگىدىنگ مردىنه،
قويمانگ فلک توزانىنا، گردىنه.
علاج ادىپ يوره گى نىنگ دردىنه
باشىنا دولار چالىنگ حكىملر.

دوست آغلادىپ، دوشمان كۈنگلون آق ايلاپ،
قهبه فلک دوگون اوردى، داغ ايلاپ،
حوجامبردى خانى ياغشى چاغ ايلاپ،
چوخ ياغشى بىزه بولونگ حكىملر.

شاه دىير اولى عالملىره پاچ ادىپ،
هر بىر سوزونگ باشىمىزا تاج ادىپ،
دارى- دوا برىپ، بىر علاج ادىپ،
تيز قوتارىنگ، يوغسا اولونگ حكىملر.

كسل ضرارلى بدن ده قالان دوون، قاتىپ قالماق.⁵³

ار، باتىر بىگىت⁵⁴

قورغان= قالا⁵⁵

القصه، شاه بو سۆزى تافشيريپ بولدى. ارسە ھكىملر ھوجامبەردى ھانا دأرى- دوا بريپ، انچه جفا چكدېلر. ھېچ بېر پېدا بولمادى. دردى گۆن- گۆندن گۆيچلەندى. لقمان ھكىم اولومگە بېر چارە تاپمادى. بو بېچارە لىر نېچىك تاپسىنلار؟

مراد ھان، بايرامبەردى، نوباتگەلدى، باغشى، آماندوردى بېرناچە دوست- يارلارى آغلاشيپ، ھوجامبەردى ھانىنگ يانىندا اوتوردېلار. شول وقت ھوجامبەردى ھان بولارا بېر باش كلمە سۆز دېيدى:

قضا دولدى، شو يالانچى جھاندان،
گېدر بولدوم، قارداشلارېم ھوش قالېنگ.
ايرىلمادى باشېم- گۆزۆم دوشماندان،
محبىلى سىرداشلارېم، ھوش قالېنگ.

اشيت سۆزۆم قوچ قارداشېم مراد ھان،
درد گۆيچلە نېپ، اجىزلى شېرىن جان.
زار آغلاشيپ، چشمېنگىزدن آقېپ قان،
ھالىم سوران دردكشلىرىم، ھوش قالېنگ.

بايرامبەردى، نوباتگەلدى سىز آغلاشيپ،
زار قالارمىز، غارىب ىردە بېز آغلاپ.
باغشى قارداش آماندوردى بوز آغلاپ،
قادىردانىم، دنگ- دوشلارېم ھوش قالېنگ.

دو غا يازېنگ، ايل- گۆنۆمە قاراما،
آقا- بگە، كدخداما، تۇر أمە⁵⁶
قەبە فلک دووز باغلادى ياراما،
اوين⁵⁷ چىقان يولداشلارېم ھوش قالېنگ.

ھمراھ بولوبان، آلىس يولدان گلېشن،
ھالىم سوراپ، شو دردىمدان بېلىشن،
ساغلىغېمدا ھوشواقىت بولوپ گۆلۆشن،
مستان گزن سرھوشلارېم ھوش قالېنگ.

سۆۈش گۆنى ھمدست بولوپ تايلاشان،
گە پېم توتوپ، كونگولوم اىچرە جايلاشان،

⁵⁶ ھان- بگ

⁵⁷ سس، غالماغال

غارىب ىردە باش اۆستۆمدە آغلاشان
باغىر باشىم، قان ياشلارىم خوش قالىنگ.

حوجامبردى خان دىير دونيا يالاندىر،
يالانچى نىنگ اۆتردىگىن بىلندىر.
قضا يىتىپ، آجال دوغرى گلندىر.
لاش گۆترن دوشداشلارىم خوش قالىنگ.

حوجامبردى خان بو سۆزى تافشىرىپ بولوپ اردى. حانىنگ يگنى دوردى پولاد هم نأچاغ اردى. اونونگ اولن
حابارىنى حانا آيتدىلار. ارسە يگە نىنگ شانينا بىر باش كلمە سۆز دىدى. گۆرباق نامە دىيىدىر:

يگە نىم، اۆز دردىم باشدا گۆچلىدىر،
قودراتىم يوق، بارسام يانينگا سنىنگ
بلاغا صبر اتدىم، قضاغا راضى،
حافىم گلرشىرىن جانينگا سنىنگ.
خزان اوروپ، نووچالىقدا سولدوغىنگ،
نصىب چكىپ، آليس اولكا گلدىگىنگ.
باغرىم كسدى، غارىب ىردە اولدۇگىنگ
بىر داستان باغلاين شانينگا سنىنگ.

اجم اوغول دۇندى قالدى داغىندا،
خزان چالدى، گۆل قالمادى باغىندا.
ترغنچە آچىلان نووچا چاغىندا،
قالدى قەبە فلك قانىنگا سنىنگ.

گىدىسك گرك شىرىن جاندان آيرىلىپ،
زأهرام گىدىپ، آغىر يۆرك يارىلىپ،
جان تافشىرىپ، اولى لره غارىلىپ،
بىزدە بىر گۆن گىرىپ سانينگا سنىنگ.

آجال شىرىن جانى آلسا دركسىز،
گۆوره خالى قالار، غوغا كلك سىز.
چارە تاپمان سنىنگ ياقا-اتك سىز
فلك يىگسىز بىچن دونونگا سنىنگ.

قضا گلسە ھاقدان راضى بولارىس
درد گۈچلىدىر يىگن، بى شىك اولارىس.
گرىك بىزدە بىردىم دوچار بولارىس،
فلەك آوى قاتان نانینگا سىنىگ.

ھوجامبەردى ھان دىبىر، دردىنگ آستىنا،
ياقام بىردىم شو آجالىنگ دىستىنە،
دوچار بولدوق سىنىگ ياسىنگ اۆستۈنە،
ايشلار آغىر دۆشدى داپىنگا سىنىگ.

القصە، ھوجامبەردى ھان بو سۆزى تافشىرىپ بولوپ اردى. دردى گۈچلە نىپ، كۆپ الجاس⁵⁸ دوشدى. شاھە
ھابار يىتدى كىم ھكىملەر ھوجامبەردى ھانا انچە دارى. درمان ادەرلر اما پىئىداسى يوق دىدىلر. ارسە غاضابا چىقىپ،
ھكىملرى استە دى. بو بىچارە لىر قضاغا نىچىك تىببىر ادسىنلر. شانىنگ ھىزماتىنا بارىپ، باش ايندرىلر. ارسە شاھ
ھكىملرە سىياسەت سورىپ⁵⁹ بىر باش كلمە سۆز دىدى. ھكىملر ھم غارشىلىق بىرىپ، اىكىسى گۇرباق نامە دىيىدىر:

شاھ:

دىيىنگ زن...⁶⁰ سۆزۈنگ دوغروسىن،
نىيە چاغ اولمادى، ھان ھوجامبەردى؟
كسە رم باشىنگىز آمان برمە نم،
نىيە چاغ اولمادى، ھان ھوجامبەردى؟

ھكىم:

چوخ دارى. دولار ھانا ايلە دىك،
قوربانىنگ اولايىم، گۈزل پادشاھىم.
بىلمە دىم نىجە اولدى، شفا اولمادى،
قوربانىنگ اولايىم، گۈزل پادشاھىم.

شاھ:

دىمىر غالام، سۆۈش گۈنى سوراعلىم،
آستى عاراپ اطللىم، قىزىل ياراعلىم،
يىغۇن سرىكرە سى، باتىر گۇروغلىم،
نىيە چاغ اولمادى، ھان ھوجامبەردى؟

⁵⁸ اجىز، ھور

⁵⁹ كايىپ

⁶⁰ پارسچا كايىش سۆز

حكيم:

باشىنگ ساغ ايله سين يارادان خالق،
قوتولار، حاق اوزى برسه شفاليق.
حانا ايلمدىك بيز کوتاهلىق،
قوربانىنگ اولايىن، گوزل پادشاهىم.

شاه:

ظلم ساليپ، جفا توخمون اكديرين،
قىزىل قانى فراشلار⁶¹ دؤكدورين،
والله التىپ سىزى داره چكديرين،
نييه چاغ اولمادى، حان حوجامبرىدى؟

حكيم:

والله شاهىم اشيت دوغرى حابارين،
آليپدير آزارى، صبر- قارارىنگ،
بيز حانا ايله ديك دولار بارين
قوربانىنگ اولايىن گوزل پادشاهىم.

شاه:

جراح بولوپ، حىذماتىندا بولارسىز
البت، حانىنگ آزارىندان بيلرسىز
گرچه گين⁶² سوزله گين، يوغسا اولرسىز،
نييه چاغ اولمادى، حان حوجامبرىدى؟

حكيم:

حدايىنگ دؤره دن اوچ مونگ دردى بار،
بىر مۆنگى نىنگ آدلارى دأرىسى تاييار،
ايكى مۆنگونه جراح- حكيملر ناچار،
قوربانىنگ اولايىم، گوزل پادشاهىم.

شاه:

خلاف يوقدور دوغرى سؤيله رم،

⁶¹ جلا

⁶² دوغروسين

آغیر بورتونگیزی⁶³ غایریپ شایلارام
قونارسانگیز چوخ مرحمت ایله رم،
نییه چاغ اولمادی، حان حوجامبردى؟

حکیم:

آلییدیر دردی چوخ کونگول چاغلیغین
قاراباغلار بوستانلارین، باغلارین،
بیز ایستاریس سنینگ باشینگ ساغلیغین،
قوربانینگ اولاینم، گوزل پادشاهیم.

شاه:

رقم یازیپ، بیزدن حانلیق آلاندير،
آیرا دوشوپ، آلیس یولدان گلندیر.
بالالاری نینگ گوزی یولدا قالاندير،
نییه چاغ اولمادی، حان حوجامبردى؟

حکیم:

یاقاسیندان جلاد آجال توتوماسا،
رزق تۆکه نیپ، اوزین عمری اؤتمسه،
بالالارین گوزر، قضا یتمسه،
قوربانینگ اولاینم گوزل پادشاهیم.

شاه:

شاه دییر قوتولسین، دیدار گوره بین،
باش گون بيله گزیپ، دؤران سوره بین
صارپ ادیپ حازینام بارین بره بین،
نییه چاغ اولمادی، حان حوجامبردى؟

حکیم:

حکیم آیدار، منم بیر اجیز بنده،
حانینگ داستانلارین یازدیم هر گونده،
اؤلدور، آزاد ایله، اختیار سنده
قوربانینگ اولاینم گوزل پادشاهیم.

⁶³ مورت

القصه، بو سۆزدن سونگ شاھ بىر محرم قولونا بويوردى كيم: "ھوجامبىردى ھانىنگ ھىزماتىنا بارىپ گۇر بو آروادى...⁶⁴ ھكىملر نىچىك دۇرى- دوا ادرلر، كيم ھوجامبىردى ھان چاغ اولمادى"- دىيدى. ارسە اول قول، باش ايندە رىپ، ھوجامبىردى ھانىنگ ھىزماتىنا بارىپ بىر والىك اتدى. قضاغا نە چارە بولسون. ھىچ بىرى نىنگ دواسى تائىر اتمە دى. گۇن- گۇندن دردى گۇيچلە نىپ، الجاس دۆشۆپ، اۆلۆم ھالىنا يئتىشىدى. يئنە يانينداق قارىنداشلارى بىلە مراد ھان آغلاشىپ، باش اوجوندا اوتوردىلار. ارسە ھوجامبىردى ھان جانيندان اومىدى آزالىپ، ايل- گۇنى، قوم- خويشىن، اوغلانلار، آقا-اينى لرىنى زارلاپ بىر باش كلمە سۆز دىدى. گۇرباق نامە دىيىدېر:

سالام يازىپ ايل- گۇنومە، اوباما،

غارىپ ىردە بىزى قالدى دىە سىز.

گۇزۇم دۇشمۇن مال- باشىما، قاراما

غارىپ ىردە بىزى قالدى دىە سىز.

ھوشلاشىپ، دۇرت دگرە- داشىن قارامان

آى قىز ايلى گلىپ، ھالىن سورامان،

عاراپ آطا آيرىم⁶⁵ بىلن يارامان

غارىپ ىردە بىزى قالدى دىە سىز.

آلىس ىردە، يىتمن آرا داش بولوپ،

الجاس دۆشۆپ، گۇيچلى دردە دوش بولوپ،

قفىس ايچرە گۇزى باغلى قوش بولوپ،

غارىپ ىردە بىزى قالدى دىە سىز.

آمان بولوپ اۆز يوردونا بارمانى

اوغلان- قىزا وصيتىن برمانى،

بالالارىن، سۇور يارىن گۇرمانى

غارىپ ىردە بىزى قالدى دىە سىز.

آغلاسىنلار اوغلان-اوشاق يىتىملر

يۇرىپدېر جگرە، باغىردا سىملر

چارە سىنى تاپمان جراح- ھكىملر

غارىپ ىردە بىزى قالدى دىە سىز.

⁶⁴ كاپىنچ، ھاپا سۆز

⁶⁵ ايكى اۆركۇچلى دويە

غانلىم قەبە فلک ایشین گۇذر لاپ
ایه سیز قالدی دیننگ، بدوولر آرلاپ
قوم- قارداش، آی قیز ایللرین زارلاپ
غاریب یرده بیزی قالدی دیه سیز.

حوجامبردى خان دییر آمان بارسانگیز،
بیلر شاه بنده دن، واصفیم سورسانگیز.
بالالاریم، کریم حانی گورسه نگیز
غاریب یرده بیزی قالدی دیه سیز.

حوجامبردى خان بو سۆزى تافشیریپ بولوپ اردى. مراد حانینگ ایچینه حاوپ دوشوپ، زار- زار آغلاپ بیر
باش کلمه سۆز دیدی. گورباق نامه دیییدیر:

مراد خان:

جان قارداش کونگلومه بیر حاویل سالدینگ،
بیر علاج بولمازمی دردینگه سنینگ؟
بنیله آغیر ایشلر سالما باشیما،
بیر علاج بولمازمی دردینگه سنینگ؟

حوجامبردى خان:

فلک اؤستومیزدن یولون سالاندير،
هیچ علاج تاپیلماز دردیمه منینگ
قضا دولوپ، آجال دوغری گلندیر،
هیچ علاج تاپیلماز دردیمه منینگ.

مراد خان:

غریب یرده قان آغلاسام، آغیرسام،
هر سحر "الله" دییسم چاغیرسام،
یۆز اؤورسم یاقام توتوپ باغیرسام،
بیر علاج بولمازمی دردینگه سنینگ؟

حوجامبردى خان:

مردانا بول، دؤرت یانلارا یایناما
دولوپ- داشیپ، قازان ایچره قایناما
جان قارداشیم شیرین جانینگ قیناما

هيچ علاج تاپيلماز درديمه منىنگ.

مراد خان:

ايين كۆپدور ياقىنىندان- داشىندان
ساغلىغىنگدا دۆكن نان و اشىنگدان،
منده برسم تاصصادىقلار⁶⁶ باشىنگدان،
بىر علاج بولمازمى دردينگه سنىنگ؟

حوجامبردى خان:

بارچا گلن آجال جامين ايچندىر
بيغمبرلر، چار يارلار گچندىر،
قهبه فلک ينگسىز دونوم بيچندىر،
هيچ علاج تاپيلماز درديمه منىنگ.

مراد خان:

دمير قالام، باش قورغانىم، باركشىم⁶⁷
ساليپ گىتمه يالنگىز قويوپ بو باشىم،
آرا يولدا حاسسا بولان قارداشىم،
بىر علاج بولمازمى دردينگه سنىنگ؟

حوجامبردى خان:

آجال آينر ايكي دوستونگ آراسين
دوغرى گلسه، آلماز برن پاراسين
تاپىپ بولماز شوم اولومىنگ چاره سين
هيچ علاج تاپيلماز درديمه منىنگ.

مراد خان:

آيرا دۆشنىنگ ادر ايشىنگ بىلنم
يالنگىز قويسانگ من آغلاريم، گولنم
سالان آغير يۆكۆنگ چكه بىلنم
بىر علاج بولمازمى دردينگه سنىنگ؟

حوجامبردى خان:

⁶⁶ صدقه

⁶⁷ يۆكچى

زارلىق چكر ايل- گونوندىن آزاشان،
مرد گركدير آغير ايشه اوغراشان،
مردانا بول، قارداش، بيلينگ برك قوشان،
هيچ علاج تاپيلماز درديمه منينگ.

مراد خان:

آط- ياراغينگ اسبابلارينگ دوز اتسم،
شايئم توتوپ، يول ياراغين كوك اتسم،
شاه دان روغصات ديلاپ، آليپ قايتسام،
بیر علاج بولمازمى دردينگه سنيگ؟

حوجامبردى خان:

آراليقدا داشغين چايدير، بولاق⁶⁸ دير،
آجال تارى بوينوميزدا دوزاق دير،
آسابيلمن قارداش يوللار اوزاق دير
هيچ علاج تاپيلماز درديمه منينگ.

مراد خان:

مراد خان ديير يايوز ايشه اولاشدوم
حاسرات چكديم، يانديم- بيشديم، توتاشدیم
قانليم فلك جفاسينا ساتاشدیم،
بیر علاج بولمازمى دردينگه سنيگ؟

حوجامبردى خان ديير، جگر داغلادينگ
دستان ادیب زارينجى سوز باغلادينگ،
ماتم توتوپ دوست بولانيم آغلادينگ،
هيچ علاج تاپيلماز درديمه منينگ.

حوجامبردى خان بيلن مراد خان ايکيسى شو سوزى تافشيرپ بولاندى سونگ، **جانالى آتاباي بيله جانالى**
دويه جى "حوجامبردى حانينگ حالينى سوراپ اوتته يلى" ديبپ، اوز ايلينه قايتماقچى بولوپ گلديلر. ارسه
گوردولر حوجامبردى خان حال اوستونده ياتير. بولارا قاراپ بير باش كلمه سوز آيتدى.

غزل حوجامبردى:

⁶⁸ چشمه

خبر التېنگ ايل- گونۇمە، يارېما،
 آليس يولدا گۇرمان اۋتمە لى بولدوم.
 آذيق آليپ، يۈزۈم توتوپ چۇللردە،
 بو منزىلدىن گۇچۇپ گىتملى بولدوم.

اشيت محمدېردى اقام آغلاسين،
 عاراپ صادق، جگر- باغرين داغلاسين.
 سۈيشە، توقار باشا قارا باغلاسين
 حاقينگ امرين شوندا توتمالى بولدوم.

تأهران بارسانگ آبادانا، نديرە،
 يتيشمە ديم عرضى- حاليم ادرە،
 باشيم قويوپ، باقى اوبا گيدرە،
 ال-آياق اوزادىپ ياتمالى بولدوم.

حابار برىنگ كريم حانى گۇرسنگيز،
 نكى، عاديل، ايناق، صالح بارسانگيز،
 سۈيشە، توقارېما حابار برسە نگيز،
 گۇرمان گۈزلرىندىن بيتمە لى بولدوم.

محمدقلى، ولى گۇرسنگ بيله جە،
 سيدنظر، ظاهير باقرېم، قاراجا
 بابا، اول شىخالى گۈزدە گۈرە جە،
 حابار برىنگ عمرە بيتملى بولدوم.

ديينگ يتيشسين آناقوربان دادېما،
 آناقلى حاجى، داود باباما
 ديينگ دستە گل، باغتى- ايكي بالاما،
 آجال شربتېندىن دادمالى بولدوم.

آمان محمد، يول گلدېنى گۈرسە نگيز
 عوض محمد، آنا خبر برسە نگيز،
 ديينگ فتح على، ياغشى گلدأ بارسانگيز،
 شيرين جاني باده ساتمالى بولدوم.

گۈزل، بى بى، منگلى، باغلى بىلن لىر
گنگ لىك، اوغول بىكە اصول گللىن لىر
اشيتسىنلر جگر - باغرىم دىيىن لىر
دۇنۇپ باقى جايا يىتمە لى بولدوم.

بىكە لىگە، اوغول دۇندۇ، اوغول جان،
گۈركلى، جمال، اول سوناگل، آيناجان،
حابار برىنگ دىيىدى، حوجامبرىدى خان،
تنىم قارا يره قاتمالى بولدوم.

حوجامبرىدى خان بو سۆزى تافشىرىپ بولوپ اردى. ارسە اونگا حاقدان گلن قضا اردى. جان آجىغى گلىپ،
گۈزلرى آلارپ، رنگى سارالىپ، دىرناغى گۈگە رىپ، جان قارقار⁶⁹ گلىدى. مراد خان، آقاسى نىنگ قولوندان
توتوپ، سىقلاپ⁷⁰ بىر باش كلمە سۆز دىيىدى. حوجامبرىدى خان اونگا قارشىلىق برىپ، ايكىسى گۈرباق نامە
دىيىدىلر:

مراد خان:

آرقاداغىم، سن بوگون سالدىنگ باشىمغا ايترا⁷¹
گۈزلرىم قان آغلايىپ، سىناما سالدىنگ يۈز يارا.
جانا اوردى شوم فلک بىر لحظه باقماز حاصىرا
تندە جانىنگ بارلىغىندان، اۈرتە نىيىن بىر پارا
واخ، بوگون خان قارداشىم جانىنگ گلىپىدىر قارقارا.

حوجامبرىدى خان:

بو دىلیمده چوخ دوغالار، سن يتىرگىن ايللره،
تر آچىلان نوبهارىم، تازە غنچه گلله.
گۈر، دومان چۈكىدى گۈزومه، مهره⁷² اوردى دىللره،
شوم آجال توتدى ياقامدان، چنگگە اوردى بىللره،
قارداشىم، ياغلى جهان بولدى گۈزومه قاپ- قارا.

مراد خان:

بو فلک- ينگ گرىشىندن ياندى جانىم نئيله بىين،

⁶⁹ بوغاز

⁷⁰ اغلاپ

⁷¹ افترا، بو یرده يامان ياغدايا سالماق

⁷² مهر، مهر سکوت

تيتره شىپ، گۆر، بولدى لرزان استخوانيم نئيله يين.
 آغلاي-آغلاي گۆز لريمدن آقدى قانيم نئيله يين،
 هيچ بير چارام يتيشمز، بللى حانيم نئيله يين،
 واخ، بوگون حان قارداشيم جانينگ گليبيدير قارقارا.

حوجامبردى حان:

گلدی، گۆر جان آجيغی، ساراردی سولدی یۆزلیم،
 توتماز بولدی قوللاریم، هم گۆرمز بولدی گۆز لريم.
 تنده قوات قالمادی، هيچ توتا بيلمأن اۆز لريم،
 قارداشيم، ياغتی جهان بولدی گۆزومه قاپ- قارا.

مراد حان:

شوم فلك بو دردلی باغريم باشينا اوردی دۆگون،
 غافل اول، بيلمز كريم حان، اتاسی نينگ اۆلدۆگين،
 سن ساليپ گيتسنگ باشيمنى قايدا قويار من بوگون؟
 ايللريم بيلمز، باشيما بنيله ايشلر گلديگين.
 واخ، بوگون حان قارداشيم جانينگ گليبيدير قارقارا.

حوجامبردى حان:

يتمه ديم اۆز يوردوما، اۆز مسكنيمه بارماديم،
 أهلى اؤولاديم گۆرۆپ، بير عرضی- حالين سورماديم
 دگره داشيمدا اوتورديپ، بير نصيحت برمه ديم،
 اول سؤور محبوبلاريم، هم بالالاريم گۆرمه ديم،
 قارداشيم، ياغتی جهان بولدی گۆزومه قاپ- قارا.

مراد حان:

چون باريپ جانالی دان حاسسا حابارينگ آلسالار،
 بو ايشه غمگين بولوپ، حاقدان ديلگ لر قيلسالار،
 پايلاشار دردينگيني يانيندا بارى بولسالار،
 ال-اياغينگنى اوزاדיپ، قوم- خوشينگ گلسه لر،
 واخ، بوگون حان قارداشيم جانينگ گليبيدير قارقارا.

حوجامبردى حان:

گۆر، بوگون گيتسه گركدير جان بو تندن آيريليپ،

لأشيميز قالسا گركدير، توپراق ایچره قاریلیپ،
جسمیمی قوچسا گركدیر بو قارا یر یاریلیپ
گۆزلریم بولموش قارانگقى، باشلاریم كۆپ اؤوریلیپ،
قارداشیم، یاغتی جهان بولدی گۆزومه قاپ- قارا.

مراد ھان:

بو یالانچیدان گیدر سن، دییر مراد ھان، قارداشیم،
سن یالانگ⁷³ قویوپ گیدر سن، بو غریب یالانگیز باشیم،
واخ، منینگ یوقدور بو یرده قوم- خویشیم، سیرداشیم،
آرقاداغیم، قورغانیمدینگ، بللی باتیر یولداشیم،
واخ، بوگون ھان قارداشیم جانینگ گلیپدیر قارقارا.

ھوجامبەردى ھان:

ھان ھوجامبەردى دییر، جان آیریلار بو بئە دن،
اول بیلر واصفیم یازار، سیز سوراسانگیز شاه بئە دن،
سن اشیپ، قالماز دوغانیم یاغشی سۆز بیز گئە دن⁷⁴
سوراسانگیز، بو ایل- گۆنۈدن آیریلان پرکنده دن
قارداشیم، یاغتی جهان بولدی گۆزومه قاپ- قارا.

القصه، ھوجامبەردى ھان بیلن مراد ھان ایکسی بو سۆزى تافشیرپ بولدی. ارسە شول وقت ھدای تعالی
عزرائیل فریشتا: " شوگون باریپ ھوجامبەردى ھانینگ جانینى آغین" دیپ بویوردی. شول وقت عزرائیل باریپ
ھوجامبەردى ھانینگ گۆزۈنه گۆرۈندى. سۆیر دپە سینده بیر گۆزى بار، ینگسە سینده بیر گۆزى بار، چات
مانگلاينندا بیر گۆزى بار، دابانى نینگ آستیندا بیر گۆزى بار. ھوجامبەردى ھان گۆردى اول دۇرت گۆزلى، اۆزگە
جنس لی نأرسە. ھوجامبەردى ھان اونگا باش کلمە سۆز دیدى. عزرائیل اونگا قارشىلىق برپ، ایکسی گۆرباق
نأمە دیپ دیر:

ھوجامبەردى ھان:

سنی گۆرگیچ لرزان بولدی اندامیم،
نە ایشینگ بار، چکارە سن بو جایدا؟
قایدا بولار سنینگ منزل- مکانینگ؟
نە ایشینگ بار، چکارە سن بو جایدا؟

⁷³ یکە، یالانگاچ
⁷⁴ گۆدک آدم، آقماق

عزراينل:

حابار آلسانگ، ايام بويوردى بيزه،
 بوگون حانينگ حيزماتيندا بول ديبىدى،
 دوردونجى آسماندا منزل- مكانيم،
 "اگلنمه قاداغان، بار- دا گل" ديبىدى.

حوجامبردى خان:

قدر اتيپ يوق منينگ توروپ يورماگه،
 باش گون يالانچيدا دۇوران سورماگه،
 هيچ تاييم قالمادى يوزونگ گورماگه،
 نه ايشينگ بار، چكاره سن بو جايدا؟

عزراينل:

چوخ آزار بردى ديبىپ غمگين بولماسين،
 يول ياراغين توتسون، قايرا قالماسين،
 ايانگ ديبىدى كونگله قاتى آلماسين،
 هر كيمينگ اوستوندن دوشن يول ديبىدى.

حوجامبردى خان:

ايل- گونونگ گورماگه پورصات بولماسا،
 ازل- ده تقديردا قيسمات بولماسا،
 يول برمن، ايامدن روغصات بولماسا،
 نه ايشينگ بار، چكاره سن بو جايدا؟

عزراينل:

دونياده ايسته گينگ برمان قويمايم،
 تاپيلماز، دردينگه درمان قويمايم،
 جانينгда دونيادن ارمان قويمايم،
 ايانگ يالانچيني گوزدن سال ديبىدى.

حوجامبردى خان:

يتير شو عرضيمي ايامه باريپ،

بىر نوربات⁷⁵ دىلارېن، ياپېشىپ- يالبارىپ،
 نشان گىتىرمە سنگ اوزىندن بارىپ،
 نە ايشىنگ بار، چكارە سن بو جايدا؟

عزرايىل:

سفرش ايله دى ايانگ حورماتلى،
 تاھران ايشىگىندە قالار قورباتى⁷⁶
 قورقماسين بندام دىيىپ، آجال شربتىن
 كىمە آوى بولار، كىمە بال دىيىدى.

ھوجامېردى ھان:

ھابار آلغىن بلندىمدن- پستىمدن
 روغصات بولمان، يول سالماغىن اوستۇمدن،
 نە ايشىنگ بار، چكارە سن بو جايدا؟

عزرايىل:

من گلدىم ايانگدن ايلچى بىر كىشى،
 بولدى سىزە بوگون آجال گۇرنۇشى،
 گاه سود، گاه زياندىر بندانىنگ ايشى،
 بىر ساغان، بىر سولدان اۇسر يل دىيىدى.

ھوجامېردى ھان:

آجال يىتىپ پىمانىمىز دولماسا
 ھازان چالىپ، غونچا- گۆلۇم سولماسا
 من گىدىم ايامدن انن⁷⁷ بولماسا،
 نە ايشىنگ بار، چكارە سن بو جايدا؟

عزرايىل:

ھىچ كىمسە قوتولماز، اۇلۇمدن قاچىپ،
 "ياشېن"⁷⁸ دىيىدى ايانگ ېر قوينون قوچوپ،
 گىت، بارىپ آخرت دونلارېن بىچىپ،

⁷⁵ آمان دىلىمىك

⁷⁶ قوربات= بو ېردە تربىت، توپراق بولماغى آخمال

⁷⁷ روغصات

⁷⁸ بۇرنىمىك

مشك- عنبر باشينا، بوگون چال ديدى.

حوجامبردى خان:

حوجامبردى خان دىير ايشيم بيتيرمان،
عرضى حاليم آي قيز ايله يتيرمان،
گليپ سن ايامدن نشان گتيرمان،
نه ايشينگ بار، چكاره سن بو جايدا؟

عزراينل:

عزراينلام آلايم من انچه جاني،
حاقدير ملايك ينگ ديين دستانى
قادير مؤولام بيزه بو گون باردانى⁷⁹
حوجامبردى خانينگ جانين آل ديدى.

القصه بو سوزدن سونگ عزراينل پريشته باريپ حداى تعالا عرض ادپ، بير باش كلمه سوز ديدى. گورباق
نامه ديبدير:

عرضيمى ايدايين ارکلى سبحانيم
حان بيزى قويمادى جانين آماغا
حابارلاشدى بيزدن "چكاره سن؟" ديبپ
حان بيزى قويمادى جانين آماغا.

ديدى سن چيقماغيل برن تور آمدن⁸⁰
آجال شربتinden ايچمن بو جامدان
روغصات آليپ گل ديبپ ارکلى ايامدن
حان بيزى قويمادى جانين آماغا.

ماصيل بولوپ دوردوق بيزده بوزله شيب
ايدان سوزلرينگ ايزين گوزله شيب
بيزينگ ايله انچه دوغرى سوزله شيب
حان بيزى قويمادى جانين آماغا.

بير ارمان قويماديم جان بيلن تنده،

⁷⁹ باريپ

⁸⁰ داپ، رسم و سنت

بىلمە دىم اول تەقىسىر كۆپ تاپىدى مەندە
نە قوللوق بويورسانگ اختيار سەندە
ھان بىزى قويمايدى جانين آلمانغا.

من ياقين يانينا بارا بىلمە دىم
اۈكدە جو غايىنى برە بىلمە دىم
ەمرى نىنگ ھارمانين تيرە⁸¹ بىلمە دىم
ھان بىزى قويمايدى جانين آلمانغا.

اولايا بىلمە دىم چۆلدە توراجين
دىلە دىم برەمە دى باشىندا تاجين
من تاپا بىلمە دىم ھىچ بىر علاجين
ھان بىزى قويمايدى جانين آلمانغا.
عزرايىلام دىيىدۇم سۆزۈم اۈتمە دى
اۈز سۆزۈندىن اۈزگە باور اتمە دى
ايام سەندىن اۈزگە دادىم يىتمە دى
ھان بىزى قويمايدى جانين آلمانغا.

عزرايىل بو سۆزىنى تاقشيريپ بولدى. ارسە ھىداي تەئالى فرمان قىلدى كىم: "اي پرىشدۇم! سەن بەشتىدىن بىر آلمانا
آلىپ بارىپ، ھوجامبىردى ھانا برگىل. اول مەنىگە ساخى يارادان بىر بىندامدىر. ساغلىغىندا انچە ھايىر. ھاسانات
مەنىگە يولۇما سەرف ائىدى. انچە يىتمە اوغلان، دول ھاتىنلارنىڭ ھالىندىن ھاباردار بولدى. انچە آچلار
دويورۇپ، آشىن- نانين ايلە دۇكىدى. انچە يالانگاچلار دوناپ، پىدادالار اطمۇندۇردى. مەن ساخى بىندامى
دوزاخا سالمان، اگر كافر ھەم بولسا باخىللار اۈچماخا⁸² سالمان، اگر مۇسلمان ھەم بولسا. سەن شول آلمانى آلىپ
بارىپ ايانگەن نىشانە كىتىرىدۇم دىيىپ، ھوجامبىردى ھانىنگە قولۇنا بىرسەنگە كۆزى كۆرگەچ، ھوشاقت بولۇپ، اىيە
سەينە شىرىن جانين تابشيريپ دىيىدى.

ارسە عزرايىل ەلىھە الرھىم شول بەشتى يىگە آلماسىنى آلىپ بارىپ، ھوجامبىردى ھانىنگە قولۇنا قولۇنا بىردى-
اىيانگە اىيرىن نىشانى دىر- دىيىدى.

ارسە ھوجامبىردى ھان گۇردى كىم آلمانىگە يوزىندە "بسم الله" يازىلغى اردى. گۇرگەچ ھوشاقت بولۇپ،
ايمانين يولداش قىلىپ، اىيە سەينە جان تاقشيريپ. عزرايىل ەلىھە الرھىم گۇرۇپ اۈز يولۇنا گىتىدى. شول ۋەقت مەراد
ھان جان فەدالىق ادىپ، آغلاپ، آقاسى نىنگ لاشىنى قوجاقلاپ، بىر باش كەلمە سۆز دىيىدى. گۇرباق نۇمە دىيىدۇر:

⁸¹ تىرمەك= اورماق (درو)، بۇغناماق

⁸² بەشت

واخ سۆزى بولغان سىند، شاه لاردا تارخان قارداشيم.
 گۆوره بوش قالدى بو گيتدى، شيرين جان قارداشيم.
 دالى دۆزلر ياس توتوپ، بوش قالدى ميدان قارداشيم
 ايشيگينگن، واخ، آغير ديوان ساويلدى قارداشيم
 كيم بره ر ايندى سرانجام ايلينگه خان قارداشيم.

بو غريب يرده حايپ بولدى شيرين جانينگ سنينگ
 نيله بين قانليم فلك دوكدى ناحق قانينگ سنينگ.
 بيتمه ديك چوخ ايشلرينگ چوخ قالدى آرمانينگ سنينگ
 فانيدان گچدينگ تاپيلمان درده درمانينگ سنينگ
 كيم بره ر ايندى سرانجام ايلينگه خان قارداشيم.

اوسدى اول بادی خزان، قوریدی غنچه- گۆل لرینگ
 باغلارینگ ماتم توتوپدير، سايراماز بلبل لرینگ
 دۆرلى گفتارلار آچان، لال بولدى شیرين ديللرینگ
 ايه سيز قالدی آليس يرلرده، آی قیز ایل لرینگ
 كيم بره ر ايندى سرانجام ايلينگه خان قارداشيم.
 بو آليس يرده باشيم سالدینگ توزان گرده، وای،
 بو جدالیق بيله حاسرات، انچه دردسره، وای
 سن باشيم يالنگیز قويوپ گيتدينگ غريبه يرده، وای
 واخ، يئغین سرداری يوزمۆنگ توپلارا سرکرده، وای.

المدام قان آغلايئپ چون ياد ادر دیدأم سنى
 تلموروپ⁸³ دۆرت يانی گۆزلأپ، گۆرمه سم قیلام سنى
 آی قیز ایلينگ حانى دينگ، اتدی غريب مؤولام سنى
 قوم- خويشيم، قارداشيم، وای، تاپماسا اوبام سنى
 كيم بره ر ايندى سرانجام ايلينگه خان قارداشيم.

چؤل موغان يورديندا قالدینگ قالدینگ، زارا قويوپ بيزلری
 آغلادیپ بو دالى ميدان، داغی- داشی، دوزلری
 جان گيديپ، بوش قالدی گؤورأنگ، سن اشیت بو سۆزلری
 حان گلر ديبيپ آی قیز ايلينگ يولدا قالدی گۆزلری

⁸³ بويونی بوروپ زارلاماق

كىم بره ر ايندى سرانجام ايلينگه خان قارداشيم.

ديير مراد خان گلدی بايرامبردى آغلاپ ياتينا
سن اشيت زارينجى سوز، باغلاپ يازار من شانينا
باغشى، اماندوردی، نوباتگلدی پرواز جانينا
اورته نيپ هم چاولاتيپ، نورگلدی ياندی اودونا
كىم بره ر ايندى سرانجام ايلينگه خان قارداشيم.

القصه مراد خان بو سوزى تافشيريب بولاندان سونگ همه دنگ- دوشلارى آغلاشيپ، اوتوروپ ارديلر. شاه
مونى اشيدىپ، بيرناچه محرم قول لارى، قاجار سرکرده لرى بيله گليپ، زار- زار آغلاپ، بير باش کلمه سوز
ديیدی:

غافل ايديم حوجامبردى خان سنينگ
غانليم فلک نه ايش سالدی باشينگا؟
لأشينگ اوزره پرواز ادر جان سنينگ
غانليم فلک نه ايش سالدی باشينگا؟
زر و زرباب بزتديرين لأشينگه.
انچه باقسام ديدارينگدان دويمانام،
آغير لأشينگ آليس یرده قويمانام
غريب یرده، چؤل موغاندا قويمانام
غانليم فلک نه ايش سالدی باشينگا
زر و زرباب بزتديرين لأشينگه.

آغير خلعت، يوز تومندن شايلارين
سنينگ سونگونگ صوم⁸⁴ قيزيلارا تايلارين
التيب تاهران ايشيگينده جايلارين
غانليم فلک نه ايش سالدی باشينگا
زر و زرباب بزتديرين لأشينگه.

آوازانگى شايى- سوننا دولديرين
بييك ساراي، عماراتلار قالديرين
قبرينگ اوزه ره بلند گوممز سالديرين

خالص⁸⁴

غانلىم فلک نە ايش سالىدى باشىنگا؟

زر و زرباب بزتديرين لاشىنگە.

اصلينگ تورکمن، اوزينگ چاريارى دينگ

کۈنگلوم شاوخی- شادليغىمينگ باری دينگ

گيتدينگ قولدان، دۈولتمينگ يارى دينگ

غانلىم فلک نە ايش سالىدى باشىنگا؟

زر و زرباب بزتديرين لاشىنگە.

بآر مۈلكۈنگە وفا توخمين اكديرين

صارپ ادرين دونيا مالين دۈكديرين

صوراتينگى نقاش لارا چكديرين

غانلىم فلک نە ايش سالىدى باشىنگا؟

زر و زرباب بزتديرين لاشىنگە.

شاه ديپر فلک باشا قارا ساليپدير

زارينجى سۈز نوسغالاردان آليپدير

جانيم گيديپ، قورى گۈورانگ قاليپدير

غانلىم فلک نە ايش سالىدى باشىنگا؟

زر و زرباب بزتديرين لاشىنگە.

القصه، شاه بو سۈزى تافشيريپ بولوپ اردى. ارسه خراط⁸⁵ لارغا تابوت يۇندوريپ، حوجامبردى خانى اونگا سالديريپ، اۋستۈنە زر و زرباب، آغير بهالى پارچالاردان ياپديريپ، داشيني شاه ياغشى محرم قوللارى، هر نه بييك قاجارلار، آقا- بگلر، سرکرده لر، مراد خان، هر نه كه يوموت آقا- بگلر، اۋزى نينگ انچه قاديردان دنگ- دوشلارى داشيني قاللاپ، آقلاشيپ، تابوتيني يۈره ديپ، چۈل موغاندان گۈچۈپ، تآهران سارى⁸⁶ گيتديلر. گيچ ياتيپ، اير توروپ، تآهران اولكه سينه يتديلر. ارسه حوجامبردى خانينگ عيالى آبادان ساچيني يايىپ، يۈزۈن يئرتيپ تابوتينگ قارشيسيندان چيقيپ، گۈزلريندن قانلى ياشين دۈكۈپ، بير باش كلمه سۈز ديدى، گۈرباق نامە ديبيدير:

آى قيز ايلينگ باشى حوجامبردى خان

دولانايىن نە ايش گلدى باشىنگا؟

قهيه فلک ظلم سالىدى جانما

⁸⁵ نجار

⁸⁶ سارى= طاراپ

دولانايىن نه ايش گلدى باشينگا؟

پرواز ادىپ اووريله يىن داشينگا.

غافل ايدىم، نه ايش بولوپدير سيزه

آغلارين، گيده رين داغلارا- دوزه

فلک، قصه سندن، خبر بر بيزه،

دولانايىن نه ايش گلدى باشينگا؟

پرواز ادىپ اووريله يىن داشينگا.

من باغتي قارانيگ نه دير گناسى

يانگيلپدير ديبلرمينگ تناسى

اوستومينگ سايه سى، باشمىنگ پناسى

دولانايىن نه ايش گلدى باشينگا؟

پرواز ادىپ اووريله يىن داشينگا.

جلادار گليپ شيرين جانينگ آلدىمى؟

خران چاليپ، تر غنچه لار سولدومى؟

يا- دا منينگ باغتم قارا بولدومى؟

دولانايىن نه ايش گلدى باشينگا؟

پرواز ادىپ اووريله يىن داشينگا.

"ساغ گلر" دىپب آنچا يولونگ گوزه دىپ،

اميد ادىپ، آق اوطاغلار دوزه دىپ،

نه ياتيپ سن اوستونگ- باشينگ بزه دىپ،

دولانايىن نه ايش گلدى باشينگا؟

پرواز ادىپ اووريله يىن داشينگا.

گل! سويه نيپ، آرقام بريپ دورانىم،

حانى سنىنگ بيلن دوران سوره نيم؟

شو بولدومى يالانچيدا گوره نيم

دولانايىن نه ايش گلدى باشينگا؟

پرواز ادىپ اووريله يىن داشينگا.

آبادان ديپر آيلانين جانينگدان،

شاهير بولوپ سوز باغلادىم شانينگدان،

آلىپ گىتگىن منى، قويما يانينگدان،
 دولانينن ھە ايش گلى باشينگا؟
 پرواز ادېپ اوورېلە بېن داشينگا.

آبادان بو سۆزى تافشېرىپ بولوپ اردى. ارسە ھوجامېردى ھانينگ تاهرانداقي ضامون اوغلى ندىر، آى قىزا
 قايدىپ، باشغا عىاليندان بولان عادىل دېين اوغلى گلىپ اردى. آتاسى نينگ تابودى نينگ داشيندان آيلانېپ، آغلاپ،
 بېر باش كلمە سۆز آيندى:

واخ، آغىر ايلينگ ايه سى بللى سردار ھان آتام
 آيلانېپ لاشينگ داشيندان، بولدى پرواز ھان آتام
 ھاسسا ھالينگ سورمادېم، واى، قالدى چوخ آرمان آتام
 آى قىز ايللرە گرگلى، جانېما درمان آتام
 ايندى ھېچ بېر چارە يوق، ھاقدان گلن فرمان، آتام.

بئىلە ايشلر اوسلامان⁸⁷ غافل باشېم ھېچ بېلمە دى
 قوم- خويشينگ، قارداشينگ، شېر بالالارېنگ گلمە دى
 آيلانېپ كابام انم اوستونگدە ھاضېر بولمادى
 گور، مھبت ھان، بو گون پېمانە دولمان اولمە دى
 آغلاي-آغلاي گوزلرېمدن آقدېرىن، قان، آتام.

صارپ ادرېنگ ساغليغېنگدا انچە ھايرات كان بېرىپ
 بېرىسېنە آط باغېشلاپ، بېرىسېنە دون بېرىپ،
 اول پاخېر مسكېن- يتېملر گلەشە آش و نان بېرىپ
 توپراغېنگ تاهراندا قالدى، چول موغاندا ھان بېرىپ،
 ايل- گونونگ، مسكن لرىنگ، اوز يوردونى گورمان، آتام

قالدېم ايندى تا قىامت آخى- زارېنگ چكە
 المېدام قان آغلارام من، گوزدە ياشېمنى دوكە،
 يازدېرىپ واصفېنگ يتېرىن بار يوموت، گوكلنگ، تكأ
 بو غرىپ يرلردە قويدونگ، آتاسېز، يالنگېز يكە،
 آغلارام دگرە سى⁸⁸ گوزلاپ، تلموروپ ھريان، آتام.

اوزونگى بېر يان چكېپ، گلدينگ ھاطاردان ساپلانېپ

⁸⁷ يادا سالمان

⁸⁸ تۇورەك

بو آغىر لاشىنىڭ، سۈيە گىنىڭ⁸⁹ صاف قىزىلا تايلانىپ

اۋرتۇنىپ اوستى- باشىنىڭ سىم و زردىن شايلانىپ

اۋورىلىپ دگرە- داشىنگدان، تابودىنگدان آيلانىپ

من بو گۈن بولسام ھىزىز آز باشىنگا قوربان، آتام.

اول آلىس اۆلكە دە جانىنىڭ، چۆل موغاندا آلدىلار

شاھ بويوردى يوندورىپ، اول تابوت ايچرە سالدىلار

توپراغىنىڭ شوندا چكىپ، تاھرانە آلىپ گلدېلر

قارداشىنىڭ، بالالارىنىڭ غافل، آلىسدا قالدىلار

آغلاشىپ اۆستۈنگە بارى، ھالىنىڭ سورمان، آتام.

دېير عادىل قالدى آلىس گۆرگن دە يازىنىڭ- يايلاغىنىڭ

بار ايدى دىنگ- دوش بولۇپ، ھەر كىمىسە بىرلە سىلاغىنىڭ

ايزلارنىڭ قالدى، ياد ايلۇپ آلىسدا سوراغىنىڭ

ايل- گۆندىن آيرىلىپ، چكىدى شو يىرە توپراغىنىڭ

تا قىيامت مىسكىن- يىنگ بولدى، سىنىڭ تاھران، آتام.

القىسە، عادىل بو سۆزى تافشىرىپ اردى. ارسە تابودىنى شاھ يۈرە دىپ، اوطاغىنى شايلاپ، ياغشى شاھانا

خلعت لار زر و زرباپ لار دۆشە دىپ، ھوجامبىردى ھانىنىڭ سۈيە گىنى دۆشۈرتدى. اۋزى نىنىڭ محرم

قوللارى، بىرناچە بىيىك قاجارلار، مراد ھان ھەرنە يۈمۈت نوكرلرى بىرلە شاھ ھوجامبىردى ھانىنىڭ ياسىن تۈتۈپ،

اۋز اۋيۈنە بارمانى، ھانىنىڭ سۈيە گى نىنىڭ يانېندا بولۇپ، انچە آغىر بەھالى پارچالاردان كفن قىلىپ، تاھران

قالاسى نىنىڭ "دۈۈلت درۈزە سى نىنىڭ قارشىسىندا، شاھ، ھوجامبىردى ھانى ھاق اۋيۈنە تافشىرىپ، اۆستۈنە

گۈمىز سالدېرماق بېلىن بولدى.

ايندى بو سۆز شو يردە قالسىن. ھوجامبىردى ھانىنىڭ ايزېندا قالان اوغلانلرى نىنىڭ، قوم- قارداشلرى نىنىڭ

قىسە سىنى آيدايلى.

ندىر تاھراندا گىلىپ، انە سىنە كرىم ھانا، دوغانلارينا، قوم- خويشىنا، ھوجامبىردى ھانىنىڭ شوشا اۆستۈنە گىدن

خېرىنى بىرندى سۈنگ، ھوجامبىردى ھانىنىڭ عىالى تازە گل غىسە بىرلە، آيرالېغىنىڭ اۋدى بىرلە، يانېپ- بېشىپ،

اوغلانلرى نىنىڭ يانېندا بىر باش كىلمە سۆز دېيدى:

شو يىل سۈنگۈمە بىر ھاۋىل دۆشۈپدېر

دوغرى سۆزۈم دېيە بىلمىن سىزلەر

بىن، گۈرە⁸⁹

ايراق⁹⁰ يولدان آمان گلەسە آتانگىز

بولسا گرگ آغىر دۇولت سىزلەر.

غەسە بىلە گچىر گۈنۈم- گىزانىم

تەندە قىياتىم يوق، جاندا آزارىم

من بىلمەن گىدىپىدىر صىبر- قىرارىم

كۈنگلۈم آيدار، چىقىپ گىتسەم دۈزلەر.

دۈشدى باشا آيرالىغىنىگ قاراسى

يانمادى ياغىتى لانىپ، كۈنگلۈم چىراسى

من قورقارىن آرتىپ سىنام ياراسى

قەبە فلەك دىرنەق چىكر يۈزۈمە.

اركىم- اختىيارىم الىمدەن بىردىم

باشدا غوغا كۈپىدىر، يۈرە كەدە دردىم

قورقارىن تون⁹¹ گىجە بىر آھوال گۈردۈم

دىلىم بارماز دىيىسەم يامان سۈزلەر.

قەبە فلەك جفا توخمون اكەمە سىن

بىر بىندە آيرالىق جۇرۇن⁹² چىكەمە سىن

قان آغلادىپ، گۈزدەن ياشىم دۈكەمە سىن

رحىمىم گلەر دولى قارا گۈزلەر.

تازە گل دىيىر بىزى ناچار ايلە سە

دىللىرىم زارىنچى گەفتار ايلە سە

من قورقارىن فلەك دوچار ايلە سە

سىنامىزىنىگ ياراسىنى دووزلارا.

تازە گل بو سۈزى تافشىرىپ بولوپ اردى. اوغلى كرىم ھانىنىگ كۈنگلى بوزلانىپ، انە سىنە باقىپ، بىر سۈز آيتىدى:

سەن بو گۈن شىكر ات خىدايە، آغلاما، كآبام انە

شوم فلەك بىنگ خىرە⁹³ زولفىن ياغلاما، كآبام انە

⁹⁰ داش، اوزاق

⁹¹ تون= قارانگى

⁹² جىر- جور

قوى، بو دوشمان حاطيرىنى چاغلاما كآبام انم
جان اوزوپ زارينجى سوزلر باغلاما، كآبام انم
بوزما كۈنگلوم جان- جگريم داغلاما، كآبام انم.

ساغليغين حاقدان دىلاور، توت ياقا، هر صبح و شام
ياد ادرلر آرزو ايلاپ، بار اولوس- ايللر تمام
بیر گیدن بولسا ديلينگدن ياز- دا قويير چوخ سالام
بیتيرپ شاه قوللوغين، ساغدير، گلر بیر گون، آتام
بوزما كۈنگلوم جان- جگريم داغلاما، كآبام انم.

اووقى بیر كۈنگلونگ خيالى، چين بولار اول يا يالان
من اشيتديم بیر حابار، بار دیده لر شاه دان گلن
حان حوجامبردى بيله، شاه شوشا اولكه سين آلان
ساغ بولوپ گلسه يئنه، بیر گون قاوشار آيريلان
بوزما كۈنگلوم جان- جگريم داغلاما، كآبام انم.

چول موغان بیر چول يورتدير، بیر ايکی اوچ گون دورار
حان آتام ساغ بولسا، قايتماز شاه بيله تاهران سورر
سن گورن آخالينگ بیر دوسته دى، ياغشى يورار
آيريلانلار بيرى- بيرين اولمسه، بیر گون گوره ر
بوزما كۈنگلوم جان- جگريم داغلاما، كآبام انم.

بالالارينگ زنگ⁹⁴ توتوپ، آلتين يوزوكدە قاشلارى
آيراليقدا گونده آوى بولدى، شام- چاشتلارى
اول آتام گیدن گونى باغلاريندا قويدونگ داشلارى
آيراليقدا آقديريپ ايندى گوزونگدن ياشلارى
بوزما كۈنگلوم جان- جگريم داغلاما، كآبام انم.

دوشميشم ديدى، كريم حان آيراليق نينگ قهرينه
هيچ علاج بولماز فلك ينگ آژدارى نينگ زهرينه
وصف ادرمن گنده گيرپ، گنج علم نينگ بحرينه
دييدلر: " شاه دان گلن بار آستراياد شهرينه."

⁹³ واغشى
⁹⁴ پسلاماق

بوزما كۈنگلۈم جان- جگريم داغلاما، كآبۇم انم.

القصه، كريم ھان بو سۆزى تافشيريپ بولوپ اردى. شول واقتدا دىيىدىلر كيم، جانالى آتاباى بيلن، جانالى دۆيه جى شاھ يانيندان گليپ، ھوجامېردى ھانينگ سالامين قاوشيرين دىيپ، گورگن دن اۋتە بيلمۇن دورديلار. گورگن مست داشغين اردى. بو سۆزى اشيتگيچ تازە گل اوغوللارى، آغتيقلارى، ھانينگ آقا- اينى لرى باريپ، گورگن آقارى نينگ اول بير يانيندان سالاملاشيپ دوردولار. ارسە تازە گل، خبرينى سوراپ بير باش كلمە سۆز آيدار، گۆر باق نأمە دىيىدىر:

گلدینگ شاھ يانيدير، كيم ھانلى، بگلى، شالى سن
دىي بيزە شادلىق خبردان، دولى سن يا خالى سن
بير بيزە ساغلىق خبرين، دىيمە دۇنيا مالى سن
اول يۇغين سردارى يۆزلىك، سۆيلە رستم زالى سن
ساغמידير سرکرده ھانينگ بر خبر، جانالى سن؟

انچە گۆنلر تاپمادىق ھانينگ خبرين سورانيپ
ھېچ بير گلن بيز گۆرمە دېك، ايلينگ ايچينى آرانىپ
دالى- ھايرانلار بولدوم، دگرە داشيم قارانيپ
گۆزلريم قان ياشا دولدى، آيرالېقدا انگرە نىپ
ساغמידير سرکرده ھانينگ بر خبر، جانالى سن؟

بولدى لرزان جسم و جانيم، ايندى گۆرگيچ سيزلرى
يا- دا غمگين، يا بيلمە نم شاد ادرمينگ بيزلرى
بير حاويل دوشموش ايچيمگە، انچە گزدیم دۆزلرى
"گلەمە دى" دىيپ بالالارمينگ يولدا قالدى گۆزلرى
ساغמידير سرکرده ھانينگ بر خبر، جانالى سن؟

انچە گۆنلر آيرىليپدير اۋستۆمىزدن ساياسى
بو قارا باغتم چيراسى، دۆولتى مينگ پايه سى
باش بولان توپلى يۇغينا، آى قيز ايلينگ آقاسى
اول منينگ باشيم پناسى، آق اوتاغيم ايه سى
ساغמידير سرکرده ھانينگ بر خبر، جانالى سن؟

بر خبر، شانينگ قشونى دسته- دسته بولدومى؟
دىي اونونگ اورنى بلندە، يا دىي پس دە بولدومى؟

دو غرو سین دىي یا- دا بیر یرده بىسته بولدومى؟
 اولدى- يیتدی یا غریپ یرده حاسسا بولدومى؟
 ساغمیدیر سرکرده حانینگ بر خبر، جانالی سن؟

سیزده حانداں آیریلاندا، نا نصیحت آلدینگیز؟
 حایسی اولکه لرده، حایسی چولده گوزدن سالدینگیز؟
 آریغیمیز دالی گورگن، آقدی دوچار بولدونگیز
 حایسی یرده خوشلاشیپ، سیز تیردن آیریلدینگیز؟
 ساغمیدیر سرکرده حانینگ بر خبر، جانالی سن؟

تازه گل آیدار شو کونگلوم قوشلاری دورماز اوچار،
 وصف ادیبان، دالی سرمست، چین حاقیقاتدان ایچر،
 باقی قالماز دۇنیاده، بیر گون قونان، بیر گون اوچار،
 انچه گوندیر آیرالیقدا هر گونوم بیر یئل گچر،
 ساغمیدیر سرکرده حانینگ بر خبر، جانالی سن؟

تازه گل شو سوزلری تافشیریپ بولدی. ارسه جانالی آتابای گورگن ینگ اۇنگوندن حانینگ اجیز دوشن خبرینی
 بریپ بیر باش کلمه سوز دییدی:

قوم- قارداش، ایل- گونین داش یرده زارلاپ حانیمیز
 "بالالاریم گورمه دیم" دییپ، شوندا آغلار حانیمیز.
 بیر قوتولماز، گویچلی درده بولدی دوچار حانیمیز.
 گۆنیه- گون اجیز دوشوپ، هم قالدی ناچار حانیمیز
 چول موغاندا حاستادیر، سرکرده- سردار حانیمیز.

شاه طبیب قویدی باشیندا ایشین ایلاپ اهتمام
 اوستونده پرواز مراد حان، آغلاشار دنگ- دوش تمام
 بار نؤکر، اصلی قاجارلار آغلاشار حاص و عام
 یازدی دیلدن ایل- گونه گوندردی بیزدن چوخ سالام
 چول موغاندا حاستادیر، سرکرده- سردار حانیمیز.

بیر باریپ اصلی سویون حان ایللرینی آرامان
 داش آلیسدا آی قیز ایلیم قالدی، حالیم سورامان
 دییدی: " قالدیم بو غریپ یرلرده دگرام قارامان"

قالدى ھان آت اۆستۈنە آيرىم بىلەننى يارامان
چۆل موغاندا ھاسىتادىر، سىر كىردە- سىردار ھانىمىز.

سوردى شۇنداق توغ⁹⁵ گۆتە رىپ، انچە ياشىل- آل لارى
آت سالىپ توپلى يۇغىنا، آدى رىستىم زال لارى
آيرىلىشىدىق چۆل موغاندا، قالدى افكار ھال لارى
بىر دولاندىرىسا ايام، چوخ گۆچىلىدىر اقبال لارى
چۆل موغاندا ھاسىتادىر، سىر كىردە- سىردار ھانىمىز.

غىسىنىپ دۇرت يانى گۆزلەپ، قىطرە- قىطرە درلە يىپ
گاھ گلىپ اۆز ھوشونا ھىم كادە- كادە ھىرلايىپ
"ايل- گۆنۈم، قارداشلارىم" دىيىپ، دگرە سىنى بارلايىپ
"تازە مەھبۇب لىر ھانى؟" دىيىپ، بالالارىن زارلايىپ
چۆل موغاندا ھاسىتادىر، سىر كىردە- سىردار ھانىمىز.

چالدىرىپ ھىر دىمدە باردىر دگرە سى نىنگ جارىسى
شاھ اوتورمىش گىتمە سىن دىيىپ، دۇلت مىنگ يارىسى
ئالاج قالدى ھىكىملەر، ھىچ تاپىلماز دارىسى
دوغرى دىيىمى دىنگ بولۇپدىر، انگرى بىرلە بارىسى
چۆل موغاندا ھاسىتادىر، سىر كىردە- سىردار ھانىمىز.

سۆزلىرىم، جانالى آيدار، اى كرىم ھان گۆرمە تانگ⁹⁶
ھىم سىنىگ ايل دۇلتى، ساغ گلىسە قوتولسا آتانگ
بو فلك يىنگ گىرەشىندىن ايله دىم مىن شىئىلە انگ
شوم ھابار بولۇق سىزە، اى بىگلىرىم، عىب ايله مائىگ
چۆل موغاندا ھاسىتادىر، سىر كىردە- سىردار ھانىمىز.

القصە جانالى بو سۆزى تافشىرىپ بولاندا سونگ اولار اۆز يولونا گىتىدىلەر. ھوجامبىردى ھانىنگ جان
كۆيە رلىرى آغلاشىپ اوتوردىلار. ارسە تازە گل اوتورا بىلمان، آغلاپ بىر باش كىلمە سۆز دىيىدى:

ھال اۆستۈندە بالالارىم، آتانگىز،
امىد ادىپ ساغلىغىندىن آغلارنى.

⁹⁵ بايلاق

⁹⁶ گىنگ، عىباب

او غرين قاراپ يئنه حابار گلىنچا
اميد ادپ ساغليغيندان آغلارين.

دگره سى نينگ جاروسىنى چالمادىم
افكار حال لاريندان حابار المادىم
آيلانيپ پرواز بولمادىم
اميد ادپ ساغليغيندان آغلارين.

آليس اولكا بگلر چكپدير نصيب
بلكى بير دواسين تاپسا بير طيب
رحمى گليب دولاندير سا ايام ديب
اميد ادپ ساغليغيندان آغلارين.

آغزيم تلخ بولوپدير، يوقدور سويجوسى
آغلار اجه لرى، دوغان، باجيسى
گيتمز مندن آيرالغينگ آجيسى
اميد ادپ ساغليغيندان آغلارين.

آيراليق زخميندن يارادير سينام
آغلا كريم حانيم، نوبهار چاغام
آتاسيندان بولمى⁹⁷ گورمه ديك بالام
اميد ادپ ساغليغيندان آغلارين.

آتانگ اجيز بولميش ذكى جان، آغلا
عاديل، ايناق، محمد، صالح، قان آغلا
محمدبردى، عاراپ، صادق خان آغلا.
اميد ادپ ساغليغيندان آغلارين.

تازه گل ديبير بو گون آغلاسين بارى
شانينگا سوز باغلاپ، آرتدرديم زارى
اشيدينگ حوجامبردى حانينگ دوست- يارى
اميد ادپ ساغليغيندان آغلارين.

تازه گل بو سوزى تافشيرپ بولوپ اردى. كريم حانينگ آتاسيندان اميدى آزالپ، بير باش كلمه سوز ديدى:

⁹⁷ تعليم تربيه لى، باى، بو يرده لاليك چاغا

زارلاپ غريب یرده قالان آتامى
من آغلارین، سن- ده آغلا جان انم.
آیرا دوشۇپ، گوزدن قان یاشیم دۇكۇپ
من آغلارین، سن- ده آغلا جان انم.
آقدیر گوزلرینگدن بو گون قان انم.

غانلیم قهبه فلك ظلم سالییدیر،
درد گویچله نیپ، سرین دومان آلییدیر،
آلیس یرده ایلین زارلاپ آغلایدیر،
من آغلارین، سن- ده آغلا جان انم.
آقدیر گوزلرینگدن بو گون قان انم.

بیر الله دیر اجیز قولونگ یاری سی
جراح گزیپ، تاپماندیر داریسی
اشیتسینلر آقام، اینیم، باریسی
من آغلارین، سن- ده آغلا جان انم.
آقدیر گوزلرینگدن بو گون قان انم.

انچه آیتدیق تؤولا غا دورمادی
آغا- دونه⁹⁸ ایل ایچینده یورمدی
...⁹⁹ توتدیرمادی باولی برمدی
من آغلارین، سن- ده آغلا جان انم.
آقدیر گوزلرینگدن بو گون قان انم.

شو قهبه فلك- ینگ بولسا یالانى
خالی قالماز دیپرلر حاقدان دیلانى
آتام ساغ گلر دیپ امید بیلانى
من آغلارین، سن- ده آغلا جان انم.
آقدیر گوزلرینگدن بو گون قان انم.

محمدبردى، عاراپ، صادق آغلادی

ساللانا- سالانا⁹⁸

اوقاپ بولمادىق یر⁹⁹

گور شير قارداشلاريم باغرين داغلادى

قهبه فلك دوشمان كۈنگلون چاغلادى

من آغلارين، سن- ده آغلا جان انم.

آقدير گۈزلرينگدن بو گۈن قان انم.

كريم خان ديبير فلك بيزى مات ادبى

دوست آغلادى، دوشمانلاريم شاد ادبى

كأبام آتام داستانلارینگ ياد ادبى

من آغلارين، سن- ده آغلا جان انم.

آقدير گۈزلرينگدن بو گۈن قان انم.

القصه كريم خان بو سۆزى تاقشيريپ بولوپ اردى. ارسه ايندى سۆزى قيسغايدايلى. حوجامبردى حانينگ آيرالغيندان قوم- قارداشلارى نينگ محبوب لرى نينگ، اوغول لارى نينگ هر نه كه جان كۈيرلرى نينگ زار آغلاپ يۈرپ، ادن ايشلرينى آيدىپ، يازىپ تۈكه دىپ بولماز. اگر آسترابادىنگ قاررى شأهرى نينگ بير كۈچه سنينگ كاغذينا ياز سانگ- دا سيغيشديريپ بولماز.

اى اولى- كىچى، اوتوران آقا- بگلر! شابنده يالتانيديريپ ديمانگ!

القصه، ايكى جانالى، حانينگ آغير حاستا بولان حابارنى كتيړندن سونگ بيرنأچه گۈنلر حابار اشينمه دى، جان سر¹⁰⁰ بولوپ، غايغى- غم غصه بيله گزديلر. آخرى بير گۈن **بگنج قاضى**، **آتانياز**، كريم خان باش اطللى كيشينى صادق سلطانا ايبرديلر. باريپ حوجامبردى حانينگ اولى- دىرى حابارى نينگ دوغروسينى بيليپ گلينگ دىيپ، بولار باريپ حانينگ حابارنى سوراشديلار. ارسه صادق سلطان بير قولونا بويوردى **كيم عاشق رضا** گليپ، قاضى غا، كريم حانا، حوجامبردى حانينگ دونيادن اۋتن حابارنى اشيتديرسين دىيىدى. ارسه عاشق رضا بولار حانينگ اۋتن حابارنى بريپ، بير باش كلمه سۆز دىيىدى:

سۆردى بگلر بير باش گۈن گچدى حوجامبردى خان

بوز بولانيق چاي كيمين داشدى حوجامبردى خان

دوغوپ گۈن دك عالمه، ياشدى حوجامبردى خان

شوم آجالينگ چنگه سينه دۆشدى حوجامبردى خان

حايىپ- حازار ير قوينون قوچدى حوجامبردى خان.

اوردى خزان بگلريم، گل قالمادى باغيندا

قويدى اولوس-ايللرين حاسراتيندا، داغيندا

قيريقدان اۋتوپ دۇرت كأسه دولوپ- داشان چاغيندا

جان سر¹⁰⁰ = حاوصيلا دۆشمك

قالدى، گۇرۇنگ دولاشىپ، قەبە فلەك آغىندا
شوم اولومىنگ شىرتىنى ايجدى ھوجامبىردى ھان.

ايزلاماغا چىقاندا قاجار، يوموت عارىنى
قضا اوقى ساتاشدى، آلدى اختيارىنى
ھاقدان غىرى ھىچ كىمسە اشىتمەدى زارىنى
آغىر غازنا، ماللار ىن سالىپ ھرنە بارىنى
فانىدان باقى يوردا گۇچدى ھوجامبىردى ھان.

قەبە فلەك قصد ادىپ، دۇكدى ناهاق قانىنى
رحم اتمەدى ياد ادىپ، سفرە سىنى، ناننى
ھۆكمونە راضى بولوپ، بردى شىرىن جاننى
بىر ياقاسىز، اتەك سىز آخىرتىنگ دونونى
اۋز قاتدىنا مناسىپ، بىچدى ھوجامبىردى ھان.

اشىدىنگ بىگلر، بى ماحال يىتدى ھاقىنگ فرمانى
قوم- خويشار، دىنگ- دوشلار، ھاستا ھالىن سورامانى
بىتمە دىك چوخ ايشلرى قالدى جاندا آرمانى
اىل- گۇنلرىن، اۋولادىن، سۇور يارىن گۇرمانى
گۇزى باغلى قوش بولوپ، اوچدى ھوجامبىردى ھان.

ايلاندى چرخى فلەك، گۇر، دولاندى گردىلر
گلمدى دىپ، آغلاشار پاخىر- مسكىن درويشار
جانلارىندا بىتمە دىك آرمان قالدى چوخ ايشلر
آرزو ادىپ تاپمازلار قاجار، يوموت، دىنگ- دوشلار
سۇندى يانمىش چراغى، اوچدى ھوجامبىردى ھان.

عاشق رضا دىپىر اشىدىنگ باتدى آجال سىلپنە
اۋتدى بىگلر زارلايىپ، چوخ دوغا دىپىر ايلپنە
كۇنگول بىرىپ دولانمان، آغىر غازنا مالپنا
قوچوپ اول ھۇير قىزلار ىن صفا ادىپ ھاق يولونا
سكىز اوچماخ قافىسىن آچدى ھوجامبىردى ھان.

القصە عاشق رضا بو سۇزى تافشىرىپ بولدى. ارسە كریم ھان زار- زار آغلاپ، آتاسى نىنگ شانپنا بىر باش
كلمە سۇز دىپدى. گۇر باق نامە دىپىدىر:

آيرا سالدى چاره يوقدور، نئيله بين مۇلام سنى
بىر يۈزۈنگى گۈرمە دى، بو گۈزلرېم، دىدام سنى.
گۈرلە يىپ بىر دالى داشغىن، مست بولان شىدام سنى
استە يىپ، قايدان تاپار بو ايل- گۈنوم، اوبام سنى.
يوز يىل آيرىلسام اونوتمان، ھان آتام، كابۇم سنى.

واصفىنگا يىتمى سىنىگ من انچە دىيىم سۈزلرى
آخى- زارىم انگرە دىپىر داغى- داشى، دۈزلرى
آغلاشپ بالالارىنگ قان ياشا دولدى گۈزلرى
ياپما توتمان، بولى برمان كىمە قويدونگ بىزلرى
يوز يىل آيرىلسام اونوتمان، ھان آتام، كابۇم سنى.

انچە لر يولونگ قاراپ من بىرچە دىدار گۈرمە دىم
آشىغىپ آلدى فلک باش گۈن پناه دا يۈرمە دىم
غافل بولدوم ساغ گلر دىپىپ، باش سالىپ بىر بارمادىم
جاندا آرمان قالدى كۈپ بىر ھاستا ھالىنگ سورمادىم
يوز يىل آيرىلسام اونوتمان، ھان آتام، كابۇم سنى.

سولدى گل لر، بىلبل اوچدى، بوش قالدى گلشن يىنگ
شوم فلک چاچىن¹⁰¹ يىغىپ، ساورىلدى يە خرمن يىنگ
آغلاى- آغلاى گۈزلرېم قان ياشا دولدى گۈر منىنگ
دالى دۈزلر ياس توتوپ، قان آقدى چاچى گۈرگە نىنگ
يوز يىل آيرىلسام اونوتمان، ھان آتام، كابۇم سنى.

وادرىغا داش- آلىس يرلردە اولدۇنگ نىلە بين
سن گۈچ ايلاپ آخرت آدىغىن آلدىنگ نىلە بين
آى قىز ايلىنگ گۈزلرىنگدن بارى سالدىنگ نىلە بين
چۇل موغاندا جان برىپ، تۇھراندا قالدىنگ نىلە بين
يوز يىل آيرىلسام اونوتمان، ھان آتام، كابۇم سنى.

واخ شرىن جانىنگ سىنىگ غرق اولدى داشغىن¹⁰² سىللرە
شوم فلک سازىن قوراپ، تاو بردى بام و زىللرە¹⁰³

دۇبلىپ ھارماندان آلنان آراسا بو غداننگ اۆشىمگى¹⁰¹

جوشوپ آقان سىل سوۋى¹⁰²

چوخ آغير يوك سالدینگ ايندى گويچ بولويدير بيللره
 آغلاشارلار بير آغير ياس سالدینگ آي قيز ايللره
 يوز يئل آيريلسام اونوتمان، خان آتام، كابام سنى.

ديير كريم خان گورله يان بير شيرى دینگ بو داغلارینگ
 وصف ادم سايراپ سنى بير بلبلې باغلارینگ
 اوسدى اول بادی خزان، سولدوردی نوچا چاغلارینگ
 المدام بيتمز منینگ باغريدا قويان داغلارینگ
 يوز يئل آيريلسام اونوتمان، خان آتام، كابام سنى.

القصة بولار حوجامبردى خانینگ حاق اويونه قاوشان حابارینی اشیدیپ، قایتدیلار. ارسه اوبا یاقین گلدیلر.
 باریسی اۆین¹⁰⁴ سالیپ آغلاشیپ یوردیلر. قارشیسیندان قوم- قارداشلاری، ایل- گونی اوبالاری آغلاشیپ
 چیقدیلار. شول وقت گویا بیر آخر زامان قویدی، حارسات توردی. یوزون یئرتان کیم، ساچین یایان کیم،
 اوزونی یره اوران، باشینا توپراق ساچان کیم، قورساغینا داش اوران کیم. بی حد و حساب آدم گلدی. غالا- غوغا
 گویچلندی. شابنده شو یاسینگ تاریپینی ادیب بیر باش کلمه سوز دییدی:

اشیدینگ بگلر، حوجامبردى خان اوچین
 دوشمان آغلار، دوستلار آغلار، یار آغلار!
 كسه اتك، استرابادینگ چولونده
 باغلار آغلار، بوستان آغلار، بار آغلار.

یوزی گول دیر، بگلر، ساچلاری سنبل
 سايرار باغ ايچينده، آوازی بلبل.
 یوزون یئرتیپ، ساچین یاییپ تازہ گل
 مارال گوزی، سیاه زولفی تار آغلار.

اول كريم خان، نکی شونقار بالاسی
 ندير آغلار، عارشا چيقار نالاسی
 محمدصالح کورپه، اول یاش بالاسی
 سويشه، توقار ناچار آغلار، زار آغلار.

آغلار محمدبردى، اول شیر آقاسی

تامدنرا و ساز قورالینگ هنگداکی بام و زیر

سس، آغلاماق

يُغين¹⁰⁵ ينگ سرداری، ایلر آقاسی
 جافار بای، دویه جی، یئلغای، باغاسی¹⁰⁶
 چونی، شرف، قوجوق، بار تاتار آغلار.
 یُغین سرکرده سی، قوشونینگ باشی
 عاراپ، صادق آغلار، ایکی قارداشی
 اریدر نالاسی بار قیزیل باشی
 قاجار آغلار، بار کرد آغلار، لُر آغلار.
 اول دسته گول، باغتی ایکی ترگلی
 آغلار اوکوز، سلاق، بار بایرامشالی¹⁰⁷،
 کلی ماغتیم، قارداشلی، بمرلی
 ایلر آغلار، اولوس آغلار، زار آغلار.
 محمدقلی، سیدنظر، اول اولی ولی،
 ظاهیر بیله اول قارجا، شیرالی
 آغلای-آغلای افکار بولوپدیر حالی
 آنناقلی، آنناقوربان زور آغلار.
 حاجی داود آغلای سیناسین یاقدی
 گوزل، بی بی، گنگلیک، گور، منگلی، باغتی
 آوسال آغلای، گوزلریندن سیل آقدی
 اوغول بیکه، اوغول دوندی قان آغلار.
 زار آغلادی اول بیکه لیک، اوغول جان،
 گورکلی، جمال، اول سوناگل، آیناجان
 گور، یول گلدی، آمان محمد دوکوپ قان،
 ارتیر آغلار، آغشام آغلار، ایر آغلار.
 گور فتح علی، یاغشی گلدی آغلادی،
 عوض محمد، آننا باغیرین داغلادی،
 دوست آغلادی، دوشمان کونگلون چاغلادی،

¹⁰⁵ قشون¹⁰⁶ جعفر بایلاردا تیره آدی¹⁰⁷ تیره لر آدی

تأصیب آغلار، نامیس آغلار، عار آغلار.

آغلای-آغلای اونلار بولدی پسنده،

چوخ آرمانلار قويدی جان بیلن تنده

آلیس یرده- **باش قالادا** شابنده

بلبل آغلار، ترگل آغلار، خوار آغلار.

شابنده بو سوزی تافشیریپ بولوپ اردی. ارسه ایل- حالقینگ، قوم- قارداشلارینگ آغلای-آغلای آوازی
توتولیپ، اۆین لری پسنگلدی. یول اوزاق، عمر قیسغا انچه ساری آغلاماق بولار. اوندان سونگ اولی- کیچی
حالقار قضانینگ حابارین سوراشدیلار. شول وقت **بگنج قاضی** اول حالقا حابارین بریپ، بیر باش کلمه سوز
دییدی:

حاق بویروغین توتمیش حوجامبردی خان،

آق آتابای، آغیر ایللر آغلا سین

آغلاپ داز، بادراق، یولما، قانگیرما

دورت یانلاریم، ساغلار، سول لار آغلا سین.

آجال دستی آدم اوغلون بیر اقماز،

من آغلارین، اوته ریم، جان چیقماز

ایمر، ماشریق، ایگدیر، کؤچک، قانیوقماز

دال گردن لر، اینچه بیللر آغلا سین.

آصیل چیقماز جانیمیزدان بو آجی،

شوم اولومینگ هیچ تاپیلماز علاجی،

یئلغای، باغا، بار جافارباي، دۆیه جی

سرمست بولان، داشغین سیللر آغلا سین.

آیلانمادی اوز یوردونا، شو مولکه

واصفین اوقار قان آغلاشار هر اولکه

بار، قارراوی، باشلی قارا، بهلکه،

اول داهانلی پشه، پیل لر آغلا سین.

عمر کرون، آجال- دا بیر قازاقچی،

بویسوپ قالار نه بیر اولی، نه کیچی،

بار، ویسه لی کاکه، دانگریق، حیوه چی

واصفينگ اوقاپ، شيرين ديللر آغلاسين.

گورونگ اصلى قوجوق چكرلر زارى،
آغلاشار، انگره شر ايللرينگ بارى،
اشيديپ، آق قارينگ بارچا دوست- يارى
بار حيوه يمودى، ايللر آغلاسين.

قاضى آيدار قالدیم، بير حال سوراشمان،
دوست- يارلار آليسا گوروپ- گوروشمان،
خان اوتوپدير، دنگ- دوشونا دوروشمان،
باطل بولوپ قالان يوللار آغلاسين.

بگنچ قاضى بو سوزى تافشيريپ بولوپ اردى. همه آغلان حالقلار آغيسيني قويوپ، اوزى نينگ جان
كويه رلرى كا- كا يكه- يكه آغلاشديلار. اوتوران اولى- كيچى قولاق برديلر. شول وقت تازە گل اوتوريپ بيلمأن
يانگادان آغى باشلاپ، دينمان بير باش كلمه سوز ديدى. گور باق نأمه ديپيدير:

من دينمازام، قان آغلارين هميشه،
ايل آقاسى، سركرده حان گلمه سنگ.
يامان آغير سؤدا سالدينگ بو باشا
ايل آقاسى، سركرده حان گلمه سنگ
ينغين گوركى، بللى سردار گلمه سنگ.

يوقدى شو يئل سن گيده لى قراريم،
نيچيك بولار ايندى سن سيز ميداريم
آغى بيله گچر گونؤم- گذرانيم،
ايل آقاسى، سركرده حان گلمه سنگ
ينغين گوركى، بللى سردار گلمه سنگ.

ياريندان آيريلان اودا اوغراشار،
كسيپ- كسيپ جگر- باغرين دوغراشار،
باش سيز قالان بالالارينگ انگره شر،
ايل آقاسى، سركرده حان گلمه سنگ
ينغين گوركى، بللى سردار گلمه سنگ.
بير آحوال گورويديم، ديه بيلمه ديم،

پنهان سرىم حالقا ياي¹⁰⁸ بيلمە ديم
 آغى باشلاپ، يىننە قويا بيلمە ديم،
 ايل آقاسى، سرکرده خان گلەمە سنگ
 يىغىن گوركى، بللى سردار گلەمە سنگ.

ايندى ديه رين هر ياقينا، هر يادا،
 اوزوم چيقديم، باشيم گيتدى دريادا،
 تا قيامت قالدیم، ناله- فریاده
 ايل آقاسى، سرکرده خان گلەمە سنگ
 يىغىن گوركى، بللى سردار گلەمە سنگ.

قانليم فلك كسدى، گورونگ بيل لرى
 كيمە قويدونگ باش سيز قالان ايل لرى
 قانا دوندی گوزلریمینگ سيل لرى
 ايل آقاسى، سرکرده خان گلەمە سنگ
 يىغىن گوركى، بللى سردار گلەمە سنگ.
 تازە گل ديير جگر- باغريم داغلاتديم،
 دستان آيدىپ، زارينجى سوز باغلاتديم،
 بلند داغلار، قارا داشلار آغلاتديم،
 ايل آقاسى، سرکرده خان گلەمە سنگ
 يىغىن گوركى، بللى سردار گلەمە سنگ.

تازە گل بو سوزى تافشيريپ بولوپ اردى. ارسە كريم حانينگ كونگلى بوزوليپ، آغلاپ بير باش كلمە سوز
 دييدى:

آغلاپ قالدیم چوللرده بير يوزونگ گورمان، آتام!
 پرواز بولوپ داشينگدا حاللارينگ سورمان، آتام!
 حاسرات بيله جانيمدا چوخ قالدی آرمان، آتام!
 ساليپ گيدن دردينگه تاپيلماز درمان، آتام!
 عمرينگ چاجين آلدیلار، ساوريلىپ حارمان، آتام!
 من آغلارين، آليسدان، تاهران گيديپ تاپينچا

¹⁰⁸ يايماق= اشگار اتمک

قېرىنگ اۆستۆن بزه دىپ زر و زىباب ياپىنچا
ياتىپ قېرىنگ قوجاقلاپ، توپراغىنگدان اوپىنچا
حاسراتىنگ چىقماز جاننان، تا قىامت قوپىنچا
چاره يوقدور اول حاقدان بولوپدور فرمان، آتام!

گۆز گۆرىنچا كۆيمه دىنگ، سۆردىنگ بىر باش گۆن دۇراپ
سالىدى باشا غوغاسىن شوم فلگ سازىن قوراپ
سن گىده لى انچه گۆن ايله دىنگ حالىم حاراپ،
نومىد بولدوم گىدن يوللارىنگ قاراپ
گۆزۆم گۆرۆپ بىر باش گۆن پناه دان يۇرمان، آتام!

جان- جگرلر آغلاشپ، باشىنا قارا باغلاپ
سىناسىنا داش اوروپ، جگر- باغرىن داغلاپ،
گىتىدىنگ دوستلار آغلاپ، رقيب لار كۆنگلون چاغلاپ
تا قىامت المىدام قارا باغلاپ، قان آغلاپ
قالدىم دۇرت داشىم گۆز لاپ، تلمورىپ هر يان، آتام!

واصفىنگ اوقار آغلاشار، انچه شالار، انچه حان،
مارى و ماشات، آستراپاد، آشاقتا آذربايجان
آرزو ايلاپ باش قالا، بلخ، بخارا، بدخشان،
آليس اولكه اشىدىپ، چكرلر ناله-افغان،
زارىنگ چكىپ آغلاشار، بار ايران، توران، آتام!

نووچا چاغلاردا باده بردىنگ شىرىن جانلارىنگ
دپه سىنىنگ تاجى دىنگ، بگ، پادشاه، حانلارىنگ،
قىلچىنگ، نانىنگ بيله دولدورىپدور دانلارىنگ
قالدى، چۆللر ياس توتوپ، آط چاپان ميدان لارىنگ
گىتىدى قولدان، قالمادى سۆردۆگىنگ دۇوران، آتام!

كرىم حان دىير، باشى دىنگ سانسىز آغىر قوللارىنگ،
بلند داغلار شىرى دىنگ، آچ قوردى دىنگ چۆللرىنگ
واصف ادمآگه دۆشۆپدور، اۆستۆمىزدن يوللارىنگ
انچه يولونگ گۆزله دىم، ساغ گل دىيپ ايللرىنگ
گۆز گۆرىنچا كۆيمانى، گىدىپ سن دورمان، آتام!

كرىم خان بو سۆزلىرىنى تافشىرىپ بولاندىن سونگ ذكى آغلاپ اتاسى نىنگ شانينا بير باش كلمه سۆز دىيىدى:

انچه گۇنلر گىدن يولونگ قاراليپ
من آغلارين، ايللر آغلار، جان آتام!
من تاپماسام ايلي گۇزلأپ، آرالاپ
من آغلارين، ايللر آغلار، جان آتام!
دولانماسانگ آغير ايله، خان آتام!

سنىنگ اودونگ چىقماز ايچدن اولينچا
خران اوروپ، تر غنچه لار سولينچا
روزي محشر تا قيامت بولينچا
من آغلارين، ايللر آغلار، جان آتام!
دولانماسانگ آغير ايله، خان آتام!

مۇلام سنى بىننه قايدىپ برمه سه
ايل ايچينده آدينگ گزيپ يۇرمه سه،
تا قيامت ايندى گۇزۇم گۇرمه سه،
من آغلارين، ايللر آغلار، جان آتام!
دولانماسانگ آغير ايله، خان آتام!

خران چاليپ تر غنچه لر سولدى دىيپ
باشىمىزا آخر زامان گلدى دىيپ
چۇل موغاندا غريب يرده اولدى دىيپ
من آغلارين، ايللر آغلار، جان آتام!
دولانماسانگ آغير ايله، خان آتام!

يامان آغير سۇدا قويدونگ باشلارى
دۇوديره بين سينام اوزره داشلارى
سيل دك آقپ گۇزلى مينگ ياشلارى
من آغلارين، ايللر آغلار، جان آتام!
دولانماسانگ آغير ايله، خان آتام!

اوغرونك گۇزلأپ گۇزۇم قالدى يوللاردا
اۇزۇنگ گيتدينك، واصفينگ قالدى دىللرده،

سن بولماسانگ یازی۔ یابان¹⁰⁹ چوللرده،

من آغلارین، ایللر آغلار، جان آتام!

دولانماسانگ آغیر ایله، حان آتام!

ذکی آیدار قان آغلادینگ ایللری

آقدیریپ سن گوزلرینگدن سیللیری

باغیریم کسدی اجیزلرینگ دیللیری

من آغلارین، ایللر آغلار، جان آتام!

دولانماسانگ آغیر ایله، حان آتام!

ذکی بو سوزی تافشیریپ بولوپ اردی. ندیر جان بیر باش کلمه سوز دییدی:

داد الینگدن، اورتہ نیین بیر نیجه

غانلیم فلك، شیر آتامی نئیله دینگ؟

غریب یرده نه ایش سالدینگ باشینا

غانلیم فلك، شیر آتامی نئیله دینگ؟

ایل آقاسی، حان آتامی نئیله دینگ؟

آقا۔ بگلر یغیلیپدیر داشیما

زاهر۔ زاقغون قاتینگ منینگ آشیما

نه گتیر دینگ آخر زامان باشیما

غانلیم فلك، شیر آتامی نئیله دینگ؟

ایل آقاسی، حان آتامی نئیله دینگ؟

قان آغلادینگ حانی، بگی، تورانی

گه یندیر دینگ باشلارینا قارانی

سالدینگ جگر۔ باغیریمیزا بیتمز یارانی

غانلیم فلك، شیر آتامی نئیله دینگ؟

ایل آقاسی، حان آتامی نئیله دینگ؟

خوب قیلیقلی هم قلیچلی چوره کلی

آغیر ایله شاه یانیندا گره کلی

شیر پنجه لی، باتیر قاپلانگ یوره کلی

چول۔ بیابان¹⁰⁹

غانلیم فلک، شیر آتامی نئيله دینگ؟

ایل آقاسی، حان آتامی نئيله دینگ؟

آیلاناندا ساغی- سولی یاساولی¹¹⁰

قول لاریندا سر جنداسی یالاولی¹¹¹

دمیر دونلی، ذوالفقاری قیلاولی¹¹²

غانلیم فلک، شیر آتامی نئيله دینگ؟

ایل آقاسی، حان آتامی نئيله دینگ؟

ساغ گلمه دی آقا- دونه یورمه دی

آغیر ایلہ بیر سرانجام برمه دی

آیرا دوشدی، قایدیپ گوزوم دوشمه دی

غانلیم فلک، شیر آتامی نئيله دینگ؟

ایل آقاسی، حان آتامی نئيله دینگ؟

ندیر آیدار قان آغلادی گوزلری

دآش اریدر دستانلاری، سوزلری

آرا یولدا یایاو¹¹³ قویوپ بیزلری

غانلیم فلک، شیر آتامی نئيله دینگ؟

ایل آقاسی، حان آتامی نئيله دینگ؟

ندیر بو سوزی تافشیریپ بولوپ اردی. ارسه ایناق حان آغلای، آتاسی نینگ شانینا بیر سوز دیدی:

اوغرین گوز لاپ، گیدن یولون قارالاپ

من آغلارین ایللر- آتام گلسمه

آهین چکیپ، جگر- باغیرین پارالاپ

من آغلارین ایللر، آتام گلسمه.

من تاپماسام سوراغ سالیپ ایللرده

تا قیامت زارین چکیپ دیلرده

یوزوم توتوپ یازی- یابان چوللره

¹¹⁰ لشکر، نظام

¹¹¹ جنداسی یالاولی = نایزاسی کسگیر

¹¹² تیز

¹¹³ پیاده

من آغلارین ایللر، آتام گلسمه.

هوشم گیتدی ایللر، گلن اوزومه،

عالم یانار سینامداقی کوزومه،

سیر بیر زامان قولاق قویونگ سوزومه

من آغلارین ایللر، آتام گلسمه.

دریم چوخدور، غامدان منی سایلانگ

"آخی- زارین قویار" دیپ اویلانگ

"صیر ات" دیپ مانگا ترخوس ایله مانگ

من آغلارین ایللر، آتام گلسمه.

ایرا سالدینگ شیرین جانیم یاقدیرپ،

بو فلک- ینگ آپسینا¹¹⁴ چاقدیرپ،

گوزلریمدن قانلی یاش آقدیرپ،

من آغلارین ایللر، آتام گلسمه.

ایناق آیدار دستان آلدیم سارالاپ

شاهیرلارینگ سوزلریندن آرالاپ

حاسرات بیلن جگر- باغیریم پارالاپ

من آغلارین ایللر، آتام گلسمه.

ایناق خان بو سوزلری تافشیرپ بولوپ اردی. ارسه حوجامبردی حانینگ سۆیشه آدلی بیر قیزی آغلاپ بیر
باش کلمه سوز دیدی. گور باق نامه دییدیر:

اویلرینگه آیلانیپ بیر گلمه سنگ، قیلام آتام!

یوزلریمدن ایسغایپ، سن دییمه سنگ "بالام" آتام!

داغی- داشی انگره در بو چکدیگیم، نالام آتام!

ایرا سالدی بیزنی سندن، چاره یوق، مؤولام آتام!

آی قیز ایللر آقاسی دینگ، دونه ور، کابام آتام!

گل، جگریم پاره بولدی، گوزلریم قان آغلادی

اشیدیپ اقلیم- اولوسلار، بارچا یگسان آغلادی

انچه بگلر، انچه حاتلار، انچه سلطان آغلادی

مار افعی¹¹⁴

اول گىدن يولونىڭ قارالپ، بار سۇيۇن ھان آغلادى
 آي قىز ايللار آقاسى دىنىڭ، دۇنە ۈر، كابدۇم آتام!

شوم فلەك باغرىمنى كىسى، پىنجە ئوردى بىللەر
 آغلای- آغلای گۈزدە ياشىم دۇندى داشىغىن سىللەر
 سازىنى قوردى، بىلد تار بىردى، بام و زىللەر
 گلەم سىنگ سىن، كىم بىرە ر اىندى سىرانجام ايللەر
 آي قىز ايللار آقاسى دىنىڭ، دۇنە ۈر، كابدۇم آتام!

شىر كىمىن اول گۈرلە بىندە¹¹⁵، گۈچلى دوشمانا يان بىر
 اول يىغىن سىردارى دىنىڭ، يۈزمۈنىڭ قىشونا سان بىر
 انچە لىرە آت باغىشلاپ، انچە لىرە دون بىر
 بار قاجار، اھلى يۈمۈت تۈسىيىن ايزلاپ جان بىر
 آي قىز ايللار آقاسى دىنىڭ، دۇنە ۈر، كابدۇم آتام!

آقايانا سىن گزىپ، ھىر يانا دۇنسىنگ ياغشىدېر
 گۈر گۈرپ ھىم اوغلا- قىزا، بىر قووانسىنگ ياغشىدېر
 انچە قول- قىرناق، خانە زادلار اولانسىنگ ياغشىدېر
 ئورۇنلپ بار ايزىنگا، سىن بىر دولانسىنگ ياغشىدېر
 آي قىز ايللار آقاسى دىنىڭ، دۇنە ۈر، كابدۇم آتام!

سۈيشە آيدار انگرە دە بىن داغى- داشى، دوزلىرى
 مىن بو گۈن تاغلىم آلىپ اھلى سىبھاندان سۈزلىرى
 آغلای- آغلای دوستلارنىڭ قان ياشا دۈلدۈ گۈزلىرى
 تىلمۈرۈپ ھىر يان آتاسىز چۈلدە قويدۈنىڭ بىزلىرى
 آي قىز ايللار آقاسى دىنىڭ، دۇنە ۈر، كابدۇم آتام!

سۈيشە بو سۈزى تافشىرىپ بولاندان سۈنىڭ ھوجامبىردى ھانىنىڭ توقار دىيىن قىزى آتاسى نىنىڭ شانينا بىر باش
 كىلمە سۈز دىيىدى:

آغلای- آغلای مىن بو جاندىن بولموشام بىزار، آتام!
 گلەم دىنىڭ سىن، گۈرمە دى بو گۈزلىرىم دىدار، آتام!
 بولموشام بىر يۈزلىرىنىڭ گۈرماڭگە مىن زار، آتام!

سۈزلەندە¹¹⁵

بولدى سن سىز گىنگ جهان بو گۆزلر يمه دار، آتام!
 بار سۇيون حانىنگ باشى دىنگ، شونقاريم سردار، آتام!
 داش- آليس يرلرده قالدىنگ، مسگىنگده بولمادىنگ
 انچه ترخوس ايله ديك هيچ بير تۇوللا آلمادىنگ
 دال چنار سروي آغاجىنگ ساياسىندا سولمادىنگ
 توپراغىنگ چكدى آلىسدا، بير دولانيپ گلمه دىنگ
 بار سۇيون حانىنگ باشى دىنگ، شونقاريم سردار، آتام!

انچه يوردا، انچه اولكه لره باردىنگ باش اوروپ
 اول بىيك شاه ساقلادى، آلتين يۈزۈگىنه قاش اوروپ
 چول موغاندا جان چىقىپ، تاھران گتيرمىش لاش اوروپ
 قالدیم آغلاپ، سینه داغلاپ، باغريما بير داش اوروپ
 بار سۇيون حانىنگ باشى دىنگ، شونقاريم سردار، آتام!

بير حاراسات قويدى، ياشىنگ اول ياقينا- داشلارا
 گور، بو گون آخر زامان بولدى دوغان- قارداشلارا
 سن پناه دىنگ بير آغير ايشلر دوشنده باشلارا
 جان آتان، قان آغلاشار، زاريم يتيشسه داشلارا
 بار سۇيون حانىنگ باشى دىنگ، شونقاريم سردار، آتام!

سن آليس دوشدۇنگ، ساليپ اوز يوردونكى- بو مسگى
 بو كسه¹¹⁶ استر اباد، قويدونگ ايه سىز گورگى
 تا قيامت آخى- زاره قويدونگ ايندى سن منى
 يوز يئل آيرىلسام اونوتمان، جان آتام، كآبأم سنى
 بار سۇيون حانىنگ باشى دىنگ، شونقاريم سردار، آتام!

ديير توقار زاريم اشيدىپ بار سۇيون حان آغلادى
 شوم فلك دوست آغلادىپ، دوشمان داماغىن چاغلادى
 داش آلىسدا قالدىنگىز، جان- جگریم داغلادى
 گور، بو گون باغريم كسيپ، ديليم نه دستان باغلادى
 بار سۇيون حانىنگ باشى دىنگ، شونقاريم سردار، آتام!

 اوبا آدى¹¹⁶

توقار بو سۆزى تافشىرىپ بولدى. ارسە ھوجامبىردى ھانىنگ آقاسى محمدبىردى يانىپ- بېشىپ بىر باش كلمە سۆز دىيدى:

آي قىز ايل قالدى يايلاو، سن گلە دىنگ، جانىم دوغان
 آغلاي-آغلاي گۆزلرىمدىن آقدى گۆر قانىم دوغان
 ياندى- بېشىدى كۆزە دۇندى، قورىدى قانىم دوغان
 يۆك آغىردىر باشدا يوق تورماغا درمانىم دوغان
 بىر يۈزۈنگى گۆرمە دىم چوخ قالدى آرمانىم دوغان.

آغلاي-آغلاي قالدىم من، بىر قوجاقلاپ بىر گۆرۈپ
 دۇندە رىپ ھريان يۈزۈنگى، من قىلە سارى اۋورۈپ
 يۈزلىرىمى يره اوروپ، باشىما توپراق ساورىپ
 چارە يوقدور نىلە بىن قالدىم شو ىردە آخ اوروپ
 بىر يۈزۈنگى گۆرمە دىم چوخ قالدى آرمانىم دوغان.

آلا سالىپ شوم فلک، من غافل اۋزۈم بىلمە دىم
 اشىدىپ يايۈز ھابارىنگ بوينو ما ھىچ المادىم
 اۋرتە نە بىن من سىنىنگ اۋستۈنگە ھاضىر بولما دىم
 اۋور يىلىپ لاشىنىنگ داشىندىن، آغلاي- آغلاي قالما دىم
 بىر يۈزۈنگى گۆرمە دىم چوخ قالدى آرمانىم دوغان.

دىنگ اۋسۈپ دىنگ- دوش گزن دريادا كشتىم، يلكە نىم
 برچىنىم دىمىر قالام ھم باشىمى نىنگ قورغانى
 واخ دىمىر دونوم سۈۈش گۆن قول لارىمىنگ قالقانى¹¹⁷
 آرقادا غىم، آغىرىم، بو چۆللرىنگ آچ آرسلاى،
 بىر يۈزۈنگى گۆرمە دىم چوخ قالدى آرمانىم دوغان.

كلى شايى- سنى يە دولدورىپ دىنگ دانىنگى¹¹⁸
 اۋتورۈپ دىنگ بو قىلىق بىرلە قلىچ ھم نانىنگى
 نوچە چاغدا نىلە بىن دۈكدى فلک بو غانىنگى
 بىر آلبىدا چۆل موغان يوردوندا بىر دىنگ جانىنگى
 بىر يۈزۈنگى گۆرمە دىم چوخ قالدى آرمانىم دوغان.

¹¹⁷ سىر
¹¹⁸ شان- شىرات

دىنگلە محمدبىردى آيدار، بار سۈيۈن ھان مەردى دىنگ
 نۇچە آغىر بالاسى نىنگ بىر ھۈردە¹¹⁹ دىدى دىنگ
 گۈز بۈگۈن قان آغلايىپ، دۈكۈم يۈرە گىمىنگ دىدى دىنگ
 اشبو داغلار شىرى سىن بو چۈللەرنىڭ آچ قوردى دىنگ
 بىر يۈزۈنگى گۈرمە دىم چۈخ قالدى آرمانىم دوغان.

محمدبىردى بو سۆزى تافىشلىرىپ بولاندىن سونىڭ، صادق ھان آقاسى نىنگ شانىنا آغلاپ بىر باش كىلمە سۆز
 دىدى. گۈرباق نامە دىيىدىر:

غافل يەردە ئۆلۈپ قالدىنىڭ جان آقام
 شىرىن جاندا چۈخ- چۈخ آرمان قالدى
 شاننىڭ گۈرە ر گۈزى، ايلار آقاسى
 آغىر ياسىنىڭ آخىر زامانىنىڭ قالدى.

قاتتىم اگدى، فلك بىللىرىم اپدى،
 غرىب يەردە سىنى شوم آجال تاپدى
 آخىر زامان بولدى، قىامت قويدى
 آغىر توزان باشدا دومانىنىڭ قالدى.

انچە آغلاپ كىزدىم، تاپمان ھابارىنىڭ
 انچە گۈن بىلىنمەن اول ھابىرىنىڭ- شىرىنىڭ
 باطل بولدى يولونىڭ، كۈتەلدى گۈزۈنىڭ
 آغلاپ دوستونىڭ، گۈلۈپ دوشمانىنىڭ قالدى.

يۈرگەدە درد قويدى، باشدا دومانلار
 سىل دىك بولۇپ آقدى گۈزۈمدىن قانلار
 ايشىككە قورغولى دورلى ديوانلار
 باش گۈن كىزىپ سورن دۈورانىنىڭ قالدى.

گىتىدىنىڭ شوندىن آلىس يولا باشلايىپ
 نصىب چىكىپ غرىب يەردە تاشلايىپ
 يۈرغا مۈنىپ، يۈرۈك بدو قوشلايىپ
 آتلار چاپان دالى مېدانىنىڭ قالدى.

آرزان بولسون سانگا جايى جنت ينگ
 شاه نقاشه چكدىر يېدىر صور اتينگ
 الينگ بيلان برن حايرينگ- خير اتينگ
 عيدينگ، آيلارينگ قوربانينگ قالدى.

صادق خان دىبير خزان چالدى بوستانى
 اسريك سرمست گزن اربىنگ مستانى
 گۆچلندىردى شاهير لارينگ دستانى
 يوره گيمده آهى- سوزان لارينگ قالدى.

صادق خان بو سۆزى تاقشيريپ بولاندان سونگرا، عاراپ خان آقاسى حوجامبردى خانينگ شانينا باش كلمه سۆز
 آيتدى:

سۆيون خانينگ باشى، بللى شير اقام
 سنينگ شئيله بولوشينگا آغلارين.
 آيرا دوشوپ، ايل- گۆنۆنگدن آزاشيب،
 غريب يرده قاليشينگا آغلارين.

چاره يوقدور گلسه حاقينگ پرمانى
 شوم اولومينگ هيچ تاپيلماس درمانى
 قوم- خويشينگ، آى قيز ايلينگ گورمانى
 قضا يتيپ اولوشينگه آغلارين.

اركينگ گيديپ، حاير ايشيگينگ ياپيلمان،
 قارريب، اگيلپ قالپ بيلينگ اپيلمان،
 گلن گۆچلى درده درمان تاپيلمان،
 سارالبيان سولوشينگا آغلارين.

شيخ فانى بولوپ، اجيزه بولمان
 قوواتينگ اگسيليپ، اوزۆنگدن قالمان،
 اللى، آلتيمش، يتميش، سگسنه گلمان،
 گيچ گليپ، تيز قايديشينگا آغلارين.

چول موغاندا جان بريپ سن، حارلايپ،
 يايىناپ قالميش عاراپ اطلار حارلايپ

بته بيلمە ي ايل- گونلرينگ زارلايىپ
آليس يولدا ناليشينگا آغلارين.

ايل- گونە، دوست- يار، قوم- خويشلار،
توزان سالدینگ، ياقينلار، داشلار
قان آغلادىپ، قارا گە ينيپ باشلار
آغير ياسلار ساليشينگا آغلارين.

عاراپ حان ديبير ياسا دوندى اياملار
دستان ادبىپ شيرين ديلدن تمام لار
آغير خلعت، يوز تۆمليك انغاملار
بگدن، شاهدان اليشينگا آغلارين.

عاراپ حان بو سۆزى تافشيرىپ بولاندان سونگ، حوجامبردى حانينگ دوغانى اوغولجان بىر باش كلمە سۆز
آيتدى. گۆر باق نأمة دييدى:

گۆرمە ديم قالدیم دوغان، من بىر دولانمان داشينگا،
چۆل موغاندا جان برىپ، تاهراندا قالان لاشينگا،
شوم فلك رحم اتمە دى، تر نوچه قايدان ياشينگا،
ايلاناديم، وای دوغان، نانينگ، قيلجينگ، آشينگا،
بيلمە ديم دۆنيأم دوغان، گلدی نه ايشلر باشينگا؟

بىر يۆزۆينگ گۆرمأنى قالدیم، جان آرمان، آغلارام،
يۆز توتوپ بو چۆللره، من زارى گريان آغلارام
تا قيامت مسكن ينگ اول بولدى تاهران، آغلارام،
الميدام ايزينگدا ايندى آخ اوروپ، قان آغلارام،
بيلمە ديم دۆنيأم دوغان، گلدی نه ايشلر باشينگا؟

قاللا چوخ، آخر زامانينگ قالدی، بو سرده سنينگ
دۇندى اقبالينگ قايتدى ايشلرينگ شرده سنينگ
دوشدى، بئيله آرا يولدا باشلارينگ درده سنينگ
چۆل موغاندا، داش آليسا، بىر غاريب يرده سنينگ
بيلمە ديم دۆنيأم دوغان، گلدی نه ايشلر باشينگا؟

ديبر اوغولجان انچه گزدينگ شاه بيلانى ياناشىپ،

اول ائراق اولکه سین آلدینگ، انچه پوللار پایلاشیپ،
 بار قاجار، یوموت نوکرلری باشینگدا آغلاشیپ،
 آیرا دۆشوپ بو آلیسدا، آی قیز ایلدن آزاشیپ،
 بیلمه دیم دۆنیأم دوغان، گلدی نه ایشلر باشینگ؟

تمت الکتاب

آق قالا. ساختمان شاهزاده جهانسوز میرزا. دیوار قلعه و رود گرگان
 (عکس از بیوتات ناصری)

آخامات آنانيسوف:

«حوجامبردى خان» داستانى نىنگ دۇورى حاقىندا

۱۸- نجى عاصىرىنىڭ ايكىنجى يارىمىندا ايرانىنىڭ سىياسى دورموشىندا اولى واقعالار بولوپ گچدى. ۱۷۴۷- نجى يىلدا ندىر شاه ارادان چىقاندان سونگ، ايران پادىشاسى نىنگ تاغىنى ايه لمك اوچىن زىندلارنىڭ و قاجارلارنىڭ آراسىندا يىتى گۇرش باشلانار. شاه بىندۇنىڭ "حوجامبردى خان" داستانى شول دۇورۇنىڭ تارىخى واقعالارنى بىيان اديار. زىندلار ايرانىنىڭ گونورتاسىندا، قاجارلار بولسا دىمىرقازىغىندا [حاصىركى اق قالانىڭ تۆۋە رە گىندە- آگ] ياشايان طايپالار. قاجارلار بو ىردە توركىملر بىلن آراچاڭگى بركىتمك ماقصادى بىلن شاه عباس صفوى (۱- نجى) طاراپىندان ۱۷- نجى عاصىردا گۇنبتار ايراندان [اوزال آدى مبارك آباد بولان اق قالادا ىرلشدىرىلار. گورگن آقارى نىنگ ايلرى يۆزۈندە ىرلشن قاجارلار يوقارى باش، قايرا يانداقيلار آشق باش دىيلىنمىش- آگ] گۇچورىلپ گىتىرىلار. شاه عباسىنىڭ فكرى بويونچا شاى قاجارلار بو اولكە دە سنى توركىملرە مناسب قارشىداش بولمايدىلار. اما بو ايكىسى نىنگ دىلى و داپ- دستورلارى ياقىن بولانى اوچىن، اولار اۈز-آرا ياقىن قاتناشىدا بولوپدىلار. حتى قارىنداشلىق قاتناشىقلارى هم يۆزە چىقىدۇر. ندىر شانىنگ ظولمونا قارشى قاجارلار و توركىملر بىلە لىكە گۆرە شىپىدىلر. شول گۇرشلردە قاجارلارنىڭ باشتوتانى فتح عليخان وفات بولار. اونونگ اوغلى محمدحسن خان بولسا توركىملرنىڭ آراسىنا(دازلارنىڭ- آگ) قاچىپ قوتولار.

محمدحسن خان توركىملرنىڭ يوموت طايپاسى نىنگ داز تىرە سى نىنگ يگە نى بولوپدىر و ۲۵ يىللپ اۈز دايىسى بگىچ عالى بگ يىنگ اۈيۈندە ياشاپدىر. اول گورگندە و خىۋە دا ندىر شانىنگ قارشىسىنا بولان توركىملرنىڭ قوزغالانگلارنى ايشىگىر قاتناشىدۇر. مختومقلى فراغى اۈزى نىنگ "عالى سىزىنگىر" قوشغوسىنى حوت محمدحسن خان قاجارا باغىشلاپ يازىدۇر. [سور فتحە سردار اوغلى گلىدى وقت- بو دۇوران عالى سىزىنگىر] ندىر شاه اولندن سونگ محمدحسن خان تاغتا چىقماق ماقصادى بىلن زىندلر قارشى گۇرش آلىپ بارىار.

۱۷۵۹- نجى يىلدا محمدحسن خان قاجار زىندلر طاراپىندان اۈلدۈرىلار. اونونگ اوغلى آقامحمد خان بولسا زىندلرە اسىر دۇشمە جك بولوپ، يوموت توركىملرى نىنگ آراسىنا قاچىپ گلىار. محمدحسن خان اولندن سونگرا، زىندلرنىڭ باشتوتانى كرىم خان زىند، ايرانىنىڭ حاكىملىگىنى الە آليار. ۱۷۷۶- نجى يىلدا كرىم خان ارادان چىقار.

آقامحمد خان اۈز آتاسى نىنگ عارىنى آلاق ماقصادى بىلن، هم- دە شاه تاغىنى ايه لمك اوچىن زىندلرە قارشى گۇرە باشلاىار. بو گۇرەدە اول اساسان هم توركىملرە بىل باغلايدۇر و شولارنىڭ ياردامى بىلن ايرانىنىڭ دىمىر غازىغىنى اۈزۈنە تابىن ادىيدۇر. گلجكە شاه تاغىنى ايه بولجاق بو قاجار خانى اۈزى نىنگ ظاليملىغى، قانخورلىغى و ملغونلىغى بىلن تانىلىدۇر. آقامحمد خان اۈزىنە قارشى بولان خان- بگلىرنىڭ كۈپوسىنى حىلە بىلن يا- دا آوى- زاهر برىپ يوق ادىيدۇر. حوجامبردى خانىنىڭ هم شول حىلە لرنىڭ پىداسى بولاندىغى بارادا چاقلامالار بار.

آقامحمد ھان ھاكىملىگىنى ئىمىقلى بىركىدن سونگ اوز يارانى بولان توركىملىرى ھىم تابىن اتمك اوچىن ھىركىت ادىپ باشلاپ. اول ۱۷۹۰- نجى يىلدا اتركده و گورگنده اوتوران توركىملىرىنگ اۆستۆنه اولى ھارىبى يۇرىش قورناپار. شول يۇرىشىنگ نتيجه سىنده كۆپ توركىمىن اوبالارى تالانىپ، توزدوريلپار، مونگلرچە آدم قىرىلپار. توركىمىن ھانلارى نىنگ اوغوللارى گرو ھۆكىمىندە تاهرانە آلانىپ گىدىلپار. شول اكدىلنلرىنگ آراسىندا ھوجامېردى ھانىنگ اوغلى ندىر ھىم بولوپدېر. آقامحمد ھانىنگ بو ظالملىغى تىز واقتىنگىنچىدە بوتىن ايرانا ياپىر اېدىر و ھالىق كۆچولىگى طاراپىندان نالت لہ نىپدېر.

اترك- گورگن توركىملىرىنى جزالاندىراندان سونگ، آقامحمد ھان، كلى ايرانا ايه بولماق نىتى بىلن زىندلرىنگ اينگ سونگقى وكىلى بولان لطفلى ھانا قارشى ھىركىتە گىرىشىپار. شول دورودە لطفلى ھان زىند بارى- يوغى ۲۰ ياشىندا بولوپدېر، شونگا گۇرۇ توركىملىر اونگا "اوغلان ھان" دىپىدىرلر. آقامحمد ھان كرمان شىرىندە اوتوران لطفلى ھانا قارشى يۇرىش اتمك اوچىن يوموت توركىملىرىنە فرمان گۇندە رىپىدىر. شول فرماندا توركىملىرىن قشون اوچىن آدم بىرلىمگى طالاپ ادىلپىدىر. اگر- دە بو طالاپ بىرىنە يىتيرىلمسە اوندە "توركىملىرىنگ باشى اۆلۈملى، مالى تالانگلى" بولجاقدىغى، ياغنى اۆستلرىنە جزا بىرىجى ھارىبى يۇرىشىنگ قايتالانجاقدىغى بارادا ھابار بىرلن.

بو يردە بللىملى زات، اول- دا توركىملىرىنگ اۆكدە و باتىر سۆشچىلردىگى نىنگ دىللرە دىستان بولاندىغى دىر. شانىنگ ادن طالابىنى آرا آلپ ماصلاھاتلاشماق اوچىن توركىمىن اق ساغاللارى ھوجامېردى ھانىنگقىدا يىغىناپلار. ھوجامېردى ھان اوتورانلار، اۆز اطللى لارى بىلن شانىنگ ھىزماتىنا بارجاقدىغىنى آيدىپىدىر. اول شىئىلە لىك بىلن توركىملىرىنگ اۆستۆنە گچىرلىك ھارىبى يۇرىشىنگ اۆنگۈنى آلماغى يورە گىنە دووپىدىر. اۆستە سىنە تاهراندا توركىمىن ھانلارى نىنگ اوغوللارى گرو ساقلانىپادى. اولارىنگ آراسىندا ھوجامېردى ھانىنگ اوغلى- دا باردى. ماصلاھاتا گلنلر ھوجامېردى ھانىنگ تكلپىنە قوشولپلار. نتيجه دە ھوجامېردى ھان اطللى لارا باش بولوپ تاهرانە يولا دوشپار. آقامحمد ھان، ھوجامېردىنى قشون باشى بللە يار و كرمانىنگ اۆستۆنە اىپىرپار. [مختومقلنىنگ"چاودىر ھان اوچىن قوشغوسىندا : «قصادىر قىسمت دىر بىزدە، كرماندە، مگر تارتدى قانلار چاودىر ھان اوچىن» دىين سطرى بلكى شول واقعاىنى انگلاتچاق بولپاندىر- آگ]

ھوجامېردى ھان كرمانى غاباپار و ضىط ادپار. كرمانىنگ ھۆكۈمدارى لطفلى ھان قاچىپ سىپپار. يۆنە توركىمىن ھانى مراد ھان اونونگ اوغلىنى توتوپ، آقامحمد ھانە التىپ برپار. شىئىلە لىكدە كرمان بويون اگدىرپلپار و آقا محمد ھان بوتىن ايرانا ھاكىم بولپار. اول ھىم ندىر شانىنگ ادىشى يالى رىسمى تآچ گە يىمگ داباراسىنى موغان چۆلىندە گچىرلىك ماخل بىلپار. موغان چۆلى آذربىجاندا بىرلىشپ، توركى قىزىل باشلارىنگ اۆز بولوشلى مركزى دىين يالىدى. توركى ھاقلارىنگ دآبىنە گۇرۇ تازە سايلانان پادىشانى اق كچانىنگ اۆستۆنە مۆندىرپ، يوقارى گۆتريارلر، سونگرا بىردن غىغىرىپ، اونى شاه دىپىپ اىغلان ادپارلر. ندىر شاه ھىم شو دآبە ايه رىپىدى. [۱۹۲۴- نجى يىلدا توركىمنصحرادا عثمان آخون يولباشچىلىغا سايلاناندا اونى اق كچا مۆندىرپ، اوچ گزەك كومت قاوپىزىنگ منارە سى نىنگ داشىندان آيلاپدىرلار آگ]

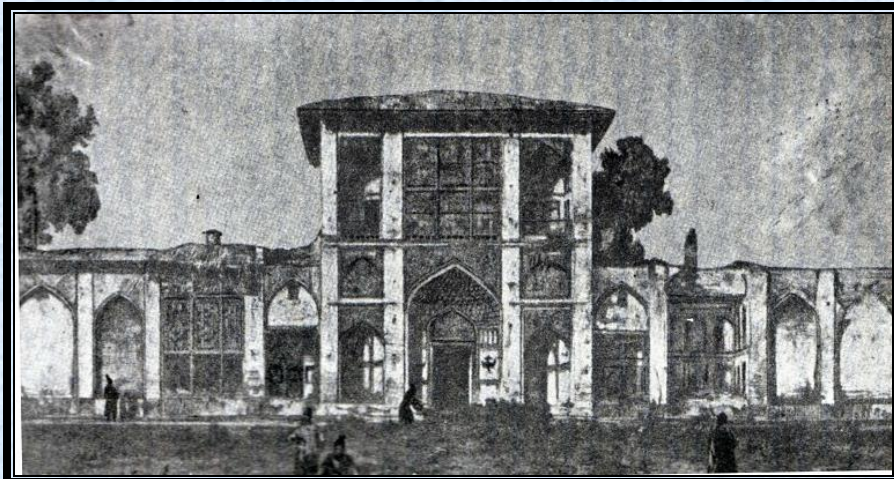
كرماندان موغانا گىدىشلىگىنگ دوامىندا آقامحمد شاھ، گورجى پادشاسى ھىراكلى (۲- نجى) ھم جزالاندىرماغى ماقىسات ادىنيار. سببى اول اورسيت يىنگ راياتلىغىنا گچىپ، ايرانا بويون اگىپ، سالغىت برمگى بس ادىپدى. ايران قشونى نىنگ گورجستانا يۇرىشى ھاقىندا "ھوجامبىردى ھان" دىستانىدا ھم يادلانيدىر. گورجستان يىنگىپ، تىقلىس شەھرى آلىنيار. شوندىن سونگ آقا محمد ھان موغان چۆلۈنە گلىپ ۱۷۹۴- نجى يىلدا رىسمى دابارا قورىار و باشىنا شالىق تاجىنى گە يىار. شول يردىن شاھ قشونى، وزير وكىللىرى بىلەن تاهرانە اوغرايىر. اول شەھىر ايرانىنگ پايتاغى دىيلىپ ايغلان ادىليار. ھوجامبىردى ھان شول رىسمى دابارا ماحالى آرادان چىقان بولمالى. آقا محمد شاھ اونى آيراتىن سىلاغ- حورمات ادىپ، اۋزى بىلەن تاهرانە آلىپ قايدىار ھم- دە اونى "دولت دروزە سى/ دروازە دولت" نىنگ غابات قارشىسىندا جايلادىار.

آقا محمد شانىنگ ھاكىملىك سۈرن اىلكىنجى يىللارنىدا توركىمن ھانلارى دۈولت گنگشلىرىندە وزير- وكىللىرى بىلەن دىنگ درجە دە اوتورويديرلار. يۈنە اولار رحىمسىز شانىنگ دۈزگۈنىنە بويون اگماگە قايىل بولمايىرلار. شونىنگ اوچىن ۱۷۹۶- نجى يىلدا آقا محمد شاھ توركىمنلرىنگ يوردونى غاضاپلى دارايىر و انچە قىرغىنچىلىق لار ادىار. [بو يۇرىشلىر باراسىندا لسان الملك سىپھرىنگ يازان «ناسخ التواريخ» اثرى كۈپ ماغلومات برىار. آگ] آقا محمد شانىنگ آلىپ باران اچكى و داشقى سياساتى نىنگ اۋرۇن يايىز بولاندىغى اوچىن، اونونگ اۋزى- دە شول سياساتى نىنگ قوربانى بولىار. ۱۷۹۷- نجى يىلدا گورجستانىنگ اۋستۈنە ادىلن اىكىنجى يۇرىشە شوشا قالاسىندا اونى اۋز ھىزىماتكارلىرى اولدورىار. اونونگ پادشالىغى ۱۸ يىل ۱۰ آى بولويدير. شابداننىنگ "ھوجامبىردى ھان" دىستانى نىنگ سۈزە سى شول پاجىغالى واقىلالارىنگ اساسىندا يازىلىيدىر. ھوجامبىردى ھان باراسىندا ايران چىشمە لرىندە- دە آز كى ماغلومات برىليار. ۱۸- نجى عاصىر توركىمن تارىخىنا دگىشلى، ايران، بخارا و خىوہ چىشمە لرى نىنگ اۋتورلارى [بازارلارى. ۱. گ] كۈشك يازىچىلار بولانلىغى اوچىن، كۈپلنچ واقىلالارى اۋز ھۈكۈمدارلارنى باراجاق اھىنگىندە بيان ادىيدىرلر. شو ھىلى گۈندۈغار يازىچىلارىنگ ايشلىرى بىلەن دىگشدىرلندە، شابداننىنگ دۈرە دن اثرىندە تارىخى واقىلالار ھاس ايغىتبارلى و آيدىنگ برىلىيدىر. بو اثر ۱۸- نجى عاصىرا دگىشلى بولان آز سانلى توركىمن يازو تارىخى چىشمە لرى نىنگ اينىگ سالداملىسىدىر.

آخىمات آنانىسوف

تارىخىلىملىرىنگ كاندىداتى

اشغابات ۱۹۹۰

آستراپاد. حکومت بناسی (کلاه فرنگی ساختمان). آقامحمدخان قاجارننگ دؤورینه دگیشلی

داز خان بگلری آستراپادننگ حکومت بیناسندا
(عکس از بیوتات ناصری)

دروازه دولت. تهران